cijena 10d

broj 24

SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

KAKO NAŠE ŽENE PIŠU SF?

Pročitajte i proferite:

Lidija R.–Eleonora A.–Marina M..

Antikni predmet–Lom svjetlosti–Ukine...

Sirius 024

SADRŽAJ

Lidija Razumović
ANTIKNI PREDMET

Marina Mihaljević
U IME MILOSRDNE KOMISIJE

Eleonora Akrap
LOM SVJETLOSTI

Frank Herbert
PRIRUČNIK

Rog Phillips
ŽUTA TABLETA

Goran Pavelić
JER LJUBAV JE PROLAZNA STVAR

Mihaly Veres
ROĐACI

Philip K. Dick
IZA SVEGA LEŽI SVINJA

Isaac Asimov
I PADE NOĆ

Mack Reynolds
SVEMIRSKE LUKE, JAVITE SE

RIJEČ UREDNIKA

Vjerujte mi, dragi čitatelju: nemam baš nikakva utjecaja na raspored filmova što ih prikazuje zagrebačka televizija. Naime, ponovno prikazivanje filma »Fahrenheit 451« prema istoimenom djelu Raya Bradburvja mogao sam samo poželjeti, a ono se eto doista zbilo upravo onog dana kad sam primio Vaše pjsmo u kojem se čudite što sam dopustio da SIRiUS objavi Bradburyjevu pripovijest **»Plamene kugle«**. »Zar su nam potrebne autorove opskurne ideje o popovima na Marsu«, pitate me, »i to u časopisu koji bi trebaio da zrači naprednošću, u SIRIUSU?« a ja vam eto odgovaram: je li Ray Bradbury napredan ili nazadan svjedoči njegov Fahrenheit, a **»Plamene kugle«** shvaćam kao satiru, karikaturu, humorističku viziju... a vjerujem da ćete upravo tako i Vi shvatiti svaku Rayovu »kuglu« pročitate li ih pažijivo još jednom... Uostalom, što tek kažete na pripovijest u ovom broju **»I pade noć«**? Čista propaganda za čitanje biblijske Knjige otkrivenja? **Da**, ali za **KRITIČKO** čitanje i shvaćanje takvih tekstova. Molim Vas, pažljivo pročitajte tu (malo težu i malo podulju, doduše) Asimovljevu pripovijest i pišite mi što mislite o njoj, na kakva Vas je razmišljanja navela...

- No, prijeđimo načas na ugodniji razgovor: o ljepšemu spolu. Što velite na TRI SIRIUSOVE GRACIJE? To jest na tri priče SIRIUSOVIH čitateljica? Jeste li suglasni sa mnom da ih je trebalo objaviti? Ako niste, popljujte me, recite mi (tj. napišite) sve što me ide zbog toga, no molim Vas da prije toga pročitate u »Startu« razgovore s te tri autorice (i sa četvrtom i petom koje su se javile u drugarskoj »Andromedi«). A kad je već riječ o »Startu«, mislim da Vam ne moram mnogo pripovijedati: prema rezultatima nekih anketa, gotovo svi čitatelji SIRIUSA čitaju i »Start«. Je li to reklama za Vas ili za čitatelje »Starta« — ocijenite sami,

- Vrio mi je drago, cijenjeni čitatelju, da Vas je pripovijest **»Točka divergencije«** u prošlom broju navela na razmišljanje o budućnosti čovječanstva. Meni je, a vjerujem i autoru priče Branku Pihaču, upravo to bila i nakana: potaći razumne ljude da se zamisle... a to što je nekoliko tehničkih grešaka malo umanjilo shvatljivost priče — nadam se da ćete nam oprostiti. Naime, vjerujem da ste posve jasno mogli razlučiti simuliranje od stimuliranja (taj je »T« čista tiskarska pogreška) i da Vam ta i slične omaške nisu smetale da uživate u Pihačevoj priči. Kao što ćete, vjerujem u to, uživati i čitajući **»I pade noć«**, žaleći zajedno s Asimovom što mnoge prirodne pojave nisu shvatljive širim slojevima pučanstva i što su zbog toga često zlorabljene kao »čudesa«, kao najave tko zna kakvih »zbivanja« po narudžbi...

Dosta. Zaista dosta teoretiziranja, pa makar i na temelju SIRIUSOVIH pripovijesti. Prijeđimo na konkretno.

- Najprije, dragi čitatelju, moram priznati da mi godi to što su vam se svidjele priče **Majka invencije, Htio bih se zvati Joe, Spomenik, Univerzalni jezik** i druge objavljene u našem SIRIUSU. Jasno Vam je da roman u nastavcima nećemo objavljivati: u ovom broju možete pročitati da je biblioteka »Kentaur« specijalizirana za romane. Dakako, u SIRIUSU neće ugledati svjetlo dana ni priče pisane rukom, kao što rekosmo, (pa makar pisane i — u grobu), a ni sf-pjesme (to doduše još ne rekosmo, ali ih eto u dvije godine ni ne objavismo). I daIje ćemo, kako to i sami želite, dragi čitateliu. objavljivati samo pripovijesti, duže ili kraće, ali barem desetak njih u svakom broju.

- Slovenski jezik, dakako, »ni ovira« (nije zapreka... jaz sem tudi nekakšni Slovenec!)... prevest ćemo svaku pripovijest napisanu bilo na kojem jeziku naših naroda ili narodnosti... pod uvjetom da sadržajno odgovara standardima SIRIUSA. (U povjerenju: već smo preveli dvije priče sa slovenskog — ni iz kakva lokalpatriotizma, nego jednostavno zbog toga što na ostalim jezicima — makedonskom, albanskom, mađarskom, talijanskom — još nisam primio domaću priču koja bi kvalitetom odgovarala čitateljima SIRIUSA. A prevoditelje s tih jezika već sam angažirao i sad samo čekam, čekam. čekam...). Nadam se da je to potpun odgovor Vama, dragi čitatelju, koji tražite više domaćih tekstova... a o tome što Vam

spremam — upravo Vama! — bolje da i ne govorim. Samo dok prikupim dovoljno materijala, vidjet ćete... Psssst!

- Eto nas tako i u našim uobičajenim tajnim razgovorima o idućem broju lista. Vjerujem da ste svojedobno (SIRIUS 13) čitali što smo pisali o »space operi«. U idućem, 25. SIRIUSU, imat ćete priliku da čitate što o tome kaže jedan od najuvaženijih autora i poznavalaca sf-a Brian Aldiss — i da čitate priče što ih je on odabrao kao primjere za »space operu«.

- Priča koju ste napisali za SIRIUS? Nosi li naslov **Do kada, Lijek za starost** ili **Metamorfoza**? OK! Čitat ćemo Vas u SIRIUSU, još ove godine! (Časopisi poput našeg pripremaju se za tisak 4—5 mjeseci unaprijed!) **Jagode**... bi mogle biti objavljene ukoliko nam pošaljete ovu, kraću verziju priče. Preduga je i jedna stara planeta, a **Utrke** previše podsjećaju na Rollerball i pokazuju da vam je stil dobar, a ideje premalo originalne. Više učite, više čitajte, više razmišljajte i tek tada sjedajte za pisaći stroj. Zapravo, zašto ne biste pokušali stvarati dvojce, tandeme — ili timove — pisaca kojima, jednima, nisu problem ideje, a drugima pisanje? U krajnjem obliku: sf-radionice? Tako se to radi posvuda po svijetu. Individualnost je malo nagrižena, ali su priče bolje. I objavljivije, a to vas i zanima je li? Dakle, kuc-kuc u susjedstvo, i na posao. .. Idemo dalje. Kad je riječ o priči **Kontakt**, predlažem Vam da pokušate uspostaviti kontakt s krajem priče. Ovo što ste poslali djeluje, naime, nedovršeno. **Homo sapiens** nije, koliko znam, plagijat, unatoč drugim pričama istoga naslova. A za razliku od te priče — koja će biti objavljena u SIRIUSU — **Splimor** i **Sunce** su, unatoč brojnim kvalitetama — neobjavljive. Barem u obliku u kojem sam ih ja pročitao; doradite im završetke i ponovo ih pošaljite!

Neke priče su i Želimira Koščevića i mene ražalostile kad smo ih čitali: nisu pogodile cilj. Ili nisu znan-fan (**Mali c. đavo, Svijest, Je li bio?, Najdužih 15, Energija ž, Homo Superior, Smrt A. F.** itd.), ili su dobri, ali ipak odveć početnički pokušaji. Treba čitati, pa pisati, pa baciti to napisano, pa opet čitati, pa opet pisati, pa opet... i tek onda slati u SIRIUS. Ili ne? **NE! Pišite i odmah šaljite!** Možda ste talent, nadareno čeljade, novi jugo-Asimov. Tko zna? Vrag ne spava! »Pišite, čovječe!«, napisao sam u jednom broju SIRIUSA, to je pročitala Lidija Razumović i eto vidite što je napisala... Ili Vam se, možda, ne sviđa njezina priča? Ako je tako recite, što šutite, čovjece?

Do idućeg razgovora Vaš

Borivoj Jurković

ANTIKNI PREDMET

Lidija Razumović

Z-III-731 podigne glavu i protrlja umorne oči. Bila je već noć. »Do vraga!« — promrmlja poluglasno. I bi mu malo lakše! Ostao je posljednji. I ovako sam u toj sterilnoj, stakleno-metalnoj atmosferi laboratorija osjetio je nešto poput potištenosti. »Do vraga!« — ponovi još jednom.

Uopće uzevši, Z-III-731 imao je ponekad pomalo heretičke misli, jer on je ipak bio klasa znanstvenika Z trećeg stupnja. Tako i sada osjeti blagu plimu misli kojima se ne bi trebao baviti nitko s ambicijama da uđe u klasu Z-II. Možda je tome bilo krivo i ovo pretproljetno vrijeme. Čak i u ovome, kruto i apsolutno razumski uređenom svijetu s davno obuzdanom prirodom, u ovakvim pretproljetnim noćima odnekuda bi se pojavili starinski i uzbudujući mirisi života koji se budi. Mada su malobrojni stanovnici ovog planeta mogli ili htjeli obratiti pažnju na to, 731 je bio jedan od njih. Možda stoga što mu je kao pripadniku klase Z-III pripadao cio četvorni metar zelenila. (Ponekad bi s grozom pomislio na bezbrojnu gomilu klase radnika R, koji bi se rađali i umirali u podzemnim tvornicama, a da nikada nisu vidjeli cvijeta.)

731 opet s uživanjem udahne što je dublje mogao. »To je atavizam« — pomisli. »Zašto se moja osjetila i moje misli uzbuđuju zbog nedefiniranih mirisa koji ne donose nikakvu informaciju, ni korisnu ni štetnu?«

Stajalo ga je prilično truda da se probije u klasu Z-III, ali sada je zahvaljivao sam sebi na tome. Neljudski napori koji je uložio u učenje, slijepa poslušnost, pa opet učenje, pa naporan rad, sada je donosio privilegije koje su mu značile mnogo. Njegov vrt! Privilegija da za vlastito zadovoljstvo ima cio četvorni metar pun biljaka bez neposredne koristi, da ima prozor koji se može otvarati i da jednom u godini dobije karticu N, to blaženstvo za osjetila. Ponekad se pitao koliko puta bi dobivao karticu N u klasi Z-II?

Kroz otvoreni prozor dopirali su slabašni impulsi nekih dalekih sjećanja. Da, zapravo je imao prilično šansi da s vremenom uđe u klasu Z-II; polako je napredovao u rješavanju problema koji mu je bio zadan. Nije znao koliko je članova njegove klase zaduženo istim poslom, ali on već pet godina sve podređuje tome. Čak je odbio

privilegiju stvaranja obitelji kada je prije tri godine došao red na njega, iako je imao pravo da izabere ženu u tri klase; u svojoj i dvije niže. Zato mu je dopušteno da za svoje prebivalište izabere dva predmeta »bez funkcije« po želji. Izabrao je dva »antikna« predmeta jer je to odavno želio. Odabrao je jednu starinsku vazu iz 21. stoljeća, predmet koji se više ne proizvodi (osim možda za klase I), jer je izgubio svoju svrhu. Vaza je bila od običnog bijelog stakla s ukrasnim vjenčićem na trbušastom dijelu. Jednom mjesečno on bi žrtvovao neku »svoju« biljku, pažljivo pripremio hranjivu otopinu i s velikom pažnjom odnosio vazu u svoju sobu.

Drugi predmet bio je još stariji; jedno veliko ogledalo iz 20. stoljeća, ili možda čak i starije. Imalo je široki pozlaćeni rub. Istina, ogledalo je već bilo prilično potamnjelo, ali mu je nekako bilo milije od savršeno uglačanih metalnih ploha kakve se upotrebljavaju danas. Zatražio je odobrenje da ga drži u laboratoriju; nakon kratkog oklijevanja, ta mu je neobična molba bila ispunjena.

S prilično napora 731 skrene opet svoje misli na projekt »vremenskih slojeva«. Bio je pomalo umoran. »Nelogično i neefikasno trošim svoje misli i energiju«, zamjerao je sebi.

Na projektu »vremenskih slojeva« radilo je mnogo ljudi, uglavnom fizičara, matematičara i energetičara, ali neke sporednije efekte obrađivali su i kemičari, psiholozi i praktičari. On je počeo sudjelovati u svemu kada je otkriveno da najnoviji PS-laseri mogu svojom energijom stvoriti polja koja pomiču ostala polja unatrag. Na tome se već dugo radi. Sjetio se kako je učio o prvoj primjem lasera u »pomlađivanju«, iako je princip bio posve drugačiji. Bilo je to u dalekom dvadesetom stoljeću kada su pomoću lasera čistili spomenike u mitskom gradu Veneciji. To je, doduše, bilo vrlo primitivno; laserski snop je zapravo uklanjao mikrometarske slojeve patine i nečistoće ispod kojih se ukazivao pomlađeni spomenik. No, s vremenom taj čisti mehanički proces zamijenjen je stvaranjem »ranijih« energetskih konfiguracija, pa bi predmet izložen tom djelovanju bivao ne samo očišćen nego i popravljen, bez oštećenja ili promjena nastalih u kasnijem vremenu.

Danas su PS-laseri u mnogostrukoj uporabi, iako su djelovanja još bila ograničena na manje objekte. Zato se neumorno radilo dalje. Ponekad se pitao da li bi s dovoljno velikim PS-om mogao dobiti projekciju unatrag cijele povijesti. Jer, svaki trenutak na Zemlji također je jedno »stanje«, i on je zamišljao povijest kao beskonačan niz energetskih slika koje se šire u beskraj. »Bilo bi interesantno promatrati kako su primitivni ljudi ranije živjeli. Zapravo mi tako malo znamo o tome. Dokumenti o tome pohranjeni su u nedostupne arhive i vjerojatno samo članovi klase I imaju tamo pristup.« Jedan kolega mu je čak tvrdio da se oni mogu služiti i knjigama. Pravim

knjigama! Ali 731 nije u to vjerovao, ta svi su oni učili kako su poguban utjecaj na red i disciplinu imale knjige u onim davnim primitivnim vremenima. Gotovo svatko ih je mogao pisati i svatko čitati. Bio je siguran da je to moglo pothranjivati svakojake ideje koje nisu pripadale Općem sistemu. Zato su knjige odavno bile zabranjene, i neštale su bez traga, osim Općeg zakona, a i to je zapravo bio snop metalnih folija.

On je kao i ostali znanstvenici imao pristup samo onom materijalu koji je bio vezan uz njegovu struku. Pomisli kako je strašno pripadati nižim klasama i ne dobiti nikakvo značnje osim onog najnužnijeg, potrebnog za rad. Nikada ne saznati za karticu N. Na žalost, i on će na svoju karticu morati pričekati još nekoliko mjeseci, ali ta ga pomisao zapravo nije oneraspoložila. Takav je bio red!

Posljednji put on je već tjednima unaprijed razmišljao kako da je najbolje iskoristi. Kod svoje prve kartice N bio je suviše zbunjen i uzbuđen, pa ju je iskoristio na nasumce izabrane naslove. Sada je već imao iskustva! O posljednjoj je unaprijed stvorio plan i kada je dobio popis, znao je što će zaokružiti i kojim će redom to zatražiti.

Sjedio je u za njega određenoj kabini, pošto je na ulazu predao svoj listić. Jednu od četiri mogućnosti iskoristio je za piće. Zaokružio je broj uz riječ »konjak«. To je piće otkrio jednom čisto slučajno, i od tada je znao da će na to uvijek potrošiti jednu od mogućnosti. Piće bi stizalo u trbušastoj čaši, prozirno i omamljujućeg mirisa. U početku je nastojao da mu traje za sve vrijeme ručka, ali je onda spoznao da je veći užitak ako ga polako ispija prije jela. Uživao je u svakoj kapljici, i s uzbudenjem osjećao kako mu se po tijelu širi ugodna toplina, kako postaje nekako lagan, veseliji nego obično i prijemljiviji za ostatak ručka.

Drugu želju ispunio je zaokruživši riječ »pečeno meso«, a treću uz riječ »grašak«. Četvrta riječ bila je čudna riječ »kompot« (poslije se pokazalo da je odlično pogodio).

Prije je znao izabrati bez reda, ali je otkrio da se svaka riječ ne slaže sa svakom. Polako i s velikim uživanjem iskoristio je svoja dopuštena dva sata. Rezao je komadić po komadić hrane, svaki bi zalogaj dobro onjušio, jer mirisi su pojačavali užitak, a onda je polako žvakao uživajući u okusu. Kako li se to razlikovalo od svakodnevnih obroka koji su stizali u funkcionalnom obliku kvadrata, ugrijani na temperaturu tijela s točno propisanim sastavom. Jednom je potajno ponio komadić od hrane koja se zvala »kolač«, i poslije ga analizirao u laboratoriju. Bio je razočaran! Sastav tvari nije bio baš idealan i mnogo je zaostajao za propisanim obrokom. I tako nije uspio otkriti tajnu te hrane. Zašto li je onda pobuđivala toliku želju? Svakodnevni obroci, proizvedeni u tvornicama, bili su pod stalnom kontrolom sastava, temperature i težine. Nešto je načuo o tome da se ta

nesavršena hrana proizvodi u zabačenim dijelovima svijeta, u koja je bio zabranjen slobodan pristup. Bilo je to zagonetno, ali on i nema pravo da o tome razmišlja!

»Moram se posvetiti radu. Sve češće gubim energiju misleći na nekorisne stvari. Ako to netko opazi poslat će me prije vremena na psihogenu kontrolu.«

731 se koncentrirao na svoj problem PS-lasera i »vremenskih slojeva«. Vrijeme je prolazilo, a on je kontrolirao i opet kontrolirao proračune i rezultate. Osjećao je da je na dobrom putu. Trebalo je prekinuti posao za danas, ali je osjetio da je blizu nečega. Jedna maglovita ideja ga je opsjedala. Ako zamijeni dvanaesti energetski krug i promijeni mu osnovnu karakteristiku, možda je to ono što traži? Još jednom otipka na računaru završni stupanj proračuna. Stroj nije ukazao ni na kakvu grešku.

731 se odluči. Uzme već prije pripremljen dio i počne ga ugrađivati. Kada je bio gotov još je oklijevao. »Da li da pričekam do sutra i zatražim suglasnost kontrolora?«

Nešto u njemu ga natjera da ove tople pretproljetne noći prekrši disciplinu. Priđe komandama PS-lasera i uključi ga. Kada je dostigao optimalnu radnu temperaturu, 731 se osvrne, tražeći na čemu da iskuša djelovanje. Pogled mu padne na njegovo ogledalo »Zašto ne? Preskočim li dovoljno vremena, ono će opet biti blistavo i obnovljeno.« I tako on donese i drugu pomalo nepromišljenu odluku te noći.

Okrene brojčanik i uperi snop u ogledalo. Na staklu se nije gotovo ništa promijenilo. Zato pojača prijenos energije i ubrza proces. U staklu se je još vidio odraz laboratorija, tu i tamo kretali bi se u toj slici njegovi asistenti, a pojedine aparature su nestajale obrnutim rednm od onog kojim su postavljene u laboratorij.

»Uspio sam!« — ta misao ga potrese. »U biti sam uspio! Mogu skidati vremenske slojeve! To znači napredovanje, to znači klazu Z-II, to znači više kartica N! Naravno, sve ću to još morati usavršiti, izmjeriti popratne efekte i obraditi ih računski, ali moja je ideja dobra. Imam princip rada!« Nije mogao sagledati krajnje mogućnosti svega, sada će mnogi raditi na tome, ali je ideja njegova.

Za to vrijeme u ogledaju jedno drugo vrijeme teklo je unatrag, mijenjajući odraze na staklu. On još ubrza proces i sada se zainteresira za ono što je mogao vidjeti na staklu. Još su to bile poznate scene iz skladišta antikviteta. Uhvati svoj odraz kako stoji u skladištu i promatra ogledalo odlučujući se da ga uzme. Nakon toga slijedio je niz nepoznatih likova. To ga nije previše zanimalo, zato energično okrene brojčanik. Na staklu: nešto poput šarenog kovitlanja. Još je neko vrijeme stajao razmišljajući o svemu. a onda spazi da su i staklo i okvir postali blistaviji. Zato uspori proces. Sada su slike opet polako

promicale i on ih je mogao pratiti. Mora da je preskočio mnogo vremena, jer ugleda odraz neobično namještene prostorije.

Bila je to neka vrst sobe, ali namještena vrlo nefunkcionalno. U sredini prostorije stajao je veliki elipsasti stol od nekog tamnog materijala s ukrasima na nosećim stupovima. Stolice oko njega bile su od istog materijala, samo su nasloni i sjedala bili presvučeni nekim materijalom s ornamentima. A onda mu zastane dah. Nasred stola stajala je vaza — ali ne mala poput njegove — a u vazi blistao je vatromet boja. Cvijeće! Ali kakvo! Bilo je to obilje cvijeća. Onda ugleda zid koji je morao biti nasuprot ogledala. Velika staklena vrata bila su širom otvorena. Vani je sjalo sunce nad zelenim krošnjama stabala, a neke sitne životinjice prelijetale bi s vremena na vrijeme na pozadini plavog neba. Zelena trava ispod drveća bila je ispresijecana pravilnim redovima zasađena cvijeća.

731 je doslovno buljio u ogledalo zaboravivši na eksperiment. »Jesu li to ona strašna primitivna vremena, doba o kojem se gotovo ništa nije smjelo znati? Barbarsko vrijeme kada ljudi još nisu živjeli pod kontrolom koja se brinula za njegovu dobrotu i sigurnost? Doba kada su ljudi živjeli u strahu i međusobnoj borbi?«

Ali niti jedno ljudsko biće nije se kretalo u tom odrazu. Zato 731 obrati pažnju na detalje prostorije. Ugledao je nekoliko predmeta kojima nije znao namjenu. Na zidu su visile slike, i on se začudi jer to nisu bili niti fotografije, niti poučne sheme, nego neki nesavršeni prikazi prirode, ali puni boja i svjetlosti, Očito je bilo da nisu imali neku izravnu poučnu funkciju, ali ih je bilo vrlo ugodno gledati. Jedan mali stolić u kutu bio je pun ladica a svaka je imala ukrašene metalne ručke. »Kako nepraktično« — pomisli 731.

A onda se na otvorenim vratima pojaviše tri ljudska bića. Dvije mlade žene i jedan muškarac. Kako su dolazili sve bliže 731 ih je napeto promatrao. Bili su odjeveni u odjeću punu nepotrebnih detalja i boja. Naročito mlade žene. Jedna od njih imala je u naručju nekoliko prekrasnih cvjetnih grana, a druga je sasvim slobodno, ne skrivajući je, nosila u ruci knjigu, 731 im se zagleda u njihova lica. Nisu pokazivala strah ili patnju. Dapače, ta lica su se medusobno razlikovala više nego stotinu lica današnjih ljudi.

731 je promatrao scenu, a nešto se rušilo u njemu: Ona čvrsta građevina vjerovanja i mišljenja u kojoj je odgojen. Gotovo je čuo mukli tutanj s kojim se raspadala.

Tri osobe u nepoznatoj sobi i u nepoznatom dobu očito su razgovarale i on je žalio što nema zvučnih efekata. Onda se jedna žena nasmije. Nije čuo taj smijeh ali je nekako bio siguran da je to glasan slobodan smijeh, tako različit od lagane, gotovo nijeme, grimase smijeha današnjice.

Gotovo nesvjesno posegne rukom do regulatora i okrene ga. »To

mora bitj slučaj, naišao sam na neki izuzetni trenutak u životu tih ljudi.« Ali lagana mukla bol negdje duboko u njemu nije popustila. I dalje je buljio u kovitlac na staklu, a onda zaustavi regulator na normalnoj brzini.

Ista prostorija sada je bila nešto drugačija. Očito je bila večer jer je svjetlost davalo nekakvo rasvjetno tijelo koje je visilo nad stolom Više ljudi sjedilo je oko stola. Onog mladog čovjeka nije bilo, ali prepozna mlade žene, sada su bile drugačije odjevene. Tu su još sjedili stariji čovjek i žena, te jedan dječak od možda petnaest godina »Zar su oni tako dugo smjeli zadržati djecu u obitelji?«, pitao je 731, misleći na svoj život u tom dobu u jednom od Centara za odgoj i selekciju.

Ljudi su jeli. 731 je lagano, gotovo ne vjerujući, prelazio pogledom preko stola. Na njemu se nalazilo mnogo posuđa. Pred svakom osobom nalazilo se nekoliko tanjura od bijelog stakla s plavim viticama, te po dvije čaše. U manjim čašama prepozna one trbušaste čaše u kojima je dobivao ono božansko piće, ali sada su one bile prazne, tek s ostacima pića na dnu. Ljudi su sada pili iz većih čaša nekakvo tamnocrveno piće koje nije poznavao. Na njihovim tanjurima bilo je različite hrane. Neku je mogao prepoznati kao »meso«, ali ostalo nije poznavao. Na manjim tanjurima bila je neka zelena perasta biljka i ljudi su naizmjence uzimali hranu iz većih i iz manjih tanjura. Svi su jeli bez napetosti, pili bez ustručavanja i usput razgovarali. Očito ie to bio svakodnevni obrok neke obitelji.

I dok je večera trajala 731 je u mislima prebirao po pustoši svog života, svoga doba i svojih vjerovanja. »Zbog toga mi to ne smijemo znati! Zbog toga!« On je sada znao, i znao je da više nikada neće moći nastaviti svoj strogo kontrolirani život. I znao je da neće moći prestati gledati taj »barbarski« život, i da neće ni znati ni moći zatajiti što je otkrio. Svakako je to bio kraj! Nije znao kako kontrolirati uklanjanju nepoželjne, ali oni se nikada nisu vraćali s »ispitivanja«. Onda je bolje da sam načini kraj! Bolje nego da se izvrgne mučnoj proceduri »ispitivanja«.

Pojača regulator maksimalno. Bila je to gotovo razarajuća snaga Jedan tren je oklijevao, tada ode do ogledala i jedmm skokom ubaci se u snop energije.

*

Nikada nikome nisam ispričala cijelu priču o svom mužu. Znam da ljudi misle da se on ponekad vlada malo čudno. Ali, u posljednje vrijeme to mu se sve rjeđe događa. Na koncu da se i odlučim da sve kažem, tko bi mi vjerovao? Da li biste mi i vi vjerovali kada bih vam rekla da je jednog dana za večerom pao niotkuda i uz priličan tresak ostao sjediti usred stola na pladnju s pečenjem, polomivši usput pola mamina lijepa servisa s plavim viticama?

U IME MILOSRDNE KOMISIJE

Marina Mihaljević

17. veljače — Iako je danas petak, prvi dan vikenda, ipak moram raditi. Naime, zamjenik ministra prosvjete zamolio me je da u tri dana proučim novi školski plan. Što mogu? Kada je čovjek šef protokola u ministarstvu, mora se katkad prihvatiti i posla koji nije u njegovoj užoj nadležnosti.

Već nakon prvih desetak strana opažam da se nije ništa bitno izmijenilo u ovom školskom planu. I nadalje će glavni predmet biti higijena, zdravlje, medicina u službi čovjeka, djeca će i dalje učiti pjesmice »Ljubi liječnika svog«. To je dobro. Samo uz pomoć nauke ljudi mogu spoznati da je zdravlje osnovni zakon prirode. Da, potpuno se slažem i moram izraziti poštovanje zamjeniku ministra Ulheru na tako dobro sastavljenom planu.

23. veljače — Upravo sam se vratio od Core. Ta djevojka, osim što je zdrava i rumena, zna i misliti. Na temelju glasina koje su se širile iskonstruirala je cio roman o tome kako neke sile žele srušiti naš poredak. Aluzija da je Veliki Primarijus u to umiješan bila je diskretna, što je trebalo shvatiti i kao pitanje na koje bih ja trebao odgovoriti potvrdno ili niječno. Dakako da sam se, s obzirom na moj položaj, držao kao da ne razumijem. Tko bi rekao da će ona zamarati svoju lijepu glavicu tako teškom, štetnom i suvišnom disciplinom kao što je povijest. Dočekala me, sva uzbuđena, riječima:

— Ah, Doro, zamisii, pronašla sam u očevoj biblioteci vrlo zanimljive stare knjige. Jezik je prilično zastario, no ipak sam mogla pratiti. To moraš pročitati.

— Što je to tako zanimljivo na tim požutjelim stranicama? Nisam dosad znao da te zanima povijest.

— Doro, ti bar znaš da sam uvijek bila luda za temama strave i užasa . .

— Znam, draga, ali kakve to veze ima s poviješću?

— Čekaj, ne prekidaj me. Pitaš, kakve to ima veze? Pa sva ta povijest je prava strava. Možeš li ti zamisliti život i društvo u kojem narod sam bira ministre i predsjednike, a veliki primarijus bio je nepoznati pojam? Možeš li zamisliti da postoje bolnice pune bolesnih ljudi? Bolesni ljudi — grozno! A koliki je to tek bio trošak za

zajednicu! Trideset posto dohotka trošeno je na liječenje nekorisnih bolesnika, kojima i onako nije bilo spasa. Shvaćaš li da je to vrijeme otprije nekoliko stoljeća bilo više nego jezivo? Sva sreća da mi pripadamo normalnoj epohi, epohi zdravlja.

Nakon tog Corina monologa ostao sam zaprepašten. Znao sam, istina, još sa seminara, da je u prošlosti život bio drugačiji, ali ovakva zastranjivanja nisam mogao zamisliti. Još sam razmišljao o tome, kad se Cora oštro zakašljala. Zapanjeno sam je pogledao, no ona se živahno nasmiješila i rekla da se samo zagrcnula. Odahnuo sam.

2. travnja — »Gospodice Dinah, vama nije dobro!« — zaprepašteno sam uzviknuo, podigavši nesretnu tipkačicu s poda. Gospodica Dinah pomalo je dolazila svijesti i tužno mi odgovorila. — Znam, gospodine Doro, znam to već neko vrijeme, no nadala sam se da će to proći.

— Vrlo mi je žao, gospođice, ali vi znate kakav je zakon. Moram ispuniti svoju dužnost. Red je red. Promislite, kada se ne bismo striktno držali propisa, malo-pomalo vratili bismo se u doba barbarstva. Ljudska rasa ponovo bi bila bolesna i kržljava. Do viđenja, gospođice Dinah, bili ste zaista izvrsna uredska sila . .

Čitav dan sam pod dojmom sudbine nesretne gospođice Dinah. Počele su me salijetati neugodne, protuzakonite misli o opravdanosti eliminacije bolesnih. Možda sam i pod dojmom nedavnog razgovora s Corom. Ne bi bilo loše da malo bolje proučim te povijesne knjige iz doba divljaštva.

13. lipnja — Da sam bar prije tri mjeseca mislio ovako kako sada mislim, gospodica Dinah, a i jadna moja Cora bile bi možda još žive. Protuzakonitih li misli! No bar pred samim sobom mogu biti iskren. Ovaj dnevnik ionako nije predviden za javnost. Možda su ljudi u doba divljaštva bili bolesni, trošio se velik dio nacionalnog dohotka na nerentabilno liječenje, no možda je to ipak bilo humanije nego ovo što se događa danas. Možda su ljudi bili sretniji. Cora i nije bila neizlječivo bolesna. Bronhitis su već i divijaci u dvadesetom stoljeću uspješno liječili. To nije čak ni nasljedna bolest. Ne znam ni sam što je strašnije, da li spoznaja da naši zakoni i metoda eutanazije nisu u redu, ili dopustiti svakome da živi kako zna i umije. Znam kako samo zdrava žena i zdrav muškarac mogu rađati zdravu djecu. No je li to dovoljno za sreću? Moram priznati da sam se promijenio. Najprije nisam to htio sam sebi priznati. Ali, kako sam naučen da logički razmišljam, moglo bi se reći da sam matematičkim postupkom došao do toga da sam protiv vladavine zdravstvenika. Jest, današnji je poredak logičan i nadasve svrsishodan. Počelo je tako što je u davna vremena, koja mi danas nazivamo divljačkim, bilo sramota umrijeti od bolesti. Pročitao sam nekoliko rugalica na račun zajednica u kojima je netko umro od upale trbušne opne, porebrice ili raka. Ali, zbog te pretjerane zdravstvene zaštite održali su se ljudi na životu zahvaljujući

umjetnim organima, a što je najgore rađali su djecu. Tako je iz generacije u generaciju prosjek zdravih opadao u korist bolesnih. Koliko je to bilo financijsko opterećenje ne treba ni spominjati. Dovoljno je reći da je svaki drugi stanovnik naše zemaljske kugle ovisio o lijekovima i protezama. Onda je nastao pokret da se to nepodnošljivo stanje dokrajči. Uvedena je eutanzija. Država je opunomoćila skup vrhunskih liječnika da svakog neizlječivog bolesnika ukloni iz kruga živih. Čim su se pokazali pozitivni rezultati, prihvatili su to i drugi. Kada je stvorena svjetska vlada mogao je svaki neizlječivi bolesnik biti siguran da se neće dugo mučiti. Ali, kako su liječnici bili gospodari života i smrti svakog čovjeka, pomalo su preuzeli i političku vlast. Konačno su se pojavile i zloupotrebe. Nijedan čovjek, koji je patio od obične hunjavice, nije više bio siguran za svoj život. Milosrdna komisija vrlo bi ga brzo dokrajčila nekom injekcijom.

Smatrao sam svojom dužnošću da se borim protiv toga. U početku mi se činilo dovoljno da se sprijeće zloupotrebe, ali sam došao do toga kako se sam princip eutanazije ne može kontrolirati, te nužno mora biti zloupotreba. Dakle, treba srušiti sistem, ali kako?

5. rujna — Jutros me u uredu posjetila Komisija za unapređivanje zdravlja. Nakon uobičajenih formalnih pitanja počeli su se raspitivati o zamjeniku ministra Ulheru, kolegi Pingu i još o nekolicini. Rekao sam sve što znam o njima, no to je bilo prilično malo. Bio sam u panici da su saznali (ne znam ni sam kako) za moje nezdravo razmišljanje o sadašnjem poretku. U takvu stanju pohvalio sam se da sam ja bio taj koji je prijavio Milosrdnoj komisiji da je gospođica Dinah bolesna. Ne znam što znači to ispitivanje, jer ja sam zdrav. Nije li riječ o mojem mjestu? Vraćajući se kući, saznao sam da su ispitivali još sedmoricu iz drugih ministarstava. Što li je tome uzrok?

22. prosinca, ujutro — Događaju se neobične stvari. Dobili smo nalog (nitko ne zna otkuda) da svi moramo ostati na svojim radnim mjestima do slijedećih uputa i neka sa sobom ponesemo konzerviranu hranu.

22. prosinca, uvečer — Cijeli se dan ništa alarmantno nije dogodilo. No kad smo predvečer pušteni kućama, saznali smo da je naš Veliki Primarijus nenadano obolio, pa je po njega došla Milosrdna komisija. Zanima me koga će Centralno zdravstveno vtjeće postaviti za novog Velikog Primarijusa.

26. ožujka — Evo već je stiglo i proljeće, dakle tri mjeseca kako sam određen za Velikog Primarijusa. Preslušavanje Komisije za unapređivanje zdravlja, koje mi je utjeralo silan strah u kosti, bilo je zapravo traženje novog Velikog Primarijusa, jer je stari već bio otpisan. Zdravstvenici su preko svojih obavještajnih organa saznali za namjere Velikog Primarijusa, koje su se donekle poklapale s mojim

sadašnjim idejama. On je htio stvoriti svoju oružanu silu, kojom bi srušio diktaturu zdravstvenika. Bit ću iskren, ne znam zasto su baš mene odredili, no činjenica je — ja sam Veliki Primarijus.

I ja želim uništiti diktaturu liječnika. To kanim postići drugačijim metodama nego bivši Veliki Primarijus, da ne bi pošao njegovim stopama. Treba dignuti narod, a paralelno demoralizirati Specijalni zdravstveni odred. Potaknut ću izdavanje zapostavljenih povijesnih djela. U uvodu ćemo se zgražati nad prilikama u kojima su ljudi nekoć živjeli, ali će se ipak shvatiti za čime težimo.

17. svibnja — Sve ide kao po loju. Uspjeli smo pokolebati višeg oficira Specijalnog zdravstvenog odreda Romija. Dao sam agitirati protiv samog sebe. Povjesnice su tiskane. Preko povjerljivih ljudi organizirane su tajne organizacije. Terorističke organizacije rade punom parom. Srušeno je nekoliko vitalnih objekata. Samo neka moje ljude i mene i dalje prati dobro zdravlje i sreća.

5. lipnja — Sve je spremno. Čekam Peku, moga pouzdanika broj 1, koji treba javiti je li sve pripremljeno za početak ustanka. Evo upravo zvoni. Sluga će pustiti Peku k meni, pa ću prekinuti pisanje dok ne sredim najvažnije.

Peka nije došao. Umjesto njega sluga mi je donio podeblju omotnicu. Iz nje je najprije ispala snimka s dijagnozom: čvorići na glasnicama, kao i pismo. Među ostalim, stajalo je:

»... S obzirom na to do je vaša bolest neizlječiva, odnosno da se ne može ukloniti, a da se ne ošteti drugi organ (što se iz priloženog snimka vidi) bit ćemo, na žalost, prisiljeni da se odreknemo vaše suradnje. Kompletna ekipa Milosrdne komisije s instrumentarijem posjetit će vas sutra uvečer u deset sati, te vas molimo da do tog vremena sredite svoje imovinsko stanje. Ako želite uštedjeti trošak za Milosrdnu komisiju, koji bi se svakako odbio od vaše ostavštine, izvolite nas prevodobno obavijestiti da ćete sami obaviti posao. Uz najveće poštovanje

Centralno zdravstveno vijeće«

Malo kasnije zakucao je sluga na vratima i s licem prebijena psa predao mi još jednu omotnicu.

— Molim gospodina Velikog Primarijusa tisuću puta za oproštenje, ali ovo je pismo stiglo prije podne, a zaboravio sam vam ga predati.

Otpustio sam slugu i otvorio pismo. Bio je to meteorološki izvještaj, ali kad sam ga stavio pod šifrantsku mrežu, pročitao sam:

»Zdravstvenici prikrivaju medicinske nalaze osoba za koje drže da bi im mogle koristiti. Od svih kandidata za Velikog Primarijusa jedini si ti imao indikacije neke bolesti. Zato si izabran da te imaju u šahu.

SS 23«

Bila je to Pekina šifra. Upozorenje je došlo prekasno. Još sam jednom pogledao pismo Centralnog zdravstvenog vijeća. Ionako mi je bilo svejedno, no zanimalo me je tko je šef Vijeća. Nijedan čovjek nije ostao živ koji je primio takvo pismo. Iako sam teoretski već bio mrtav čovjek, ipak sam se uzbudio: potpis je bio: PEKA!

LOM SVJETLOSTI

Eleonora Akrap

»Student sam astrodoske Akademije trećeg razreda i baš malo prije mi je ispitivač odobrio pokus sa Septralnim transmutatorom... Zovem se Clart Argens i vrlo dobar sam student. Vjerujem da ću i ove ispite položiti odlično kao i one prošle... Sad se, međutim, najviše veselim pokusu sa Spektralnim transmutatorom... Trebalo je odabrati cilj i, naravno, ja sam izabrao Zemlju. Bio sam već tamo i ljudi sa Zemlje su mi vrlo dragi. Oni su ne tako davno dospjeli i do svog prirodnog satelita, a uskoro će — tako kaže profesor Blis — otići i dalje... Naravno, oni još nisu u stanju shvatiti naše postojanje, ali — kaže profesor Blis — i to će se dogoditi za manje od jednog vremenskog luka.

Ispitivač mi je rekao da vodim dnevnik, jer je svaka sitnica važna za kasnije provjeravanje i analizu tog mog eksperimenta. Sve ima nekakvu ulogu: čak i moje periferne misli...

Spreman sam.

Kupola centralnog Spektro-transmutatora me čeka.

Baš je ugodno osjećati na čelu blagi dodir svjetla. Jedva čekam da pojačaju intenzitet.. . Kako ću stići? Nije važno. Neka bude bilo gdje u umjerenom pojasu. To će mi pomoći i u završnom radu o vegetaciji u Sunčevu sustavu. Imam ručni »ST«... Sve je u redu... Možete početi.

*

Blijeda, plavokosa djevojka teško pudižt glavu s bolničkog uzglavlja.

— Budite hrabri, Ana — govorio je ozbiljni, stariji liječnik. — Operacija je uspjela, ali vi ste toliko iscrpeni da će trebati mnogo vremena i strpljenja prije nego što se budete bolje osjećali... Sad se samo odmarajte i sve će biti u redu.

Duboke, plave zjenice upiše se u tople oči starog liječnika. Trenutak i — umorne se vjeđe spustiše.

— Hvala, profesore... — jedva čujni šapat klizne sa suhih usana. — Nećete imati problema... sa mnom...

Liječnik se povuče u pratnji mlade liječnice. Ona pažljivo zatvori vrata i okrene mu se. Profesor se lecne kad ugleda suze u kolegičinim

očima. Stavi joj zaštitnički ruku na rame.

— Smirite se, djevojko... — reče tiho. — Znam kako se osjećate, ali nikad se bolesniku ne smije oduzeti svaka nada! Čak ni onda kad je ni mi više nemamo...

— Ona zna... — promrmlja mlada liječnica. — To je stravično!

— Ima trenutaka kada proklinjemo našu nemoć — nastavi stari profesor. — Nikad se na to nećete priviknuti, ali ćete se morati naučiti živjeti s tim... Dodite...

Dvije bijele prilike odoše polako niz hodnik.

U maloj bolničkoj sobi lagani povjetarac podiže zavjese na širom otvorenom prozoru.

»Ljeto« — pomisli bolesna djevojka. — »Moje posljednje ljeto...« Pogled joj klizne na sjajno čisto staklo na kojem se ogledala velika krošnja kestena što je rastao u bolničkom dvorištu. Ana zamisli hrapavu smeđu koru i odjednom osjeti da joj se vlaže oči. Sve je bilo tako blizu, a opet izvan dohvata .. . Jedva podiže ruku s pokrivača i pritisne zvono uz uzglavlje.

Dežurna sestra uđe kao da je stajala iza vrata.

— Boli? — upita blago. Djevojka zatvori oči.

— Da... — promrmlja.

Sestra uze već pripremljenu injekciju i brzo ubrizga lijek u djevojčinu ispruženu ruku.

— Sad će sve biti u redu — reče veselo — moći ćeš i zaspati.

— Neću spavati... — dahne djevojka. — Samo da me ne boli...

— Odmah, odmah, dušo! — govorila je sestra, popravljajući nevidljive nabore na pokrivaču. — Samo zovi, ako zatrebaš!

Bolesničke vjeđe se spustiše i sestra tiho iziđe.

Ana nije spavala.

Čim je osjetila da je sama, otvorila je oči i zagledala se u otvoreni prozor. Čisto okno odražavalo je plavo nebo i dio kestenove krošnje. Na bijelu drvenu okviru titrala je traka duginih boja.

»Mora da se lomi kroz nekakvu prizmu...«, pomisli teško bolesna djevojka, sjetivši se nostalgično satova iz fizike. Lijek je djelovao i bolovi su blijedjeli. Zajedno s oslobođenjem od muka, rasla je znatiželja »Šta lomi svjetlost? Možda brušeni rub zrcala?«

Preletjela je pogledom po sobi. Jedino zrcalo visjelo je iznad umivaonika — u sjeni. Svjetiljka? Soba je imala moderno zidno osvjetljenje, a okrugle, mliječne cijevi teško da su mogle biti uzrok one male raskoši na prozorskom okviru. Čaša s vodom? Bila je na stoliću, izvan dohvata svjetla. Onda što?

Ana se pokuša uspraviti. Nije išlo. Nedostajao je i onaj minimum snage što ga je još imala prije operacije .. . Pogled se sam vrati maloj traci svih boja.

»Kao veselje . ..«, pomisli Ana. »Da bar potraje .. . Hej! Pa to se

širi!« Traka je s prozorskog okvira prešla na glatki blijedozeleni zid i proširila se skoro duž cijele njegove plohe. Odjednom se začu pucketanje električnog pražnjenja i pred razrogacenim očima nepomične djevojke materijalizira se nekakvo čudno biće.

»Haluciniram!«, bljesnu umornim mozgom. »Od lijeka? Ili je to, možda, kraj?... Da zovem sestru? Ali, ona neće ništa shvatiti... Tko je to? Čovjek iz spleta duginih boja! A kako je samo lijep...«

Pred raširenim očima mlade, prozračnoblijede djevojke pojavi se mladić u čudnoj plavičastoj uniformi, smeđe, valovite kose i toplih smeđih očiju iz kojih su strujale zlatne iskrice. U ruci je držao mali bijeli aparat i osmjehivao se.

Ana na trenutak izgubi svijest.

*

»... Uzbuđen sam... Događa se nešto... Prvi put sam uhvatio emisiju čistog bola! Idem tamo... Osnovni je zakon svih astrodosa: pomoći gdje se god može! Signali dolaze iz ove velike kuće . .. Što je to? Bolnica, zacijelo. Pa da, oni još boluju... Pričao nam je profesor Blis da umiru dosta često čak i vrlo mladi... Bolesti... više ne postoje kod nas. Prvi Intergalaktički zakon nam brani da se miješamo u sudbinu, tj. u prirodni razvoj inferiornih rasa. Astrodosi pomažu samo ako su pozvani... Inače, šok može biti pogibeljniji od same bolesti. Tako određuju naši zakoni... Ali, zar ovi signali ne zovu? Oni su vrlo snažni i čisti... Mora da je mlada osoba... Evo me!«

»Da... Kliznuo sam ravno kroz otvor u prostoriju. Vrlo jednostavno . .. Pokušat ću pomoći... To je žena! Ne smije me vidjeti jer će se uzbuditi. .. Ali, čekaj, moj ručni analizator kaže da joj je svijest potpuno bistra i sposobna da savlada svako uzbuđenje... A dijagnoza? Njena se krv razlaže... Nedavno su joj usadili novu koštanu srž... Ne može se primiti... kasno je... Ne gubim, znači, ništa ako pokušam — a ona je zvala u pomoć! Evo, registrator je na oznaci »APEL-KRITIČNO«. Mogu, dakle intervenirati... Da... Šok će biti minimalan, kaže analizator. U redu...Pritišćem Spektralni tranmutator...Polako...«

*

Ana duboko uze dah i zagleda se u sada ozbiljna mladića.

»Nisam sanjala!«, pomisli zaprepašteno. »Čovjek iz duge je ovdje! Što hoće?«

»Pomoći ti!«, odjeknu odgovor u njenoj glavi, iako mladić nije otvorio usta. Glas je bio zvonak i jasan. »Ne sanjaš. Ja sam zaista tu. Došao sam iz svemira... Planet Herbon, vašim jezikom... Vrlo je daleko... Ja sam student. Došao sam Spektralnim transmutatorom, radi pokusa .. . Tvoji su signali bili jaki, pa sam se tu spustio...«

»Spektar...« — promrlja djevojka. »Znači, ipak si došao iz one duge

na prozoru? Kako se zoveš?«

»Clart Argens... Došao sam »ST« materijalizacijom. Ti si bolesna, operirali su te?«

»Da...«, djevojka je mehanidki prešla na telepatski način sporazumijevanja. Bilo je lakše. »Jutros... Kažu da će poslije biti bolje...«

»Neće«. Mladić podiže bijeli aparat. »Tvoja se krv vrlo brzo pretvara u nešto što ti više neće moći hraniti mozak. Trebalo bi blokirati taj pogrešni proces . Ako dopustiš, pokušat ću...«

»Kako?«, progovori Ana bez daha. »I zašto?«

»Regeneratorom«, glasio je odgovor. »I zato što si tako mlada... Profesor Blis kaže da treba produljiti vijek onima velikih mozgovnih kapaciteta. A ti ćeš se razviti u vrlo dobrog znanstvenika i na kraju ćeš spoznati naše postojanje... Naravno, ako preboliš .. Dopusti ..«

Prišao je sasvim blizu i primaknuo prozirnu cjevčicu do sama bezbojna čela bolesnice. Bljesnuše munje. Ana utone u blagi san.

*

»... Zemaljska djevojka je spašena! Regenerator je radio besprijekorno i oznake na registratoru su sad »DOBRO-OPORAVLJANJE«... Nikad još nisam bio tako sretan... Što će reći profesor Blis?... Ona se zove Ana Baren i — čini se, kao da zbog nekog čudnog razloga pripada meni... Svaki njen udisaj osjećam kao svoj... To mi se još nikad nije dogodilo, a spasio sam već mnogo živih bića na naseljenim svjetovima! To je naš osnovni zadatak! Sve su druge aktivnosti astrodosa sporedne... Vrijeme prolazi. .. Moram požuriti... Ona se budi...«

*

Ana otvori oči i podiže ruku. Težine je nestalo iz tijela, disanje je bilo sasvim lako. A onaj pakleni, višemjesečni umor, gubio se negdje u plavičastoj izmaglici...

Plava magla... boje... duga ,..

»Clart Argens!« — bljesnu u djevojcinoj svijesti. »Fantazirala sam!«

Brzo okrene glavu prozoru i zaprepasti se iz dva razloga: prvo, on je bio tu, naslonjen uza zid i drugo, mogla se kretati bez imalo napora i bola! Bila je, znači, istina!

»Clart Argens!«, vikne blistavih zjenica. »Ja sam zdrava!«

»Još nisi, ali bit ćeš uskoro!«, reče zvonki glas koji djevojka nikad više neće moći zaboraviti. »Moram sada otići!«

»Čekaj«, Ana se pridiže. Oči su joj blistale kao da je naslutila istinu. »Hoćeš li opet doći?«

»Ne znam. Ovisi o završnim ispitima i profesoru Blisu...«, čudni osmijeh rasvijetli lijepe mladićeve crte lica. »Čuvaj se... Čim postanem

pravi astrodos, vratit ću se...«

»Ali, gdje se nalazi tvoj planet? Gdje je Herbon?«

»Za zemaljska mjerila vrlo daleko... Iz druge galaksije smo. Putujemo pomoću Spektralnih transmutatora kroz hipersvemir,...A trava je kod nas kao i vaša, samo je ima mnogo, mnogo više, pa smo po njoj dobili i ime... Zovemo je 'scalpi' — na vašem nešto kao 'biljka koja žubori'.«

»Clart Argens!«, skoro jekne djevojka. »Ostani! Neću da te izgubim!«

»Izgubiti?« — kao da je teško prevodio smisao te riječi. »Ne može se izgubiti nešto što je u tebi! Vratit ću se, Ana... Lijepo je s tobom... Tvoj će nas mozak spoznati vrlo brzo... Zdravo. Moram ići...«

Raskošna duga bljesnu na zidu bolničke sobe, klizne bešumno do prozora, zastane trenutak — pa se izgubi u plavetnilu ljetnog prijepodneva.

Ana zari glavu u jastuk i umiri se.

*

Liječnici proglasiše neshvatljivo ozdravljenje teške bolesnice — međicinskim čudom! Nikakva logičkog tumačenja nije bilo. Proces pretvaranja crvenih krvnih zrnaca u bijela bio je zaustavljen, normalna ravnoteža u organizmu uspostavljena, Anin oporavak očigledan.

Mjesec dana nakon operacije napustila je kliniku u društvu presretnih roditelja i zaručnika Ivana.

Samo je njemu ispričala istinu o svom ozdravljenju — ali, ni kroz prizmu svoje beskrajne, mladenačke ljubavi Ivan nije mogao shvatiti što je govorila.

— Bila si pod utjecajem lijeka — rekao je nježno. — Čovjeku se pričinja svašta kad djeluju narkotici...

Prestala je spominjati svoj čudesni doživljaj, zadržavši ga u potpunosti za sebe. Pohranila ga je poput dragulja u najintimniju dubinu sjećanja, crpeći odatle čudnu snagu.

*

Dani i noći nastavili su se smjenjivati svojim jednoličnim, smirenim tempom; Zemlja se u pravilnim razmacima približavala Suncu i udaljavala od njega — a nitko od stanovnika našeg malog planeta još nije bio sposoban osjetiti divovski ritam života galaksije, čiji smo bili nerazdvojni dio.

Vrijeme je svojim blagim, neuništivim prostorom održavalo i produljavalo u beskonacnost veličanstveno disanje svemira .

*

Clart Argens, sada elitni komandant astrodoskog operativnog odjela, vratio se na Zemlju, poslije mnogo uspješnih akcija i posebnih priznanja Intergalaktičke unije.

Zemlja je za njega ostala zauvijek mjesto kamo je intimno pripadao. Znanstvenici Unije objavili su odavno osnovni Zakon svemira: »Klica života je svugdje prisutna, no tamo, gdje se razvije inteligencija, odlučujući činilac što će upravljati tim životom beskrajna je moždana energija. Nema poznatih granica moždanoj snazi. Pripadat ćeš onamo, kamo teku tvoje biostruje i bit ćeš potpuno aktivan i ispunjen zadovoljstvom ako naiđeš na sinhrono titranje moždane snage u bilo kakva životnog oblika u svemiru...«

Clart Argens se vratio jednog zimskog popodneva. Zaronivši u hipersvemir, prošao je kroz treperenje vječnog životnog sjemena i — odrazio se na glatkom pisaćem stolu u raskošnoj lepezi spektra.

Čuvena znanstvenica i dobitnica najveće nagrade za fiziku i kemiju, dr Ana Baren, u čijoj su se kosi pojavile prve srebrne niti zemaljskog vremenskog tijeka — zaustavi dah i ostade nepomična. Njen suprug Ivan položi joj ruku na rame.

— Što je, Ana? Počela si govoriti o sutrašnjem predavanju... Što ti je? Ti drhtiš!

Usne joj se pomaknuše.

— Clart... Clart Argens! — rece promuklo, teško. Val topline penjao joj se u prsima i prijetio da je uguši. — Clart Argens!

— Ana! — vikne Ivan. — Jesi li bolesna? Suze joj kliznuše niz lice.

— Ne... zahvaljujući njemu! Ona ustade.

— Ono... ono što si fantazirala poslije bolnice? — promrmlja Ivan zaprepašteno.

— Nisam fantazirala... On se vratio .., Clart Argens...

Ruka joj se ispruži prema širokoj plohi raskošnih boja.

Pred začuđenim Ivanovim očima, ruka njegove žene dotakne neobično snažne, ćvornate prste nekog mladog čovjeka koji kao da je nastao iz duge na stolu.

Bio je visok, smeđokos, zlatne iskrice iz velikih očiju širile su toplinu i radost.

»Ovdje sam, Ana!«, odjekne zvonki glas u Ivanovoj i Aninoj glavi. »Ti si intimno shvatila život... Još niste savladali sve bolesti, ali mogu ti pokazati dio trajanja, jer si vrlo blizu rješenju...«

— Clart Argens... — glas joj je podrhtavao. — Ne mogu ići s tobom... Ja pripadam Ivanu, djeci, obitelji, Zemlji...

»Nećeš ići. ..«, odzvanjalo je blago. »Ne sad .. . Kad bude vrijeme, kad se ravnopravno uključite u Intergalaktičku uniju, kada svima postane jasan domet moždane snage, otvorit će vam se svemirske ceste .. .«

— Odlaziš? — suze joj kanuše na njegovu ruku. Snažni

prsti astrodosa s Herbona dodirnuše ženino čelo.

»Da. Zove me služba. Ali, vratit ću se... Uskoro... Naše su snage sinhrone . .. I ne samo ja... Mnogo astrodosa svakodnevno obilazi vašu galaksiju...«

Njegov lik izblijedi Plamene boje bljesnuše na zidu. — Clark Argens! — skoro krikne žena.

»Ana... Ana... Ana .. .«, odzvanjalo je u glavama dvoje ljudi, nestajući u čudovišnoj, neuhvatljivoj daljini.

Ivan čvrsto zagrli svoju suprugu.

*

Nekoliko dana kasnije jedna djevojčica pokaže majci zid u kuhinji.

— Vidi, mama, što je lijepo! — poviče blistavih očiju. — Što je to?

Na zidu je titrala jasna traka svih boja.

— To neki rub lomi svjetlost pa nastaje spektar boja — odvrati mlada majka. — Lijepo je, zar ne?

— Divno... Šteta što ga ne mogu uzeti!

— Da... — nasmija se žena. — Šteta što ne služi ničemu! Samo je lijepo, ali nije korisno. Ne možes ga zadržati, ne možeš ga staviti u vitrinu, ništa ne možeš s njim! Da, to je zaista velika, velika šteta...

PRIRUČNIK

Frank Herbert
By the Book

Prevelo Krunoslav Poljak

»Prema poslu se moraš odnositi s najvećom ozbiljnošću. Beskonačan broj još nerođenih pripadnika ljudske vrste zavisi od tebe koji održavaš prohodnost prometnih linija kroz negativan prostor. Ako mreže kutne transmisije zakažu, iznevjerit će Čovjek.«

»Ti i Organizacija« (Priručnik za namještenike)

*

Bio je prestar za tu vrst posla iako se zvao Ivar Norris Gump, priznat kao najbolji mehaničar u devet stotina godina staroj povijesti Organizacije. Da je itko drugi, a ne njegov stari prijatelj Mog Washington, tražio pomoć, dobio bi uljudan negativan odgovor potpisan s »Ing«. Polumirovina je davala mehaničaru pravo da odbije opasne zadatke.

A sada, poslije tri sata rada u potpunom vakuumskom odijelu u pustoj tami Skoarnoffove cijevi, Inga su boljele kosti od umora. Bol mu je zamučivala misli, a prema tome i sposobnost da opstane, što je dobro znao.

»Prema poslu se moraš uvijek odnositi s najvećom ozbiljnošću« — mislio je — »Aksiom: mehaničar ne smije zapasti u neprilike.«

Ing se nasmiješi na učeno neznanje priručnika, duboko udahne i pokuša se opustiti. Sada je trebalo biti kod kuće na Marsu i brinuti se samo za rutinsko održavanje releja na Phobosu i koji put održati predavanje novim mehaničarima.

»Prokleti Mog«, pomislio je.

Ipak, veliki kvar je bio ovdje — u cijevi — i šest je odličnih mehaničara poginulo u pokušaju da ga nađu. On je sudjelovao u školovanju sve te šestorice — a to je bio samo još jedan razlog da se odazvao Mogu. Svi oni su imali iste ideale.

Oko Inga se prostirala zrakoprazna cjevasta špilja promjera dva

kilometra i dugačka dvanaest kilometara. Bila je to rupa bez svjetlosti izdubljena u vulkanskoj stijeni ispod Mjesečeva Mare Nectarisa. Ovo je bio dom »Zrake« — prekrasne, smrtonosne, životne ozbiljne zrake, ukroćenog nasilja, koja je odjednom postala svojeglava.

Ing je razmišljao o svemu što se kroz povijest zbivalo u toj cijevi. Prije nekih devet stotina godina potpisan je Sporazum o sijanju. Osim poslova oko održavanja komunikacija u Sunčevom sistemu, Organizacija je preuzela zadatak da šalje u Svemir male kontejnere, čije su dimenzije bile strogo ograničene masom koju je mogao pomicati angtransov impuls. U svakom je kontejneru bilo dvadeset zečica. U maternicama zečica ležalo je dvije stotine uspavanih ljudskih embrija s gotovo ukočenim metabolizmom, a uz njih su bili embriji domaćih životinja koje bi trebalo da omoguće čovjeku stvaranje novih dobara. Uz zečice se u kontejnerima nalazilo sjeme biljaka, jaja kukaca i na trakama nacrti alata.

Kontejneri su bili tako konstruirani da se kad se spuste na planet rasklope u neku vrst zaštitnog svoda nad životnim prostorom. Zatim bi strojevi prebacili embrije u inkubatore, gdje bi se oni razvili a potom bi ih mehaničke naprave njegovale i odgajale dok se ljudsko sjeme ne bi moglo brinuti samo za sebe.

Svaki su kontejner ubrzavali angtranski impulsi do prekosvjetlosne brzine — »Kao da daju impulse običnoj vrtnoj ljuljačci«, tumačila je znanstveno-popularna književnost. Životni mehanizam bio je pod kontrolom signala koji su se stali kroz »Zraku« i čiji su sićušni impulsi išli »oko ugla« da bi u milisekundama prevaljivali udaljenosti kojima bi materija putovala stoljećima.

Ing pogleda na minijaturnu zraku hermetski zatvorenu iza kvarcnog prozorčića. U njoj je bila i nada i razočaranje. Kad bi se zraku kao što je ova moglo staviti u svaki kontejner, velika bi se zraka mogla prema njoj orijentirati. Ali pod tim grubim bombardiranjem, anode zrake trajale su najviše mjesec dana. Ispomagalo se odraznim pločama na kontejnerima, odskocima zraka i programiranim aproksimacijama. I sada su negdje programirane aproksimacije iznevjerile.

I sada kad se prvi brod po Sporazumu o sijanju trebao da spusti na Theta Apus IV i kad je zanimanje čovječanstva doseglo kulminaciju — pokazalo se da je kontakt uz pomoć zrake nepouzdan.

Ing je osjetio određenu privlačnost prema tom nježnom teretu tamo, vani. Nagoni su mu bili povezani s tim kontejnerima koji će odjuriti u nepoznato ako se ne ukroti zraku. Embriji će zacijelo naposljetku umrijeti a s njima će umrijeti i san.

Većina čovječanstva se bojala da će kontejneri pasti u ruke stranog života, da će ljudske embrije tamo vani nešto preuzeti. Na mjestima je čak izbila panika i počelo se vikati da kontejneri sadrže dovoljno tajni

o ljudima da bi cijela rasa mogla biti ozbiljno ugrožena.

Ingu, a i onoj šestorici prije njega, činilo se da je srž problema očigledna. Problem je ležao ovdje i u anomalijskoj matematici koja je nedavno razrađena da bi se protumačilo zašto se zraka odbija od kontejnera. Jednako očiglednim im se činilo i ono što valja učiniti. Ali, šest je ljudi poginulo držeći se onog što im se činilo očiglednim. Poginuli su ovdje u ovom posve crnom mraku.

Ponekad je bilo korisno zaviriti u Priručnik.

Često se nije znalo što se traži — možda malo zalutale radijacije, možda nekoliko kozmičkih zraka koje su se probijale kroz slabu točku u zaštitnom omotaču silnica, ili se probila prašina uslijed potresa na Mjesecu ili malo topline — vrelo mjesto što izbija iz dubine. Velika zraka nije trpjela mnogo smetnji. Stavite joj na put zrno prašine u krivo vrijeme, dopustite da je presiječe treptaj svjetlosti i ona će pomahnitati kao švigalo biča. Grčevito će se savijati kao divovska zmija, uništiti cijele dijelove zidova cijevi. Odsjaj zrake plesat će po nebu iznad Mjeseca i mehaničari će se razbježati.

A mehaničar na krivom mjestu u cijevi će poginuti.

Ing gurne ruke u vrh bačvasta odijela, podesi svoj osobni minijaturni zrakoskop, instrument koji ga je povezivao kroz kratki angularni prostor s kontrolnim uređajem zrake. Provjerio je instrumente, očitao svoj položaj prema moduliranom kontaktnom grebenu kroz potplate oklopljena odijela.

Razmišljao je o tom što toga časa radi njegova kći Lisa. Vjerojatno sprema dječake, njegove unuke, da krenu kroz automat u školu. Na pomisao da se jedan njegov unuk već nalazi na Marsovskoj tehničkoj školi i da se sprema za karijeru u Organizaciji da bi pošao stopama svog slavnog djeda, Ing se odjednom osjeti starim.

Vakuumsko odijelo je bilo vrelo i vonjavo poslije Ingova trosatna boravka u njemu. Na brojčaniku se vidjelo da mu sistem za održavanje ravnoteže temperature konzerviranom hladnoćom može raditi još jedan sat i deset minuta.

— U pitanju su čistači — pomisli Ing. — Mora da su uzrok vakuumski čistaci. Riječ je o poznatoj nesolidnosti neživih predmeta.

Što kaže Priručnik? »Često se isplati prvo potražiti značajke korištenih uređaja koje mogu biti takve da će u osnovi pragmatički pristup dati najbolje izglede za uspjeh. Često se nezgoda ili neispravno funkcioniranje može riješiti izravnim i jednostavnim pristupom uz namjerno zanemarivanje suptilnijih aspekata...«

On opet provuče ruke u rukave odijela, oklopljenom rukom zaštiti brojač čestice, otvori poklopac i pogleda fluorescentnu kazaljku. Istog časa neki ljutiti glas zakrešti u zvučnicima.

— Ugasi to svjetlo! Puštamo zraku.

Ing refleksnom kretnjom spusti poklopac i reče:

— Nalazim se u sjeni ogradne ploče. Ne vidim zraku. Zašto mi nije rečeno da puštate zraku?

Drugi glas zagrmi iz zvučnika:

— Ovdje je Mog, Inge. Pratim tvoje kretanje pomoću sonoa pa sam ljudima rekao da nastave i da te ne smetaju.

— Zašto supertrans prati mehanićara — upita Ing.

— Sve je u redu, Inge.

— Što to radiš, praviš pokuse? — zacereka se Ing.

— Da. Moramo prebaciti zrakom neki unutrašnji transport na Titan i mislili smo da je najbolje da to odavde obavimo.

— Smetam li zraci?

— Nemamo još nikakvih problema.

»Transmisija kroz unutrašnji prostor je otvorena i čista«, razmišljao je Ing, »ali je daleka staza do zvijezda nečista.« Možda paničari imaju pravo. Možda je riječ o vanjskoj smetnji, nekoj stranoj inteligenciji.

Ż Na ovoj smo transmisiji izgubili dva čistača — reče Washington. — Ima li im traga?

— Negativno.

Izgubili su dva čistača na transmisiji, pomisli Ing. To je već postalo praksa. Lepršavi vakuumski čistači — oslonjeni na polje zrake — patroliraju uzduž nje i traže i najmanje tragove smetnji. Valja ih mijenjati normalno otprilike stotinu na godinu ali je ta brojka stalno rasla. Kako je zraka postajala veća i oslobađala više snage za daleki domet, čistači su postajali sve neefikasniji u izbjegavanju angtranskog skoka — kontroliranog micanja zrake. Nijedan čistač nije mogao preživjeti dodir sa zrakom. Bili su nabijeni energijom u fazi sa zrakom i podešeni tako da se trenutno rasplinu i svoju energiju predaju transmisiji.

— U pitanju su ti prokleti čistači — reče Ing.

— Svi vi to stalno govorite — odvrati Washington.

Ing se počeo oprezno pomicati udesno. Negdje tamo glasitni je pod postupno zaokretao prema gore i postajao zid — a zatim strop. Ali, suprotna je strana bila udaljena dva kilometra a gravitacija Mjeseca, ma koliko bila slaba, ipak je otežavala penjanje uza zid. Ovdje nije bilo kao sa zrakom na malenom Phobosu gdje se moglo izvana upotrijebiti uređaj za pojačanje polja i hodati po volji oko cijevi.

Zatim je razmislio da li da uzjaše na jedan čistač... onako kako su to učinila ona šestorica prije njega.

Ingovi teški, oprezni koraci odveli su ga iz sjene anodne ogradne ploče. Okrenuo se i vidio liniju tanku kao olovka koja se u purpurnom žaru pružala od njega do dvadeset kilometara udaljene katode. Znao je da zapravo nema purpurna žara nego da je ono što vidi vizualna simulacija nastala na površini ploče na njegovoj kacigi prozirne samo u jednom smjeru, reakcija na prisutnost zrake učinjene vidljivom samo

zbog njegove sigurnosti.

— Sono te ima u žutoj zoni. Pazi, Inge — reće Washingtonov glas u zvučniku.

Ing skrene udesno i pogleda zraku.

Povremeni prekidi na grimiznoj liniji odavali su prisutnost, između njega i te svjetlucave energije, robotskih vakuumskih čistača koji su patrolirali obodom, viseći na sinusoidnim linijama polja zrake kao dupini koji skakuču po morski valovima.

— Transport je spušten — reče Washington. — Prelazimo u fazu dalekog dometa. Program od deset minuta.

Ing kimne glavom. U mašti je vidio Washingtona kako sjedi u oklopljenom mjehuru kontrolne prostorije, div s namrštenim licem i živim i svjetlucavim očima. Stari Mog nije htio povjerovati da su u pitanju čistači. Ako su zaista u pitanju čistači, netko će stradati. Bit će još smrtnih slučajeva... još vožnji... sve dok se ne ispita nova teorija. Zaista je došlo vrijeme da netko nađe neku anomalijsku rupu u angtranskoj matematici. A to je netko na Zemlji i učinio na transvremenskim kompjutorima... i ako taj ima pravo, onda su u pitanju čistači.

Ing je pažljivo promatrao sjenovite prekide na zraci — robotska torpeda, sa senzorima, izučena da pokupe i najsitniju nečistoću. Jedna od sjena se iznenada poče širiti u oba smjera dok nije prekrila cijelu zraku. Približio mu se jedan čistač. Ing pričeka da čistač identificira oznake Ovlaštene Osobe koje je on vidio na isti način kao što je Ing vidio zraku.

Zraka se opet pojavi.

— Upravo te pregledao čistač — reče Washington. — Prilično si blizu.

Ing je po šefovu glasu opazio da je zabrinut pa reče:

— Nema opasnosti sve dok sam ovdje blizu ograde.

Zatim u mašti pokuša zamisliti čistač kako se diže iznad njega i vraća se na svoju postaju pokraj zrake.

— Vidim te prema zraci — reče Washington — širina tvoje sjene kaže da se približavaš crvenoj zoni. Ne prilazi preblizu, Inge. Ne bih htio odatle čistiti mehaničara-prijatelja.

— Zaista ti ne bih htio zadati toliko posla.

— Ostani na sigurnoj udaljenosti.

— Mjerim debljinu zrake na ukrštenim nitima na kacigi, Moge. Smiri se.

Ing je prišao još dva koraka, pogledao uzduž zrake tražeći početak kontroliranog pomaka koji će odbaciti poruku testa u angularni prostor. Lančana energija purpurnog konopca počela se savijati u blizini svog središta, daleko dolje niz cijev. Cijela je radnja bila vidljiva samo kao lagani treptaj prema vani na pozadini ukrštenih niti

na ličnoj ploči.

Vrati se četiri koraka natrag. Odbačaj je bio opasan ako ste tako blizu — i ako kakva nezvana radijacija dodirne zraku...

Ing čučne, pogleda niz zraku i pričeka odbačaj. Iskusni mehaničar može više zaključiti po tome kako je zraka šibnula nego što to mogu otkriti hrpe instrumenata. Da li je izbacila dvostruki luk? Žarište polja je neispravno. Da li treperi gore-dolje? Možda je riječ o lošem poravnanju okomite faze. Cijepa li se i širi u dvije omče? Problemi sa sinhronizacijom.

Ali, morate biti ovdje unutra, blizu, i paziti na onu jedva zamjetljivu granicu između dobre vidljivosti i ostanka u vječnom mraku.

Dok je bio tako blizu, čistači su mu počeli obraćati više pažnje, ali se on postavio tako da su oni dobro vidjeli oznake ovlaštene osobe i mogli odrediti njegov položaj i nastaviti posao.

Za Ingovo iskusno oko rad čistača je bio napetiji i brži nego normalno. To je bilo u skladu sa svim prijašnjim izvještajima — osim ako kakav otvor u obodu cijevi nije propustio zalutale strane čestice ili pulziranje Mjesečeva vlastita života možda odvojilo sićušne djeliće materije sa zidova cijevi.

Ing se pitao ne ulazi li što u cijev kroz neku neopaženu rupicu u fanatičnoj kontroli ulaza sa četiri pretkomore. Ali, mehaničari su tuda njuškali od same prve pojave nezgode. Nije vjerojatno da bi im promakla bilo kakva rupica. Ne — greška je ovdje unutra. A aktivnost Čistača se povećala nesumnjivo življim tempom.

— Stanje programa? — upita Ing.

— Transmisija je još whorf-pozitivna, ali još nismo našli otvor u angularni prostor.

— Vrijeme?

— Još osam minuta do kraja programa.

— Aktivnost čistača raste. Kakvo je stanje nečistoće?

— Normalno— odvrati Washington poslije kraće stanke.

Ing odmahne glavom. Monitor, koji je stalno brojio količinu otpadaka koje su čistači hvatali, nije smio pokazivati normalno stanje kraj tolike aktivnosti.

— Što je s odašiljačem u Mare Nubiumu?

— Još je izvan pogona i pun kontrolne opreme. U posljednjem izvještaju o njemu nema spomena.

— Imbrium?

— Kontrolne ekipe su vani i misle da će se vratiti u fazu testa do 09.00 sati. Valjda nam ne misliš narediti da zaustavimo pogon zbog potpunog raščišćavanja?

— Još ne.

— Moramo voditi računa o financijama, lnge, misti i na to.

Hm! mislio je Ing. Poss obično ne misli na pare kad je riječ o ovakvu problemu. Možda mi želi nešto reći?

Što kaže Priručnik? »Dobar mehaničar misli na troškove i zna da je Organizacija zainteresirana da se rad uređaja ne prekida i da se oprema zamjenjuje što rjeđe.«

Ing je razmišljao da li da zatraži otvaranje cijevi zbog temeljitog pregleda Ali cijevi u Mare Nubiumu i Imbriumu nisu ništa otkrile a vrijeme dekontaminacije je skupo. Ipak, te su cijevi starije — Nubium je prva uopće sagrađena. Obje su manje od Nectarisa i imaju jednostavnije pretkomore. Ali njihove zrake se nisu ništa bolje probijale u angularni prostor negoli ona u cijevi Nectarisa s njenim golemim dimenzijama i strožim zaštitnim mjerama.

— Ostani na vezi — reče Washington. — Počeli smo dobivati podatke o treptajima.

U nagloj tišini Ing opazi kao da se zraka nabire. Greben je prošao uzduž dvanaest kilometara cijevi poput purpurna vala i cijelu udaljenost prevalio za otprilike dvije tisućinke sekunde. To je bilo tako brzo da je vizualno Ing sve vidio tek kad je sve već bilo gotovo.

Ing se uspravio i počeo analizirati što je vidio. Zraka je izgledala čista i bez mrlje — savršen odbačaj... osim jednog sitnog blijeska na samom kraju i jednog otprilike u sredini. Mali bljeskovi. Slika koja se zadržala u oku bila je oblika igle, kruta .. . šiljata.

— Kako je izgledalo? — upita Washington.

— Čisto — odvrati Ing. — Jesmo li prošli?

— Provjeravamo. Ograničeni kontakt. Vrlo mutno. Otprilike trideset posto... dovoljno da konstatiramo da su kontejneri još tamo i da im je sadržaj još živ.

— Je li u putanji?

— Čini se da jest. No nije sigurno.

— Izbroji čistače.

— Prokletstvo! Izgubili smo još dva.

— Točno dva?

— Da. Zašto?

— Još ne znam. Pokazuju li instrumenti skretanje zrake zbog pogotka u dva čistača? Koliki je zbir energija?

— Svi misle da su uzrok čistači — gunđao je Washington.

— Kažem ti da nisu. Oni su u punoj fazi sa zrakom i samo joj predaju svoju energiju ako budu pogođeni. Oni nisu nečistoća.

— Ali, da li ih zraka zaista apsorbira? Vidio si izvještaj o anomaliji.

— Oh, Inge, nemojmo opet o tome — Washingtonov je glas zvučao umorno i razdraženo.

Washingtonova tvrdoglavost zbunila je Inga. To mu nikako nije bilo slično.

— Dobro, ali što ako odu nekamo gdje ih ne možemo vidjeti?

— Prestani, Inge. Isti si kao i ostali. Ako postoji mjesto kamo oni ne idu, to je angularni prostor, U svemiru nema dovoljno energije da bi se poslala čistija masa iza ugla.

— Osim ako zaista ne postoji nekakva rupa u našim teorijama — odvrati Ing. Razmišljao je: Mog mi pokušava nešto reći. Što? Zašto ne kaže otvoreno? Čekao je i preispitivao pomisao koja mu se vrpoljila negdje na dnu mozga — neki pojam . . Što je to bilo? Neka polu-zaboravljena asocijacija?

— Evo izvještaja o zraci — reče Washington. — Otklon pokazuje da je zahvaćen samo jedan čistač ali je zbir energije dvostruk. Jedan je izravnao drugi. To se događa.

Ing je proučavao purpurnu liniju kimajući glavom. Zraka je imala gotovo boju šala koji je nosila njegova žena Jennie za svadbenog putovanja. Bila je dobra žena — odgojila Lisu na marsovskim poljima i bila uz svoga muža dok je nisu ubili konzervirani zrak i težak život.

Sada je zraka mirovala okružena samo vrlo blijedom crvenom aureolom.

Aktivnost čistača se smanjila. Ispitni program je bio pri kraju i Ing je mislio da će izvršiti još jedan odbačaj u angularni prostor. Nakon određenog vremena čovjek instinktivno osjeća puls transmisije. Moguće je osjetiti kad će zraka otvoriti sićušan signalni prozor kroz godine svjetlosti.

— Vidio sam kako su uništena oba čistača — reče Ing. — Nije izgledalo da su se raspali ili slično... jednostavno su izgorjeli.

— Konzumirana energija.

— Možda.

Ing je razmišljao jedan tren. U njemu je počeo rasti predosjećaj. Znao je kako će ga ispitati. Pitanje je bilo: Hoće li Mog pristati? Teško, u sadašnjem raspoloženju. Ing je razmišljao o prijatelju. Tama i izoliranost njegova položaja u cijevi davali su glasovima koji su dolazili izvana nestvaran dojam.

— Moge, u;ini mi uslugu. Pošalji jedan impuls. Ništa posebno, samo radi demonstracije. Želio bih vidjeti čisti greben uzduž zrake. Ne pokušavaj ga odbaciti u angularni prostor nego ga samo šibni.

— Jesi li poludio? Svaki impuls može pogoditi angularni prostor. I ako se na putu zrake nađe zrnce prašine.

— Znam da bismo mogli razrezati stijene cijevi. Ali ova je zraka čista, Moge. To se jasno vidi. Želio bih samo maleni greben.

— Zašto?

»Smijem li mu reći?« — razmišljao je Ing. Odlučio je da kaže samo dio istine:

— Želio bih izmjeriti brzinu čistača za vrijeme programa. Uključi monitor nečstoća i bilježi broj prijelaza preko svake promatračke točke. Usredotoči se na Čistače a ne na zraku.

— Zašto?

— Vidiš i sam da se aktivnost čistača ne slaže sa stanjem zrake. Tu nešto nije u redu: akumulirana greška u programiranju ili. .. Ne znam. Ali, potrebne su mi neke činjenice da bih mogao nastaviti fizička mjerenja za vrijeme impulsa.

— Nećeš doći do novih podataka pokusom koji se može ponoviti u laboratoriju.

— Ovo nije laboratorij. Washington je malo razmislio.

— Gdje ćeš biti za vrijeme udarca? Znači, učinit će, pomisli Ing.

— Bit ću u blizini anodnog kraja. Zraka ovdje ne može previše skrenuti.

— A što ako ošteti cijev?

Ing je oklijevao sjetivši se da je tamo vani prijatelj, prijatelj s odgovornošću. A da se ne spominje tko sve može pratiti razgovor, ipak... a taj je pokus bio od životne važnosti za pomisao što mu je tinjala na rubu svijesti.

— Pričekaj dok dođem na svoje mjesto.

Počeo se penjati padinom cijevi i izišao iz žute zone u sivu a zatim u bijelu. Ovdje se okrenuo i dobro pogledao zraku. Doimala se kao tanka purpurna vrpca i sirila se ulijevo i udesno — kraća nalijevo prema anodi. Duži njen dio, koji se protezao do katode nekih dvanaest kilometara Ingu udesno, bioje tanak svežnjić boje isprekidan treperavim prolazom čistača.

— Možeš sada — reče Ing.

Prislonio je podupirače odijela na krivinu cijevi, povukao ruke u vrh odijela i uključio brojilo na vizirnoj ploči koje će pratiti kretanje čistača. Sada je došao teži dio posla — čekati i gledati. Iznenada se osjetio usamljenim i počeo razmišljati da li je postupio ispravno. U njegovu postupku bilo je nešto od spaljivanja mostova za sobom.

Ako ga ovdje nema, ne može ga se proučiti, mislio je.

— Odnosit ćeš se prema poslu s najvećom ozbiljnošću — progunđa. Ing se zatim nasmiješi misleći na tragikomična lica. Iza proklamacije Priručnika vidio je debeljuškasta predsjednika vijeća. Ništa se nije prepuštalo slučaju — nikakav zadatak, nijedna stvar osobne sposobnosti, nikakav fizički napor. Ing je sam sebe smatrao specijalistom za priručnike. Posjedovao je jednu od najvećih zbirki priručnika — od onih najstarijih do najnovijih. U dokolici se zabavljao biranim citatima iz priručnika.

— Program počinje — javio se Washington — rado bih znao što misliš time doznati.

— Citiram — odvrati Ing — *»Objektivan radnik sakuplja što je moguće više činjenica i analizira ih u njihovoj cjelini u odnosu na odabrane faktore kojima je potrebno ispitati vezu s pojavom o kojoj je riječ.«*

— Što to, do vraga, znači? — upita Washington.

— Časna riječ, ne znam. Ali, zapisano je u Priručniku Organizacije. — Ing pročisti grlo. — Kakva je aktivnost čistača na tvojim postajama?

— Malo povećana.

— Odbrojavaj mi do udarca.

— Još nema znaka... Čekaj! Evo nešto se zbiva... dvadeset pet.. dvadeset sekundi.

Ing počne brojati sam.

Nula.

Daleko udesno počeli su se pomicati sitni bljeskovi, zatreperili mimo njega sve blistaviji. Iza sebe su ostavili nejasnu sliku u oku. Senzori u potplatima počeli su javljati da padaju krhotine.

— Jao meni — jaukne Washington.

— Koliko smo ih izgubili? — upita Ing. Znao je da je loše... gore negoli je očekivao.

Nastala je duža stanka a onda se čuo Washingtonov zaprepašteni glas:

— Otišlo je sto osamnaest čistača. To je nemoguće!

— Jest. Svuda su po podu. Isključi zraku prije nego što prašina počne padati po njoj.

Zrake nestade s Ingove vizirne ploče.

— Jesi li to očekivao, Inge?

— Nešto slično.

— Zašto me nisi upozorio?

— Ne bi mi dao taj imupls.

— A sada, kako ćemo opravdati gubitak sto osamnaest čistača? Računovodstvo će me požderati živog...

— Ne misli na računovodstvo. Ti si stručnjak za zraku; otvori oči. Te čistače nije apsorbirala zraka. Bili su razbijeni i prosuli su se po podu.

— Ali...

— Čistači su tako projektirani da udovoljavaju potrebama zrake. Dok se miče zraka i oni se miču. Kad raste nečistoća, čistaći napornije rade. Ako koji od njih malo prenaporno radi i ako se dovoljno brzo ne izmakne, bit će apsorbiran... njegovu će energiju zraka konvertirati. I sada lažni impuls izbacuje sto osamnaest čistača iz ravnoteže. Ti čistaći nisu bili apsorbirani: raspršili su se po podu.

Nastala je tišina dok je Washington razmišljao.

— Da li je impuls dirnuo angularni prostor? — upita Ing.

— Provjeravam — odvrati Washington a zatim nastavi: — Ne... Čekaj: tu je cijeli greben angularnog prostora... kontakti, vrlo mala energija... serija koja traje otprilike osamdesetmilijunti dio sekunde. Postavio sam respondere na posljednju decimalu inače ga ne bismo uhvatili.

— Praktički ga, znači, nismo dirnuli.

— Da nije netko nešto sprtljao prilikom programiranja čistača?

— Na sto i osamnaest komada?

— Aha, shvaćam što misliš. U redu, a što ćemo reći kad zatraže objašnjenje?

Citirat ćemo priručnik: *»Svakom problemu se mora prići u dvije etape: 1) odrediti područja koja najviše pridonose lošem funkcioniranju i 2) poduzeti akciju kojom će se smanjiti opasnosti koje su nedvosmisleno identijicirane kao opasnosti.«*

Ing uđe preko praga pretkomore u salon za članove uprave. Washington je već sjedio za stolom u uglu toji je bio rezerviran za dežurnog starijeg inženjera zrake, nadzornika transmisije.

Bilo je prekasno za ručak a prerano za odmor druge smjene. Salon je bio gotovo prazan. Tri mala rukovodioca za stolom na suprotnoj strani prostorije pripovijedala su viceve ali su bili vrlo tihi u prisutnosti Washingtona. Pokraj prolaza u kuhinju, s lijeve strane, sjedio je oficir sigurnosti i sisao svoj mjehur sa čajem. Na ramenima mu je bilo vlage iz filtara za disanje što je bio znak da je upravo sišao s površine. U stanici je bilo mnogo oficira sigurnosti, primijeti Ing... i činilo se da je uvijek jedan od njih u blizini Washingtona.

Video ploha na stražnjoj strani primala je vijesti sa Zemlje: u nekim su krajevima izbili politički nemiri zbog kvara zrake, zahtijevalo se da se opravda potrošeni novac. Navodilo se Washingtonove riječi da će rješenje biti uskoro pronađeno.

Ing je krenuo prema uglu obilazeći oko praznih stolova. Pred Washingtonom je bio mjehur s kavom iz kojega se dizala para. Ing je proučavao svog prijatelja — Mogući Washington (Nemogoci, govorili su mladi inženjeri) bio je svjetionik od čovjeka, visok metar devedeset, širokih ramena, senzibilnih ruku, oštra maursko-semitska lica s kožom boje bijele kave i neugodno plavih očiju ispod crne kose kratko podšišane na mornarski način. (Glavni liječnik Organizacije je govorio da je on »najčudnija igra genetskog slučaja«.) Washingtonove dimenzije su vrlo mnogo govorile o njegovim sposobnostima. Prilično je stajalo podići njegov višak kilograma na Mjesec. I zato je morao upravo toliko više vrijediti.

Ing sjedne nasuprot Washingtonu, mahne konobarskom oku na sredini stola i naruči čaj.

— Dolaziš li sa Skupštine? — upita Washington.

— Rekli su mi da si ovdje. Djeluješ umorno. Imaš li kakvih neprilika sa Zemljom zbog izvještaja?

— Imao sam sve dok nisam upotrijebio tvoj trik i citirao im Priručnik: »Svaki pokus u terenskim uvjetima mora što vjernije odrazavati uvjete odredene laboratorijskim pokusom.«

— Hej, pa taj je citat odličan! Zašto im nisi rekao da si postupio

onako kako si predosjetio da bi trebalo postupiti. Predosjetio si a i ja sam predosjetio...

Washington se nasmiješi.

Ing duboko udahne. Bilo je ugodno sjediti. Shvatio je da je radio pune dvije smjene bez prekida.

— I ti djeluješ umorno — reče Washington.

Ing potvrdno kimne glavom. Da, bio je umoran. Bio je prestar da se toliko napreže. Ing nije imao iluzije o sebi. Uvijek je bio zakržljao, pomalo slabašan — mršav i s gotovo lasičjim licem koje su spašavale od ružnoće naširoko postavljene zelene oči i gust čuperak plave kose. Sada je ta kosa postajala sijeda ali je mozak iza širokog čela još funkcionirao normalno.

Kroz prorez na stolu pojavi se mjehur sa čajem. Ing. privuče mjehur k sebi i savije dlanove oko njegove topline. Računao je da će Washington preuzeti na sebe veći dio službenog pritiska, ali sada kad je to prošlo, osjećao se krivim.

— Bez obzira što sam citirao Priručnik — reče Washington — nisu zadovoljni takvim objašnjenjem.

— Padat će glave i tako dalje?

— Blago rečeno.

— Dakle, imamo nacrt mjesta na kojima su stradali čistači. Svaki uništeni dio je ponovo sastavljen koliko se to moglo. Neoštećeni čistaći su izbjegli nesreću za poslovičnu dlaku.

— Kako dugo će trajati čišćenje cijevi?

— Otprilike osam sati.

Ing se nasloni ramenima na stolicu. Mišići na bedrima su ga još boljeli od dugog boravka u Skoarnoffovoj cijevi a osjećao je i bol u ramenima.

— Onda imamo vremena da malo čavrljamo — reče Washington.

Ing se bojao ovog trenutka. Znao je kakav će stav zauzeti Washington

Oficir sigumosti s druge strane prostorije podigne oči, sretne se s Ingovim pogledom i pogleda u stranu. — Sluša li nas? — pitao se Ing.

— Mislio si kao i ostali da su čistači bili bačeni u angularni prostor.

— To je trebalo dokazati — odvrati Ing.

Na ovo se podbradak oficira sigurnosti vidno podigao. Zaista je slušao.

— Nećeš ići na tu samoubilačku vožnju.

— Da li se i ostale zrake probijaju do brodova sa sjemenjem? — upita Ing.

— Dobro znaš da se ne probijaju.

S druge strane prostorije mladi su rukovodioci prestali razgovarati i počeli gledati prema stolu u uglu. Oficir sigurnosti zakrenuo je stolicu da bi mogao vidjeti i mlade rukovodioce i stol u uglu.

Ing srkne malo čaja i reče:

— Prokleti čaj, ovdje je uvijek pregorak. Nigdje ga ne znaju kuhati osim na Marsu — on odgurne mjehur od sebe.

— Stupi u Organizaciju i osiguraj svemir čovjeku.

— U redu, Inge. Dugo se poznajemo i možemo iskreno razgovarati. Što skrivaš preda mnom?

— Dugujem ti odgovor — uzdahne Ing. — Mislim da sve počinje od toga što je svaki odašiljač jedinstven individuum, što ti isto tako dobro znaš kao i ja. Bilježimo ono što radi i postupamo prema statistici predviđanja. Sviramo po sluhu, kako bi se reklo. A sada razmotrimo nešto iz Priručnika. Cijev je, zapravo, velika spilja u kamenu, kontrolirana sredina u kojoj funkcionira zraka. Priručnik kaže: *»Pri transmisiji u angularni prostor svako se mjesto u svemiru nalazi iza ugla svakom drugom mjestu.«* To je zaista vrlo općenit opis nečega što zapravo ne razumijemo. A zvuči kao da znamo što govorimo.

— I mi šaljemo materiju iza tog ugla — reče Washington— ali mi nisi rekao što si...

— Znam. Postavljamo modulaciju energije na mjesto gdje je mogu vidjeti instrumenti brodova sa sjemenom. Ali to je prijenos energije, Moge. A energija se može pretvarati u materiju i obratno.

— Iskrivljuješ smisao definicije. Mi stavljamo vrlo nestabilan, vrlo prolazan fenomen refleksije u takav položaj da se mijenjaju ograničenja vrijeme/prostor. I to je po Priručniku. Ali, još mi nisi rekao...

— Moge, naredio sam ljudima da preudese jedan čistać za vožnju. Analizirali smo tok razaranja, upravo to sam i želio učiniti s pokusom, i mislim da me možete izbaciti u angularni prostor na jednom od tih ludih čistača.

— Ti si budala! Još sam nadzornik transmisije i kažem da nećeš ići tamo na...

— Ali, umiri se, Moge. Nisi čak...

— Recimo da te i bacimo oko tog blesavog ugla, kako ćeš se vratiti? I kakva je svrha svemu tome? Što možeš učiniti ako...

— Mogu otići tamo i pogledati, Moge. A čistač koji preuređujemo bit će kao nekakav čamac za spasavanje. Spustit ću se na TA-IV, možda ću spustiti i kontejner i pružiti bolju priliku našem sjemenu. A ako pronađemo kako da me odbacite oko ugla, onda to možemo ponoviti s...

— To je ludost!

— Pazi — reče Ing — što riskiramo? Jednog starca koji je odavno ostavio za sobom najbolje godine.

Ing opazi u Washingtonovim očima blijesak ljutnje i shvati čudnu stvar o sebi samom. Želio se probiti tamo, želio je tom kontejneru pružiti priliku. Bio je opijen istim snom koji je doveo do Sporazuma o

sijanju. I sada je znao da je šest mehaničara, šestorica koja su otišla prije njega, bilo uhvaćeno u istu mrežu. Svi oni su shvatili gdje je kvar. Jedan od njih će se probiti. U kontejneru ima alata; na drugoj se strani može postaviti zraka. Ima nade za povratak... poslije...

— Dopustio sam im da me nagovore da pošaljem po tebe — gunđao je Washington. — Dogovor je bio da ćeš ispitati uređaj, potvrditi ili oporeći ono što su drugi vidjeli, ali te nisam morao poslati u taj...

— Želim ići, Moge. — Ing je opazio da sada muči svog prijatelja. On je poslao šestoricu mehaničara tamo da umru, ili nestanu u praznini bez traga što je bilo još gore. Grizla ga je savjest.

— A ja ne dopuštam — reče Washington.

Oficir sigurnosti ustade od stola, prijeđe preko prostorije i stane iznad Washingtona.

— Washingtone, čuo sam sve i držim da, ako Gump želi ići, ne možete...

Washington ustade, svih sto devedeset centimetara, i uhvati oficira sigurnosti za bluzu.

— Znači, rekli su ti da se umiješaš ako ga pokušam zaustaviti — tresao je čovjeka nekom čudnom nježnošću. — Ako te nađem u mojoj stanici poslije odlaska prvog čunka, osobno ću se pobrinuti da ti se dogodi neobjašnjiv nesretni slučaj — zatim ga pusti.

Oficir sigurnosti je problijedio ali je ostao na nogama.

— Jedna moja poruka i ova stanica neće više biti vaša.

— Mog — reče Ing — ne možeš se boriti protiv gradskog vijeća. A ako pokušaš, uklonit će te odavde. I onda ću se na ovom kraju morati zadovoljiti slabijim od tebe. Potreban si mi kao rukovodilac zrake dok budem jahao na njoj.

— Inge, to neće uspjeti!

Ing je pažljivo gledao svog prijatelja videći što su sve oni tamo u gradskom vijeću pokušali, shvaćajući koliko su oni željeli da taj zahtjev upravi Ivaru Norrisu Gumpu jedan njegov prijatelj. Sve jeto samo pokazivalo koiiko su postali očajni na Zemljinoj strani. Tajnovitost, kontrola Službe sigurnosti, migovi u novinskim izvještajima — i sam Ing osjeti nešto od one žurbe kojom je sve to bilo praćeno. A znao je da bi Washington također htio pomoći tim zalutalim kontejnerima samo kad bi mogao nadvladati kompleks krivnje.

— Nije važno koliko će ljudi biti ozlijeđeno ili ubijeno — reče Ing — moramo pomoći tim embrijima u kontejnerima. Dobro znaš da imam pravo i sada je jedina prilika. A ti si nam potreban, Moge. Želim da sa mnom surađuje sve što mogu dobitt. I bez obzira što se dogodilo, znat ćemo da si učinio za mene sve što je bilo u tvojoj moći...

Washington dvaput kratko uzdahne. Ramena mu se iznenada

opuste.

— I makar što rekao...

— Nećeš ništa reći.

— Onda, ideš?

— Idem onamo kamo me odnese zraka.

— A tko će poslije pogledati tvojoj obitelji u oči?

— Prijatelj, Moge. Prijatelj će pogledati obitelji u oči i ublažiti udarac koliko bude mogao.

— Dopustite da se udaljim — reče oficir sigurnosti.

Nisu obraćali pažnju na njega i čovjek se vrati svom stolu

Washington duboko uzdahne. U oči mu se vrati malo vatre.

— U redu — zagunda. — Ali ja ću biti na ovom kraju i pratiti svaki tvoj korak. I kažem ti odmah da nećeš dobiti znak za polazak dok sve ne bude onako kako želim.

— Naravno, Moge. Upravo zbog toga ne mogu dopustiti da zapadneš u neprilike i da te otjeraju odavde.

*

Inga je svrbio lijevi gležanj.

Bilo mu je da poludi. Ruka mu je unutar zaštitnog odijela dopirala samo do lista. Gležanj i svrbež nije mogao podići iz područja kontaktnih kontrolnih uređaja na potplatu. Samo je odijelo ležalo u uljnoj kupki u spremniku za apsorpciju udaraca. Oko spremnika je bilo nesto što je po obliku podsjećalo na standardni čistač ali ne i po dimenzijama. Bilo je najmanje dvaput duže od čistača i bilo je deblje. Debljina je omogućavala da se postave zaštitne ljuske u fazi — Washingtonova ideja. Nastala je na osnovi analize krhotina koje je ostavio pokus sa zrakom.

Jedva čujno šuštanje regeneratora kisika dopre do Inga kroz senzore na odijelu. Vizirna je ploča bila zamijenjena serijom ekrana koji su bili povezani s vanjskim utičnicama na trbuhu. Ukaže se konopac flourescentnog grimiza okružen crnom tamom.

Zraka.

Imala je punih pet centimetara u promjeru, više negoli je Ing ikada prije vidio. Blizina te potencijalne neukrotive sile ispunjavala ga je nagonskim strahom. U životu je mikrometrom izmjerio mnogo zraka u isto toliko cijevi, i na najmanje povećanje veličine odmah bi se povukao na sigurnu udaljenost.

A ova je zraka bila monstruozna. Sve njegovo znanje i iskustvo sada je alarmirala njezina velicina.

Ing se sjeti analize čiji je rezultat bio lažni čistač u kojem se nalazio.

Osamdeset devet čistača pokupljenih s poda cijevi prvo su oštećenje pretrpjeli na spojnom otvoru. Bili su orijentirani prema

samoj zraci bez obzira na količinu nečistoće na određenom mjestu. No najvažnije je otkriće bilo da su čistači pali kroz zraku a da nisu bili presječeni na dva dijela. Prošli su kroz sječivo tog grimiznog noža a da ih ono nije oštetilo. Zraka nije bila prekinuta. Objašnjenje je moralo ležati u toj topološkoj anomaliji — angularnom prostoru. Dio zrake ili Čistača ili obojega skrenuo je u angularni prostor,

Ing je sada stavio život na kocku pretpostavivši da se odskok u angularni prostor podudara s energetskom fazom koja je sprečavala da čistači skrenu zraku. Vanjski nosač, lažni Čistač, bio je u fazi sa zrakom. On može biti uništen. Iduća unutrašnja ljuska bila je sto osamdeset stupnjeva izvan faze, iduća poslije nje bila je opet u fazi. I tako dalje za deset ljusaka.

U središtu se nalazio Ing s rukama i nogama na kontrolnim uređajima odijela koje je zapravo bilo minijaturni čamac za spasavanje.

Kako se približavao trenutak polaska, Ing je počeo osjećati da ga nešto bocka u želucu. A gležanj ga je počeo svrbjeti. Ali više nije mogao natrag i pri tom ostati mirne savjesti.

On je bio mehaničar, najbolji u Organizaciji. Nije bilo sumnje da je on Organizaciji — a i onim ljudskim embrijima što su zalutali — potrebniji negoli ikad prije.

— U kakvu su stanju uređaji, Inge?

— Svi su sistemi u redu.

— Program ulazi u drugi dio. Vidiš li ostale čistače?

— Do sada četrdeset dodira. Sve je normalno. — On uzdahne u času kad mu je čistač umakao kratkotrajnom treptaju zrake.

— Kako si ti?

— Dobro.

Vožnja je bila neugodna i teška. Svaki put kad bi zraka zatreperila, njegov bi se čistač izmicao. A pravac izmicanja nije se mogao predvidjeti. Ing se mogao pouzdati samo u svoje oklopno odijelo i amortizacijsku uljnu kupku da ne bude smrskan o zid komore.

— Pojavljuje se nenormalno mnogo smetnji — oglasi se Washington.

Komentar nije bio potreban i Ing je šutio. Pogledao je na prijemnik iznad zvučnika. Kvarcno okno mu je omogućavalo da vidi tamnu zraku preko koje je bio u kontaktu s Washingtonom. Tanka zraka, dugačka manje od centimetra, blistala je jarkogrimiznim sjajem kroz nadzorno okno. I ona se lomila i skakala. Mala zraka je mogla podnijeti više smetnji negoli velika ali je i ona bila uznemirena.

Ing obrati pažnju na veliku zraku na ekranu a zatim pogleda opet malu. Razlika je bila u stupnju. Ing je imao osjećaj da zrake osvjetljavaju područje oko sebe pa se morao podsjetiti da paralelni kvanti ne mogu toliko skretati.

— Primamo broj treptaja — reče Washington. — Stanje je kritično! Ne prekidaj vezu!

Ing se sada koncentrirao na veliku zraku. Želudac mu se sada pretvorio u čvrsto stegnuti čvor. Pitao se kako su se u takvu trenutku osjećali oni ostali mehaničari. Jednako, bez svake sumnje. Ali oni su letjeli bez zaštite koje je imao Ing. Oni su utirali put i poginuli da bi prikupili podatke.

Zraka je sada bila tako blizu a pogled na nju tako ograničen da je Ing znao da na idući udarac neće biti upozoren — jedino će se vidjeti iznenadna promjena veličine ili položaja zrake.

U trenu kad je zraka bljesnula na ekranu srce mu je počelo snažno udarati. Čistač je skrenuo u stranu da se ukloni zraci ali se začuo zloslutan tresak. Na tren ekran potamni ali grimizni konopac opet zatreperi na njemu pošto su se senzori Čistača smirili i vratili Čistač u pravi položaj.

Ing provjeri instrumente. Taj tresak — što je to bilo?

— Inge! — začu se iz zvučnika Washingtonov oštri i zabrinuti glas.

— Dobili smo jedan čistač na gravitacijski trag. Sada je u tvojoj sjeni. Ostani na vezi.

Začu se mrmljanje glasova: tihe, nejasne riječi.

— Dodirnula te je zraka, Inge. Između dvije ljuske, na strani suprotnoj od one gdje je zraka, stvorio se fazni luk. Jedan od čistača se uhvatio za taj luk jednim senzorom. Njegovi ostali senzori su još na zraci i sada on leti paralelno s tobom, u tvojoj sjeni. Izbavit ćemo te iz toga.

Ing pokuša progutati slinu u suhom grlu. Znao je u kakvoj je opasnosti! Nastao je luk, svjetlosti u cijevi. Njegov je čistač izmedu luka i zrake ali je iza njega još jedan čistac. Ako se bude moralo izbjeći treptaj, drugi će se čistač smesti jer su sada razdvojeni kontakti njegovih senzora i zato će kasno reagirati. Dva će se čistača sudariti i pustiti svjetlost u cijev. Velika će zraka podivljati. Zaštitne ljuske dobivat će udarce sa svih strana.

Washington ga pokušava izvući ali mu za to treba vremena. Primarni se program ne može samo tako izbrisati. To je stvorilo naročite uvjete za nastanak trzaja, A ako Mog isključi zraku, ostali će čistači navaliti na luk. U cijevi će nastati pokolj.

— Počinje izbacivanje iz faze — reče Washington. — Bit će potrebno tri minute da bi se stavilo pod kontrolu drugu fazu. Samo ćemo...

— Treptaj!

Riječ je odzvonila u Ingovim ušima upravo u času kad je osjetio kako se njegov čistač podiže na početku manevra izbjegavanja. Imao je tek toliko vremena da pomisli kako je opomena vjerojatno došla od inženjera za monitorom a tada je odjeknuo divovski gong.

Iz zvučnika se začu začuđeno »što je to, do vraga?«, a zatim prodorno siktanje, žeđ za krvlju milijarde zmija.

Ing je osjećao kako se njegov čistač diže, kako raste pritisak na materijal odijela. Na ekranu se nije vidjela velika zraka, a okance na kojem se morala vidjeti linija njegove vlastite malene zrake pokazivala je pucketava crva crvenogrimizne boje kako se savija.

Iznenada se Ingov svijet preokrene iznutra prema van. Imao je osjećaj da je zgnječen u grudu ilovače veličine molekule a zatim rastrgnut u beskonačnost. Oko sebe je vidio vanjsku stranu iznutra gledanog svemira kroz koji se širila svjetlost u obliku krutih šipaka blještavila što su se probijale od jednog kraja kozmosa do drugog. Shvatio je da ne gleda vlastitim očima nego da upija osjet sastavljen od utisaka svih ćutilnih organa koje je imao. Izvan toga unutrašnjeg vidika sve je bilo kaos i neizrecivo mahnitanje.

»Pogodila me zraka« mislio je, »umirem«. Jedna šipka svjetlosti rastavi se u konačan niz uzvrtjelih predmeta — gore, dolje, naokolo... Kretanje je djelovalo hipnotički. Začuđen, Ing shvati da su ti predmeti njegovo odijelo i nekoliko razbacanih krhotina zaštitnih ljuski. Mala zraka odašiljača bila je otvorena i izbacivala je grimizne iskre.

Osvješćivanje je bilo popraćeno osjećajem stisnutosti. Ing je osjećao kako je bačen u crninu koja ga je ugrabila savijajući ga i meljući. Činilo mu se kao da plovi kroz brzice rijeke. Osjećao je kako mu se remenje odijela urezuje u kožu.

Odjednom ekrani na vizirnoj ploči pokažu blještavilo dragulja na crnom baršunu — točkice svjetlosti: jarko plave, crvene, zelene, zlatne. Zaslijepljujuća bijela svjetlost zakovitlala mu se pred očima okružena pomahnitalim grimiznim trakama, što su podsjećale na auroru zrake.

Inga je boljelo tijelo. Osjećao se kao da mu je svijest utonula u maglu i svaka se misao mučno borila sa smrtnom sporošću.

Blistavilo dragulja — točke svjetlosti. Opet zaslijepljujuća bjelina. Grimizne trake.

U zvučniku se čulo pucketanje statičkog elektriciteta. Kroz okno je vidio tanku zraku kako se rasprskava i poskakuje. Činilo se da to valja svakako spriječiti. Ing pruži ruku u rukav odijela i osjeti kako se uz njega pomiče smrskani dio zaštitne ljuske.

Učini mu se da je to pomicanje bitno ali nije znao zašto. On pažljivo gurne komad ljuske prema gore dok njime nije načinio grubi štit iznad zrake prijemnika. Istog časa začuje slabašan glas iz zvučnika.

— Inge! Javi se, Inge! Čuješ li me, Inge? — A zatim iz još veće daljine.

— Ti tamo! Do vraga i pretkomore! Obuci se i idi unutra. On je dolje...

— Moge? — javi se Inge.

— Inge! Jesi li to ti, Inge?

— Da, Moge. Čini se da sam još čitav.

— Jesi li negdje na podu? Dolazimo po tebe. Ostani na vezi!

— Ne znam gdje sam. Vidim auroru zrake.

— Ne miči se. Cijev je potpuno uništena. Razgovaram s tobom kroz cijev u Mare Imbriumu. Ostani gdje jesi. Odmah ćemo doći do tebe.

— Moge, mislim da nisam u cijevi.

Ing je osjetio kako mu se u dubini svijesti misli komešaju i stvaraju poznati oblici.

Dio blještavila dragulja bile su zvijezde. Sada je to jasno znao. Dio toga su bile... krhotine, komadići čistača, čudni djelići materije. Svjetlost je dolazila odnekud odozdo, ispod njegovih stopala ali, činilo se, da su senzori na toj strani uništeni ili da ih nešto pokriva.

Krhotine.

Aurora, odsjaj zrake.

Zasljepljujuća bjelina se ponovo zavrti pred njim. Ing zaustavi vlastitu rotaciju pomoću nekoliko mlazova iz mlaznice na prstu. Sada mu je sve bilo jasno, sve je prepoznao: loptu i senzorne cijevi kontejnera.

Postao je svjestan da se provizorni zaslon male zrake pomaknuo. Zvučnici su opet počeli pucketati od statickog elektriciteta. Ing ponovo namjesti komad ljuske.

— ... Kažeš da nisi u cijevi? Javi se, Inge. Što se dogodilo?

— Otprilike sto metara ispred mene nalazi se kontejner. Okružen sam krhotinama čistača. Po cijelom nebu su aurore, trake angularnog prostora. Mislim da sam se prebacio na drugu stranu.

— Nemoguče. Odviše dobro te čujem. O kakvu je odsjaju riječ?

— To je razlog što me primaš. Sastavio si nekoliko komadića zrake dovde. Svjetlost je po cijelom prostoru; negdje pod nogama mi je sunce. Do mene se probijaš ali je kontejner okružen otpacima. Odražavanje i raspršivanje zrake mora da je golemo. Sada ću raščistiti prolaz za zraku.

— Jesi li siguran da si. .. — siktanje, pucketanje.

Komadić ljuske se opet pomaknuo.

Ing ga vrati natrag dok je manevrirao mlaznicama na pojasu.

— Ništa mi nije, Moge.

Poslije prvog okretanja na vidiku se pokaže ono najvažnije — velika zlatna lopta koja odmah potamni čim se prilagodio Ingov filtar. Udesno, pokraj sunca, lebdjela je velika lopta plavetnila iznad koje su se kretale grude pamučno bijelih oblaka. Ing je gledao u loptu opčaran ljepotom.

Djevičanski planet.

Provjera instrumenata instaliranih u odijelu pokazala je što je kontejner otkrio prije negoli je kontakt bio prekinut — Theta Apus IV, gotovo identičan sa Zemljom osim što je imao veće oceane i manje kontinentalne mase.

Ing duboko udahne i osjeti miris konzervirana zraka iz odijela.

Na posao, pomisli.

Mlaznice odijela približe ga krhotinama i on ih počne gurati u stranu sve se više približavajući kontejneru. Izgubio je štitnik zrake ali nije na to obraćao pažnju nego je samo smanjio snagu prijema da bi utišao pucketanje.

Uskoro je letio pokraj kontejnera.

Jednom oklopljenom rukom zaštiti zraku.

— Mog? Javi se, Moge.

— Jesi li zaista tamo, Inge?

— Pokušaj pomoću zrake uspostaviti kontakt s kontejnerom, Moge.

— Morat ćemo prekinuti kontakt s tobom.

— Prekinite.

Ing pričeka.

Auroralna aktivnost se poveća — oko njega, posvuda po nebu, pojave se trake savinute u goleme petlje.

Znači, ovako je to na prijemnoj strani, pomisli Ing. Pogleda u okno na kojem se vidjela njegova zraka — Čista i oštra u sjeni njegove podignute ruke. Oklopljeni prsti bili su crne siluete na plavetnilu svijeta ispod njega. Počeo je računatl koliko će trajati njegova zraka bez zamjene katode i anode. Teška bombardiranja, oštra sićušna zraka — njen koristan život trajat će samo dio života velike zrake.

Morat će nekako konstruirati zraku kad se spustimo.

— Inge! Javi se.

Ing je osjetio uzbuđenje u Mogovu glasu.

— Jesi li uspostavio vezu, Moge?

— Glasnu i jasnu. A sada, pazi! Pričvrsti se na krivinu repa kontejnera kako bismo te spustili zajedno s njim. Konstruiran je tako da se s njim može spustiti masa dvaput veća od tvoje.

Ing uzdahne s olakšanjem. Vožnja na mekom sigurnom balonu, u koji će se sada pretvoriti kontejner, bit će mnogo ugodnija od manevra spuštanja u odijelu i uništavanja odijela iznad vode jer bi spuštanje na kopno bilo vrlo opasno.

— Pripremamo manevar za slijetanje na najveću kopnenu masu. Javi kad se budeš pričvrstio na kontejner.

Ing se približi kontejneru. Stavi oklopljenu ruku na njegovu površinu i osjeti čudnu komunikacijsku vezu s metalom i životom koji je proveo devet stotina godina u praznini.

Tatica Ing će se pobrinuti za tebe, pomisli.

Dok se pričvršćivao za rep kontejnera, Ing se sjećao kaosa što ga je vidio za vrijeme lude jurnjave kroz angularni prostor. On se naježi.

— Inge, kad budeš spreman, sastavi detaljan izvještaj — reče Washington. — Odsada ćemo slati ljude na svaki kontejner koji nije u redu.

— Jesi li otkrio kako ćemo se vratiti?

— Zemlja kaže da postoji rješenje ako sakupiš dovoljno mase na tvom kraju za drugu veliku zraku.

Ing opet pomisli na onu vožnju kroz kaos. Nije bio siguran da li je želio ponoviti. No o tom će razmisliti kad dođe vrijeme. Zacijelo ima i o tome nešto u Priručniku.

Ing se tada nasmiješi jer je naslutio razlog postojanja svih priručnika u povijesti. Čovjek je morao predvidjeti niz točno određenih i usklađenih radnji da bi svladao kaos, stvoriti sistem u kojem će biti svjestan vlastita postojanja.

Dolje je svijet vode, razmišljao je. Morat ću pripremiti pravila za tu djecu prije negoli iziđu iz inkubatora. Treba ih naučiti mnogo stvari.

Svijet vode.

Tada se sjeti rečenice iz uputa za plivanje unesenih u »Priručnik za Plave kaputе«, jedan od najstarijih u njegovoj zbirci: »Za vrijeme plivanja diše se glavom izvan vode.«

Ovo se pravilo mora zapamtiti, mislio je. Djeci će biti potreban siguran i sređen svijet.

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

ŽUTA TABLETA

Rog Phillips
The Yellow Pill

Preveo Nikola Popović

Dr Cedric Elton je šmugnuo u svoj ured kroz zadnji ulaz, otresao svoj kaput i spremio ga u maleni ormar i tek onda pokupio uredno složenu hrpu kartona svojih pacijenata, koje mu je priredila njegova pomoćnica i recepcionarka Helen Fitzroy i stavila na kraj stola. Bilo je svega četiri kartona, ali ih je moglo biti i stotinu samo kad bi pristao da primi svakoga tko bi mu želio biti pactjent. Jer, uspjeh mu je bio više nego jednom vrlo spektakularan, a njegov ugled kao psihijatra postao je sinonim za psihijatriju u javnosti.

Pogledao je površno samo prvi karton. Namrštio se a onda je prešao u prostoriju i kroz prozor pogledao u prijemni ured. Tamo su bila četiri policijska službenika i jedan čovjek u luđačkoj košulji. Na kartonu je pisalo da se taj čovjek zove Gerald Bocek, da je ubio pet ljudi u supermarketu, te jednog službenika i ranio jos dvojicu prije nego što su ga uhvatili i doveli ovamo.

Osim što je imao luđačku košulju, Gerald Bocek nije djelovao kao opasan čovjek. Moglo mu je biti oko dvadeset i pet godina, a imao je smeđu kosu i plave oči, s boricama koje su bile i nekakav znak dobre ćudi. Sada se upravo smiješio, opušten, i pažljivo promatrao Helenu koja se pretvarala da proučava kartone sa svoga stola, ali je i te kako bila svjesna njegove prisutnosti.

Cedric se vratio do svoga stola i sjeo. Na kartonu je pisalo još nešto u vezi s ubojstvima. Kada je bio uhvaćen, Bocek je uporno tvrdio da ljudi koje je on ubio uopće nisu ljudi već plavi gušteri s Venere koji su se uvukli na njegov svemirski brod i da ih je poubijao u samoobrani.

Dr Cedric Elton je nezadovoljno zakimao glavom. Fantastična fikcija je mogla biti posrijedi, no previše ju je ljudi uzimalo ozbiljno. Za to, svakako, nije bila kriva sama fikcija. Ista vrsta ljudi je i mnogo prije takve fantastične fikcije uzimala ozbiljno, spaljivala žene kao vještice, kamenovala muškarce kao đavole...

Dr Elton pruži ruku i pritisne dugme i progovori u interfon:

— Pošaljite Geralda Boceka, molim vas.

Trenutak kasnije otvoriše se vrata. Helena se potajice osmjehne Cedricu i brzo se ukloni s puta. Jedan je policajac koračao prvi, za njim Gerald Bocek, uz njega dva policajca, dok je četvrti i posljednji pažljivo zatvorio vrata.

Zaista su vrlo impresivni, pomisli Cedric. Kimnuo je glavom prema jednoj stolici ispred stola i policajci smjeste na nju čovjeka u luđačkoj košulji, a onda ga okruže, za svaki slučaj.

— Vi ste Gerald Bocek? — pitao je Cedric.

Čovjek u luđačkoj košulji veselo je kimnuo glavom.

— Ja sam dr Cedric Elton, psihijatar — reče liječnik. — Znate li uopće zašto su vas doveli k meni?

— Doveli k tebi? — ponovi Gerald smijuckajući se. — Nemoj se šaliti. Ta ti si moj stari drug Gar Castle. Doveli k tebi? Ta kako bih i mogao umaći od tebe u toj smrdljivoj kanti?

— U smrdljivoj kanti? — ponovi Cedric.

— U svemirskom brodu — reče Gerald. — Slušaj Gar, daj me odveži, hoćeš li? Ovi su otišli predaleko.

— Ime mi je Cedric Elton — ponovio je psihijatar. — I ti nisi na svemirskom brodu. Tebe su dovela ovamo četiri policijska službenika, koji sada stoje iza tebe i...

Bocek okrene glavu i pažljivo i s iskrenom znatiželjom pogleda četvoricu policajaca:

— Kakvi policajci? — upade. — Misliš na ova četiri ormara? — On ponovo okrene glavu prema dru Eltonu i sažaljivo ga pogleda. — Bilo bi bolje da se malo sabereš, Gar — reče. — Počinješ izmišljati stvari.

— Ime mi je doktor Cedric Elton — ponovi psihijatar.

Gerald Bocek se nagne preko stola i reče samouvjereno:

— Ime ti je Gar Castle. Neću te zvati doktor Cedric Elton jer ti se zoveš Gar Castle i ja ću te i dalje tako zvati. Moramo zadržati makar i tračak razuma u cijelom ovom bezumlju, inače ćeš ostati potpuno odsječen u ovom svijetu snova u koji si se upetljao.

Cedricove se obrve naglo digoše do polovine čela.

— Duhovito — smijao se zadovoljno. — Upravo sam to htio ja da kažem tebi!

Cedric je nastavio da se smijucka. Jerryjevo ozbiljno lice polako se razvedravalo. Konačno mu se i na krajevima pojavi osmijeh. Kada se pretvorio u grimasu, Cedric se nasmija glasno, a Jerry poče da se smije zajedno s njim.

Policijski su se službenici nelagodno pogledali.

— Dobro — Cedric konačno dođe do daha. — Mislim da nas to stavlja na istu razinu, na istu nogu. Ti si po mom mišljenju luđak, a po tvome sam ja također luđak!

— Pa i pravo je da budemo na istoj nozi! — vikao je Jerry raspoloženo. Onda je odjednom uzdahnuo. — Osim — rekao je

ljubazno — ja sam vezan.

— U luđačkoj košulji — ispravi ga Cedric.

— Konopi — reče Jerry odrešito.

— Ti si opasan — reče mu Cedric. — Ubio si šest ljudi a jedan od njih je policijski službenik i ranio si još dvojicu službenika.

— Raznio sam pet Venerinih gusara, zapravo guštera koji su se popeli na naš brod — odgovori Jerry — i smrskao vrata na jednom ormaru za hranu, a na dva sam sastrugao boju. Pa ti znaš kao i ja, Gar, da svemirsko ludilo sve pretvara u živa bića. Pa zbog toga ti usađuju u glavu od samog početka da je onog trenutka kad počneš vjerovati da je na brodu više ljudi nego što ih se ukrcalo na polasku, najbolje otići do ormarića s lijekovima i uzeti žutu tabletu. Ona ne djeluje ni na što drugo nego te vraća u pravo stanje.

— Ako je tako — reČe mu Cedric — zašto si ti onda u luđackoj košulji?

— Vezan sam konopima — reče Jerry strpljivo. — Ti si me vezao, sjećaš se?

— A ta četiri policajca iza tebe su ormari? — nastavi Cedric. — Dobro, ako jedan od tih ormara stane ispred tebe i tresne te pesnicom po vilici, hoćeš li još vjerovati da je ormar?

Cedric kimnu jednom od službenika i čovjek zastane ispred Boceka i gotovo ga pažljivo udari po vilici tako da mu je zatresao glavu, ali bez namjere da ga ozlijedi. Jerryjeve su oči bljesnule od iznenadenja, a zatim pogleda Cedrica osmjehujući se.

— Jesi li što osjetio? — upita ga Cedric mirno.

— Osjetio, a što? — upita Jerry. — Oh, ah — nasmija se. — Ti si zamislio da je jedan od tih ormara došao ispred mene ovdje... i to jedan policajac u svijetu tvojih snova .. . i udario me? — Zakimao je glavom sažaljivo. — Nemoj tako! Zar ne shvaćaš, Gar, da se to uopće nije dogodilo? Odveži me pa ću ti dokazati. Pred tvojim ću očima otvoriti jedan od tih ormara i izvaditi odijelo pod pritiskom ili magnetske hvataijke, ili bilo što iz tog ormara. Ili se ti možda toga plašiš? Ti si sam okružen masom raznovrsnih zaštitnih iluzija. Ja sam vezan konopima a ti zamišljaš da je to luđačka košulja. Ti zamišljaš da si psihijatar po imenu Cedric Elton i tako onda možeš uvjeriti sebe da si ti zdrav a ja lud. Ti sebe, vjerojatno, zamišljaš kao vrlo poznatog psihijatra kojemu bi mnogi vrlo rado došli na pregled. Poznat u svijetu, bez svake sumnje. Ti svakako misliš da imaš i zgodnu pomoćnicu, medicinsku sestru? Kako se zove?

— Helen Fitzroy — odgovori mu nevoljko Cedric.

Jerry kimne glavom.

— Slaže se — reče pomirljivo. — Helen Fitzroy je disponent na marsovskoj luci. Pokušavao si svaki put kada bismo sletjeli da se dogovoriš s njom za sastanak, ali ona nikako da pristane.

— Udarite ga još jednom — obrati se Cedric policajcu. I dok se Jerrvjeva glava još klimala od udaraca, Cedric mu reče: — Eto! Zar je ovo moja čista izmišljotina da se tvoja glava još trese od udarca?

— Kojeg udarca? — odvrati Jerry smješkajući se. — Ta nisam osjetio nikakav udarac.

— Zar ćeš reći da nema ni jednog kutka u tvom mozgu — reće Cedric s nevjericom — ni najmanjeg ostatka razuma koji bi ti pokušao reći da tvoji pokušaji racionalizacije nisu realnost?

Jerry se nasmiješio sažaljivo:

— Moram priznati — rekao je — kada se ti praviš da tako apsolutno imaš prava da sam ja lud, gotovo da posumnjam. Odveži me Gar, pa da pokušamo ovu stvar razumno raspraviti. — Namrštio se. — Znaš Gar, jedan od nas mora biti luđi od lude tikve.

— Ako kažem službenicima da skinu tu luđačku košulju s tebe, što ćeš učiniti? — pitao je Cedric — hoćeš li dohvatiti neki pišťolj i pobiti još neke ljude?

— To i jest stvar zbog koje sam zabrinut — odgovori Jeršry. — Ako se ti gusari vrate, a ja vezan, a ti si već dovoljno opijen svemirskim ludilom da im zaželiš dobrodošlicu na brodu... Zbog toga me moraš odvezati. Naši životi možda ovise o tome, Gar, kažem ti.

— A gdje ćeš uzeti oružje? — pitao je dalje Cedric.

— Tamo gdje je uvijek i stajalo — odgovori Jerry. — Iz ormara.

Cedric je pogledao policajce i njihove navlake s pištoljima na ramenima i uzdahnuo. Jedan od njih se kiselo naceri prema njemu.

— Mislim da još ne možemo skinuti tu košulju s tebe —reče Cedric. — Zamolit ću službenike da te vrate. S tobom ću razgovarati opet sutra. U međuvremenu, želio bih da vrlo ozbiljno razmisliš o svim stvarima. Pokušaj se spustiti ispod tog nivoa racionalizacije koji te kao zid odvaja od realnosti. Kada jednom napraviš pukotinu u njemu, cijela će iluzija nestati. — On pogleda službenike. — Dobro, odvedite ga sada.

Dovedite ga sutra u isto vrijeme. — Službenici digoše Jerryja na noge. Jerry pogleda u Cedrica: — Pokušat ću da to učinim, Gar — reče nekako tužno. — Nadam se da ćeš i ti učiniti to isto. Sada sam mnogo hrabriji. Nekoliko puta sam u tvojim, očima otkrio pravu sumnju. — Dva policajca čvrsto su ga dohvatila i gurnula prema vratima. Kad su se ona otvorila, Jerry je još jednom okrenuo glavu i pogledao psihijatra: — Uzmi samo jednu od onih žutih tableta iz ormara s lijekovima, Gar —zamotio ga je. — Neće ti ništa naškoditi.

*

Nešto malo prije pet i trideset, Cedric je s puno obzira ispratio svog posljednjeg pacijenta kroz prijamni ured, a zatim je zatvorio vrata i leđima se naslonio na njih.

— Ovaj je dan bio naporan — uzdahnuo je.

Helen ga je načas pogledala, a zatim je nastavila tipkati na stroju.

— Imam samo nesto malo više ovih pisanija o posljednjem slučaju — primijeti ona.

Minutu kasnije ona izvuče papir iz pisaćeg stroja i stavi ga na ostale.

— Sredit ću ih sutra ujutro i pregledati — reče ona. — Bilo je dosta naporno, doktore, zar ne? Taj Geraid Bocek najneobičniji je pacijent kojeg sam ikada vidjela otkad radim kod vas. A taj siromah gospodin Potts. Izvanredan operativac, zarađuje više od pola milijuna godišnje a sada mora sve to napustiti. A doima se tako normalnim.

— On i jest normalan — reče Cedric. — Ljudi s povećanim krvnim tlakom vrlo često imaju manje izljeve krvi u mozak, tako malene da nisu veće od glavice pribadače. I tako se događa da potpuno zaboravljaju stvari koje su nekad znali izvrsno. Oni to mogu ponovo naučiti, ali čovjek, koji uvijek mora brzo i precizno prosuđivati, ne može sebi dopustiti takav rizik. On je već ućinio jednu grešku koja njegovo poduzeće stoji milijun i pol dolara. Zbog toga su se odlučili da ga povjere nama. A taj Gerald Bocek me je stvarno oneraspoložio, Helen.

— On je zaista bio strašan, zar ne — reče Helen. — Ne mislim samo zbog toga jer je ubio toliko ljudi, nego i...

— Znam, znam — potvrdi Cedric. — Moramo dokazati da nema pravo. Hoćete li večerati sa mnom?

— Dogovorili smo se jednom . ..

— Prekršimo već jednom taj dogovor.

Helen odrečno zakima glavom.

— Svakako ne sada — reče. — Osim toga, to sada ne bi imalo smisla. Bocek vas je baš pritisnuo na toj točki. Kada bih s vama pošla na večeru, to bi samo bila potvrda da je ostvarena jedna želja u svijetu vaših snova.

— Uuuh — hukne Cedric prijekorno. — To nije lijepo od vas. Čudim se samo odakle on zna za one žute tablete. Ne mogu zaboraviti da kada bismo imali svemirske brodove i kada bi postojalo nekakvo takvo svemirsko ludilo u kome bismo počeli personificirati stvari, takva bi žuta tableta bila prava stvar koja bi to mogla zaustaviti.

— Kako to? — upita Helen.

— One gotovo utrostručavaju snagu živčanog elektriciteta na krajevima organa. A rezultat je da odbijaju praktično svaku fantaziju, svako haluciniranje. To zaista iznenaduje. Uzeo sam jednu prije tri godine, tek što su ih bili proizveli. Čovjek je iznenađen koliko u stvari malo vidi od onoga što promatra, a naročito ljude. Čovjek gleda u simbole a ne u stvari ili ljude. Morao sam otkazati svoje pacijente za cio tjedan. Uvidio sam da ne mogu raditi s ljudima bez svojih

profesionalno izgrađenih simbola koji mi omogućavaju da ih vidim ne onakve kakvi doista jesu nego kao nakupine abnormalnih i normalnih simptoma.

— I ja bih rado jednom uzela jednu žutu — reče Helen.

— To je šašava stvar — reče Cedric smijući se. — Neki je momak tako u halucinantnom stanju uzeo tabletu i zatim otkrio da zapravo i ne postoji nego samo u fantaziji.

— Zašto ne bismo oboje uzeli po jednu? —nastavi Helen.

— A, a — reče Cedric odlučno. — Ne bih mogao raditi svoj posao.

— Plašite se da biste se mogli probuditi na nekakvu svemirskom brodu? — reče Helen smijuckajući se.

— Možda se i plašim — reče Cedric. — Ludo, zar ne? Ali jedna je stvar danas vrlo čudno stršila iz mojeg svijeta realnosti. To je bilo tako očito pa se plašim da vas i zapitam za to.

— Vi to mislite ozbiljno? — zapita iznenađeno Helen.

— Svakako — potvrdi Cedric. — Kako se moglo dogoditi da policija dovodi Geralda Boceka ovamo u moju ordinaciju umjesto da ga je zadržala na psihijatrijskom odjelu Gradske bolnice? I da je onda mene pozvala da ga pregledam? Kako se moglo dogoditi da me javni tužilac nije prije pozvao i sa mnom raspravio taj slučaj i upoznao me s njim?

— Ja... ja ne znam — reče Helen. — Nitko mi nije telefonirao. Oni su se odjednom pojavili, a nisu ni pomišljali da vi to već ranije niste znali. Gospođa Fortesque je bila za danas vaš prvi pacijent i ja sam je telefonski obavijestila da je iskrsnuo jedan hitan slučaj. Uhvatila sam je baš kad se spremala da napusti kuću.

Gledala je začuđeno u Cedrica velikim lijepim očima. — E, sada znamo kako se mora osjećati pacijent — reče Cedric prolazeći kroz prijamni ured do vrata. — To je zastrašujuće, zar ne, pomisliti kako bi, kada bih ja uzeo tu tabletu, sve moglo nestati; godine studija i vi Helen, moje vrijeme prakse i slava najboljeg psihijatra na svijetu. Uostalom, recite mi, Helen, jeste li sigurni da niste disponent na marsovskom svemirodromu?

Značajno ju je pogledao, smijuckajući se, dok je zatvarao vrata za sobom.

*

Cedric odloži svoj kaput i ode odmah do jednosmjernog stakla na vratima prijamna ureda. Tamo je bio Gerald Bocek, još u luđačkoj košulji, i ona četvorica policajaca.

Cedric pođe do svoga stola i ne sjedajući pritisne dugme interkoma.

— Helen — reče — prije nego što mi pošaljete Geralda Boceka, spojite me s javnim tužiocem.

Kada je zazvonio telefon, on diže slušalicu.

— Halo, Dave? — reče. — U vezi s tim pacijentom, Geraldom Bocekom . ..

— Da, htio sam ti telefonirati danas — zazvonio je glas javnog tužioca. — Telefonirao sam ti jučer prije podne oko deset ali se nitko nije javljao. Sve do sada nisam imao vremena. Naš policijski psihijatar Walters drži da bi ti možda mogao prisvijestiti Boceka za nekoliko dana, svakako dovoljno brzo da bismo od njega napokon mogli dobiti nekakve suvisle odgovore. Osim te njegove iluzije da je ubio neke gusare guštere s Venere mora postojati i nekakav razlog za ta masovna ubojstva, a štampa nam je za petama i ne da nam disati.

— Da, ali zašto ste ga poslali u moju ordinaciju? — reće Cedric. — To je u redu, svakako, ali, to je... nisam znao da to možete! Izvaditi pacijenta iz pritvora u Gradskoj bolnici i voditi ga samo tako po gradu.

— Držao sam da će ti to mnogo više odgovarati nego da dolaziš u Gradsku bolnicu — odgovori javni tužilac. — Znaš, htio bih što prije riješiti taj slučaj.

— E pa dobro — reće mu Cedric. — On je sad u čekaonici. Učinit ću sve što mogu da ga što prije vratim u realnost.

Polagano je spustio slušalicu i namrštio se. »Mnogo više odgovarati!« mrmljao je te riječi i one su mu došle do uha kad je rekao u interkom:

— Pošaljite Geralda Boceka, molim vas.

Vrata se čekaonice otvore i pacijent sa svojom pratnjom uđe u sobu.

— Eh, eh, dobro jutro, Gar — rede Jerry. — Jesi li dobro spavao? Slušao sam te kako razgovaraš sam sa sobom cijelu noć.

— Ja sam doktor Cedric Elton — reče psihijatar odlučno.

— Ah, da — odgovori Jerry. — Obećao sam ti da ću pokušati sagledati stvari onako kako ih ti vidiš, je li tako? Pokušat ću surađivati s vama i pomoći vam, doktore Eltone. — Jerry se okrene prema četvorici službenika. — Da vidimo kako bi to bilo. Ovi su ormari policijski službenici, je li tako? Kako ste službenici? — Naklonio im se, a onda se ogledao oko sebe. — I — nastavi on — ovo je vaša ordinacija, Eltone! Vrlo impresivna ordinacija. A ovo nije kontrolni stol nego vaš radni stol. — Proučavao je vrlo pažljivo stol. — Sav od metala sa sivom pločom, je li tako?

— Od drveta je — rece Cedric. — Orah.

— Da, svakako — promrmlja Jerry. — Kako je to bilo glupo s moje strane. Stvarno želim da se nađem u tvojoj realnosti, Gar... ovaj vašoj, doktore Eltone. Ili da vas dobijem u svoju, jer ja sam ovdje u nepovoljnijem položaju. Ovako vezan, ne mogu do medicinskog ormarića da bih uzeo žutu tabletu, kao što ti možeš. Jeste li uzeli do sada bar jednu, doktore?

— Ne, nisam — odgovori Cedric.

— Ah, zašto mi ne opišete vaš ured, doktore Eltone? — reće Jerry. — Dajte da ovo sve pretvorimo u igru. Opišite dijelove stvari pa mi onda dopustite da vidimo hoću li ja moći opisati ostalo. Da počnemo od vašeg stola. To je pravi orahov stol. Jedan pravi šefovski stol. Počnimo .. .

— Dobro — reče Cedric. — Tu na desnoj strani je moj interkom, od sive plastike. I točno ispred mene je telefon.

— Stanite — reče Jerry. — Da vidimo hoću li vam moći reći vaš telefonski broj. — On se nasloni preko stola i pogleda telefon pokušavajući istovremeno da zadrži ravnotežu, unatoč tome što su mu ruke bile vezane luđačkom košuljom. — Hm, hm — rece mršteći se. — To je broj Mul, pet crtica, devet, nula, tri, sedam?

— Nije — reče Cedric — to je Ced sedam...

— Stoj! — dovikne Jerry. — Pusti mene. To je Ced sedam, crtica, četiri, četiri, tri, devet, devet.

— Znači pročitao si i samo si se zabavljao i šalio — šmrknu Cedric.

— Ako vi tako kažete — odgovori skrušeno Jerry.

— A kad ti doista ne bi mogao vidjeti stvarnost, to jest da je ovo zaista broj mog telefona, kako bi tada protumačio taj broj? — upita Cedric.

— Vi imate potpuno pravo, Eltone — reče mu Jerry. — Mislim da počinjem shvaćati trikove kojima se moj mozak poigrava sa mnom. Pročitao sam broj vašeg telefona ali to nije ušlo u moju svijest. Umjesto toga, pomiješao se s uzorkom svoje obmane pa sam se svjesno pretvarao da gledam u telefon koji zapravo nisam ni vidio. Pomislio sam: njegov će telefon imati neki poznati broj. Najvjerojatnije bi bilo da je to broj

Helen Fitzrov na marsovskoj stanici i zato sam vam rekao taj broj, ali očito sam se prevario. Kada ste vi kazali Ced, odmah sam znao da je to broj vašeg ureda.

Cedric je sjedio potpuno miran. Mul 5-9037 bio je zapravo telefonski broj Helenina stana. On ga nije prepoznao dok mu Bocek to nije spomenuo.

— No, napokon počinješ razumijevati — reče Cedric poslije male stanke. — Jednom kad shvatiš da ti je mozak udaljio svijest od realnosti i zamijeni se racionaliziranim uzorkom jedne simbiologije, nije daleko čas kad ćeš se uspjeti probiti do stvarnosti. Kada jednom uspiješ vidjeti stvar onakvom kakva ona zapravo jest, ostatak obmane će nestati.

— Sada razumijem — reče Jerry mračno. — Pokušajmo još s nečim, možda će mi uspjeti.

Čitav sat su tako pokušavali. Pri kraju je on mogao da dovrši opis stvari s vrlo malo grešaka.

— Ti si svakako na putu da se probiješ do realnosti — reče Cedric oduševljeno.

Bocek je oklijevao:

— Pretpostavljam da je tako. Moram. Ali na razini svijesti imam nekakvu ideju, naravno racionaliziranu, da ja zapravo uspijevam shvatiti uzorak vaše imaginacije, tako da kada mi date dvatri glavna elementa vrlo lako dodam ostale. No ja pokušavam, stvarno pokušavam, Eltone.

— Odlično — reče Cedric srdacno. — Vidjet ćemo se opet sutra u isto vrijeme. Onda ćemo se uspjeti probiti zajedno do realnosti.

Kada su četiri policijska službenika odvela Geralda, Cedric je ušao u prijamni ured.

— Otkažite sve moje druge dogovore s pacijentima — reče Heleni namrgođeno.

— Ali zašto? — pobunila se Helen.

— Zato što sam uzrujan! — odgovori Cedric. — Kako može jedan luđak kojeg smo upoznali tek jučer znati vaš telefonski broj?

— Pa mogao je pogledati u telefonski imenik — reče Helen.

— Zatvoren u jednoj sobi na psihijatrijskom promatranju u pritvoru Gradske bolnice? — reče sumnjičavo Cedric. — Otkud je već jučer mogao znati vaše ime?

— Pa mogao ga je pročitati na ovoj pločici na stolu —odgovori Helen.

Cedric pogleda ime napisano na mjedenoj pločici.

— Točno — promrmlja. — Svakako. Na to sam potpuno zaboravio. Tako sam se navikao na tu pločicu da je praktično i ne opažam.

Odjednom se okrenuo i vratio u svoju sobu.

Sjeo je za stol, onda opet ustao i otišao u sterilno bijel susjedni laboratorij. Ne obraćajući pažnju na vrlo impresivnu aparaturu elektronskih instrumenata, ušao je u medicinski kabinet. Na vrhu jedne police nalazila se zatvorena staklena bočica s oko stotinu žutih tableta. Istresao je jednu pilulu i spremio bočicu, a zatim se vratio u svoj ured. Sjeo je a pilulu je stavio nasred Usta pisaćeg papira.

Čulo se kucanje na vratima. Uđe Helen.

— Otkazala sam sve vaše sastanke s pacijentima za danas — kazala je ulazeći. — Zašto ne izađete i malo se razonodite? Igrajte malo golf. Promjena će vam...

Ugledala je žutu tabletu na pisaćem stolu i zastala.

— Zašto ste se tako uplašili? — zapita Cedric. — Da li zbog toga jer ćete prestati da postojite ako uzmem ovu pilulu?

— Nemojte se šaliti — reče Helen.

— Ne šalim se — potvrdi Cedric. — Kad ste spomenuli mjedenu pločicu s vašim imenom i kad sam pogledao dolje bila mi je na trenutak zamagljena. Tek malo kasnije postala mi je određena i čvrsta.

Tada sam se sjetio što prvo učinim kad dobijem novu pomoćnicu: nabavim novu pločicu s njezinim imenom, a kada odlazi onda joj poklanjam tu pločicu.

— Pa to je istina — reče Helen. — To ste mi kazali kada sam počela raditi ovdje. Isto tako ste mi kazali da za to imate posebne razloge. Uz to sam vam morala obećati kako neću nikada prihvatiti nikakav poziv na večeru ili na bilo što drugo jer se posao ne smije miješati sa zadovoljslvom. Zar se toga ne sjećate?

— Sjećam se — odgovori Cedric. — Vrlo zgodan pravac racionalizacije u svakoj čovjekovoj situaciji: učinio sam to tako kao da ja odbijam prije nego što biste vi dospjeli da odbijete mene. To čuvanje vlastitog ega po svaku cljenu prvi je princip ludosti.

— Ali nije! — reče Helen. — Oh, dragi, ja sam ovdje! A to je realno! Baš me briga da li ćeš me otpustiti ili ne. Uvijek sam te voljela i ne smiješ dopustiti da te taj masovni ubojica prijeđe. Ja sam uvjerena da on uopće nije lud. Samo je izmislio način da se prikaže ludim kako ne bi odgovarao za svoje zločine.

— Misliš da je to posrijedi? — reče Cedric zainteresirano. — To je vrlo lako moguće. Ali morao bi biti isto tako dobar psihijatar kao što sam ja — vidiš? Samoobmana veličinom.

— Svakako — reče Helen smijući se. — Napoleon je očito bio lud jer je mislio da je Napoleon.

— Možda — reče Cedric. — Ali morat ćeš priznati: ako si ti realna, stvarna, onda uzimanje tableta neće ništa promijeniti, nego samo potvrditi činjenicu.

— A tebe će to onesposobiti za posao cio tjedan — doda Helen.

— Vrlo mala žrtva da bi se dokazalo zdravlje — reče Cedric. — Ne, ja ću je ipak uzeti.

— Ne, nećeš! — vikne Helen i pruži ruku prema tableti.

Cedric zgrabi tabletu trenutak prije no što ju je Helen mogla dohvatiti. Dok je ona pokušala da mu je oduzme, on je stavi u usta. Glasni gutljaj je bio dokazom da ju je progutao. Sjeo je, naslonio se i znatiželjno pogledao u Helen.

— Reci mi, Helen — rekao je vrlo ljubazno. — Jesi li znala da si ti sve vrijeme bila samo biće iz moje mašte. Želio bih da saznam razlog za to...

Zatvorio je oči i rukama se uhvatio za glavu.

— Uh, boga mu — zakrkljao je. — Osjećam se kao da umirem! Nisam se tako osjećao kada sam prije uzeo tu tabletu.

Odjednom mu se mozak smirio i misli se razbistrile. Otvorio je oči.

Na kontrolnom stolu ležala je prevrnuta boca s tabletama razbacanim po stolu. S druge strane stola, u kontrolnoj prostoriji, ležao je Bocek leđima naslonjen na jedan od onih ormara i čvrsto spavao umotan s toliko konopaca da posve sigurno nije mogao sam

ustati.

Naslonjeni na suprotni zid stajala su tri druga ormara, na dva je bila oštećena boja, a na trećem su vrata bila napola odvaljena.

I po cijeloj kontrolnoj sobi bili su razbacani ostaci plavih guštera s Venere.

Potmula se bol pojavi u prsima Gara. Helen Fitzrov je bila nestala. Nestala baš u trenutku kad mu je priznala da ga voli.

Tada se Gar iznenada nečega sjeti: dr Cedric Elton je bio psihijatar koji ga je pregledao kad je dobio dozvolu za letenje na trećerazrednim svemirskim teretnim brodovima.

— Uh, boga mu! — progunđao je ponovo Gar. I odjednom se osjećao bolesnim. Požurio je u zahod i nakon nekoliko trenutaka osjećao se mnogo bolje.

Kada se pogledao u ogledalo iznad umivaonika dugo je gledao u svoj lik, dodirujući obraze i duboke podočnjake. Mora biti da je bio u nesvijesti bar dva do tri dana.

Prvi put. Grozno! Nekako, nikada nije baš vjerovao u svemirsko ludilo.

Odjednom se sjetio. Jadni Jerry!

Gar se vrati iz zahoda u kontrolnu prostoriju. Jerry je bio budan. Pogledao je Gara, trudeći se da se nasmiješi.

— Halo, dobar dan, doktore Eltone — reče Jerry.

Gar zastade kao pogođen.

— Dogodilo se, doktore Eltone, bas kao što ste vi kazali da će se dogoditi — govorio je Jerry široko se osmjehujući.

— Nema veze, zaboravi to — gunđao je Gar. — I ja sam uzeo žutu pilulu. Ja sam opet normalan.

Jerryju nestade osmijeha s lica.

— Znam što sam učinio. To je strašno — govorio je Jerry. ŻUbio sam šestoro ljudi. Ali sada sam zdrav. Spreman sam da preuzmem sve što sam zaslužio.

— Odmah će ti biti bolje, momče — reče Gar masirajući me više zavitlavati, samo trenutak i ja ću te odvezati.

— Hvala, doktore — reče Jerry. — Svakako će biti olakšanje osloboditi se ove luđačke košulje.

Gar je kleknuo pored Boceka, odvezao konope i odmotao ih s tijela, nogu i ruku.

— Odmah će ti biti bolje momče — reče Gar masirajući Jerryjeve ukočene ruke.

Fizička i živčana napetost od nepokretnog sjedenja zbog toga jer je bio vezan tako dugo polagano je nestajala.

Krvotok mu se postupno vraćao u tijelo, a onda mu je Gar pomogao da ustane.

— Ne morate brinuiti, doktore Eilone — reče Bocek — Ja zbilja ne

znam zašto sam ubio te ljude, ali svakako znam da nikada više neću učiniti tako nešto. Mora biti da sam bio lud.

— Možeš li sad stajati? — pitao je Gar, puštajući Jerrvja.

Jerry načini nekoliko koraka naprijed i natrag, prvo nesigurno a onda sve čvršće. Njegovo hodanje slično robotskom polagano se pretvaralo u ljudsko.

Gar je ponovo osjećao da mu se vraća mučnina.

— Da li ti je sada bolje, momče? — pitao je Gar zabrinuto.

— Odlično, doktore Eltone — odgovori Jerrv. — Hvala vam za sve što ste učinili za mene.

Odjednom se Jerry okrene i krene prema vratima zračne komore za izlazak iz broda. Otvorio je vrata i stupio u komoru.

— Do viđenja, doktore Eltone — reče okrenuvši se.

— Stani, čekaj! — viknuo je Gar skočivši prema Jerryju. Ali Jerry je već bio u zračnoj komori i zatvorio vrata za sobom. Gar ih je pokušavao otvoriti ali Jerry je već stavio u pogon crpku koja će isisati zrak iz komore.

Vičući uzaludno Jerryjevo ime u teškoj panici, Gar je kroz malo debelo staklo gledao kako se napinju Jerryjeva prsa a onda mu na nos izbija plazmatična masa oblivena krvlju, dok su mu se nosnice proširile a oči iskočile iz duplji.

Vidio je kako je smiješeći se otvorio vrata i kako pada u zrakoprazan prostor svemira.

Kada je Gar napokon prestao vikati i pao na pod teško dišući, članci su mu na prstima bili polomljeni i krvavi od udaranja po metalnim vratima zračne komore.

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

JER LJUBAV JE PROLAZNA STVAR

Goran Pavelić

Obavijest je bila kratka, jasna i nemilosrdna:

Posljednji put vas opominjemo da je rok za otplatu osme rate istekao prije dva mjeseca. Od primitka ove obavijesti, ostavljamo vam trideset dana za isplatu osme rate, kao i slijedećih rata koje niste uplatili, tj. devete i desete. Ako do 5. VIII 2014. ne uplatite 2800 kredita na naš račun, model PS-20 bit će vam oduzet, a protiv vas će se povesti sudski postupak. Srdačno vas pozdravljamo, nadajući se da će ova neugodna situacija biti riješena na obostrano zadovoljstvo.

inž. Mile Radič,
upravitelj sektora prodaje
Organizacija »Osamljena srca«

Ne! Nemoguće! Valjda se to neće dogoditi! Silvije Burić gotovo je zaplakao. Odakle mu 2800 kredita? I to sada kada je bez posla, bez kredita na knjižici? Posao bi mogao naći ponovo ali nikako prije mjesec dana. Spustio je lice u dlanove i stisnuo oči. Glavom mu je odjekivala samo jedna jedina misao: VESNU NE SMIJE IZGUBITI!

Silvije Burić je sam bio kriv što je zapao u tu situaciju. Jer, mnogo je ljepše bilo izležavati se na plastosofi i posvetiti se jedinim ljubavima: Vesni i čitanju D. H. Lawrencea. Ionako je sve išlo k vragu, pa zašto da se gnjavi dosadnim poslovima? Nije trebalo izlaziti iz kuće, a skromna socijalna pomoć bila je dovoljna za najnužnije potrebe. Iako je bio dobar vodoinstalater, privreda se još nije posve oporavila od šoka, tako da on nije bio jedini bez posla.

— Hoćeš li čaja, Silvije? — čuo se iz kuhinje topao glas.

— Da, draga — odgovori on, dok mu se grlo stezalo. Ona mu je bila sve na ovom sumornu svijetu, osuđenu na propast, jedina svijetla točka što ga je spašavala da ne propadne već sada. Zapravo, zar je čudno ako muškarac voli ženu, iako je ona umjetna jer na svijetu više nema nijedne prave žene?

Dogodilo se to prije dvadeset godina — nepoznata bolest pokosila

je sva ženska bića na Zemlji: djevojke, žene, djevojčice, sestre, majke, snahe, punice, tete, bake, opatice, baš sve. Tada je Silvije išao u osnovnu školu, bilo mu je osam godina. Od tog dana. pa do danas, više od sedamdeset posto muškaraca prešlo je na »drugu stranu«: u homoseksualce, travestite ili u rugobe nastale operacijom. Od manjeg broja muškaraca koji su ostali muškarci, neki su se odmetnuli u pustinjake i slične askete, a učenjaci su se s još više žara posvetili znanstvenu radu, smirujući tako svoje nagone. Ali, ostalo je i dosta muškaraca koji jednostavno nisu mogli bez žena.

Na stranu što je svijet bio nekako šupalj bez ženskog zvonkog smijeha, njihove ljepote i brbljanja, dobrih i loših strana. I nije bilo baš toliko strašno što se ekonomska situacija poremetila (ne biste vjerovali koliko je vođenje domaćinstva i sve što uz to ide značajan ekonomski faktor!). A katkad se moglo zaboraviti i na zlokobnu spoznaju o neizbježnoj propasti čovječanstva (samo je ljudski rod zadesio taj pomor). Ali postoje neke stvari bez kojih muškarci ne mogu. A te stvari imaju samo žene.

Dosta crnih misli! Silvije sjedne pokraj videofona i otkuca Tonijev broj. Na ekranu se pojavi lice, očito iznenađeno. Toni se upravo šminkao. U Silvija je bio zaljubljen samo platonski i zbog toga se Silvije nije skanjivao da mu prvi telefonira.

— Zdravo, dušo, kako je? — zatreperi opojan glas.

— Zdravo, Toni. Loše.

— Što je? Što se đogodilo? — sada i Tonijevo lice postade zabrinuto.

— Bit ću iskren. Potrebni su mi krediti. — Silvije se nadao da će mu pomoći Toni, to više što je imao novaca.

Kozmetička industrija sve se brže oporavljala od šoka.

— Koliko? — bez oklijevanja upita Toni.

— 2800 — odgovori Silvije s nešto malo nade u glasu.

— Huuu! Prilično! Ali, možda ti mogu pomoći. Za tjedan, desetak dana... A zašto su ti potrebni krediti?

— Nisam otplatio već tri rate za Vesnu...

— Ne! — Tonijevo se lice naglo smrkne. — Dobro znaš da te volim, Silvije, ali ne želim ti posuditi kredite samo zato da to, to . .. mehaničko čudovište ostane zauvijek s tobom. Ne želim sudjelovati u tvojoj propasti!

— Ali, Toni... — Silvijeva se nada naglo srušila.

— Ništa »ali«! — Tonijev glas postade zavodljiv. — Silvije, zašto ne ostaviš tu stvar i dođeš k meni. Mogli bismo...

— Malo sutra, gade! — poviče Silvije i prekine vezu. Bio je bijesan, srce mu je lupalo. »Stvar«, rekao je, »stvar«!

— Što je dragi? — Vesna je donijela čaj, a plava joj je kosa lebdjela u polumraku sobe.

— Ah, Vesna, Vesna... — jecao je Silvije.

Ona spusti čaj na stol i sjedne pored njega. Poljubi ga u obraz, pomiluje po ruci, ali umjesto uzbuđenja i radosti, tuga mu se samo pojača. Hoće li je zaista izgubiti?

— Ništa, idi u drugu sobu, Vesna. Problemi s poslom. Čitaj, moram obaviti još nekoliko razgovora.

— Ali moraš mi reći što je... — sada mu je već otkopčala košulju.

— Idi, doći ću brzo.

— Dobro — glumila je uvrijeđenu, ali joj se u glasu osjećalo da očekuje poziv.

*

Kako su učenjaci sada imali još više vremena za istraživanja, nije trebalo dugo čekati zanimljive rezultate. Istina, nikome nije uspjelo načiniti umjetnu pravu ženu, ali im je uspjelo stvoriti pravu umjetnu ženu. Najnovijim dostignućima na području tehnologije plastičnih masa, kibernetike, elektronike, i psihologije te anatomije koristila su se u toku svih onih godina, zaista mnogo a pojačani rad cijele vojske učenjaka požurivali su preostali nestrpljivi muškarci. Godine 2010 proizvodnja robota dostigla je kulminaciju. Svi stari i nesavršeni (većinom pokusni) modeli bili su povučeni, a zamijenili su ih novi. Žene-roboti, zapravo ginekoidi, po svim fizičkim i psihičkim karakteristikama bile su žene, jedino što nisu jele, pile i rađale. Modeli su bili unikati, svaka je žena bila napravljena prema zahtjevima naručioca pa im je i cijena bila visoka. No, muškarci su rado ostajali bez drugih zadovoljstava da bi sebi pribavili ljubavnicu, domaćicu, prijateljicu.

U svijetu u kojem se i inače svašta događalo, ljubav između muškarca i ginekoida nije ni po čemu bila gora stvar od ostalih. Jedino što je takvoj ženi trebalo jednom na tjedan puniti baterije. I tko da ne odoli kakvoj vitkoj crnki, koja izgleda upravo onako kako želite i kojoj su sve vrline zapravo vaše mane i obratno. Bezobzirni egoizam muškarca kao da je napokon došao na svoje.

Silvije otkuca broj majstora Đuke. Na ekranu se pojavi lice punašne i rumene Marte, Đukine žene.

— Zdravo, Marta. Je li Đuka kod kuće? Treba mi, važno je.

— Zdravo, Silvije. Evo, sad ću ga pozvati. U radionici je. Kako je Vesna?

— Hvala, dobro.

Lice nestane. Majstor Đuka bavio se svim i svačim, uglavnom preprodajom različitih stvari. Silvije se nadao da će mu uspjeti nešto prodati i tako sakupiti bar dio kredita.

— O, pa to je Silvije! — majstor Đuka bio je opet pripit, što mu se vidjelo po brcima.

— Đuka, koliko bi mi dao za dvadesetak knjiga i jedan holovizor s kompletom holo-kazeta? — priđe Silvije odmah na stvar.

— Knjige ne uzimam. Teško ih je prodati. A za ovo... Čekaj . .. hmmm... dvije stotine... hmmm pa, dobit ćeš četiri stotine kredita.

— Ne može li više? Sve to skupa vrijedi najmanje sedamsto kredita. — pokušao je Silvije trgovati s lukavim Đukom.

— Ne može. Još ćeš dobro i proći. Ako hoćeš, pristani, ako nećeš, poljubi i ostavi.

— Dobro, dobro. Doći ću sutra. Zdravo.

— Vidimo se, prijatelju.

— Još dvije tisuće kredita! Za samo mjesec dana! Pun brige, Silvije krene u drugu sobu da potraži utjehu kod Vesne, dok još to može.

*

Prošlo je već dvadeset dana otkako je Silvije primio obavijest. Dvadeset dana punih briga, očaja, grozničava planiranja i posuđivanja kredita sa svih strana. No, ipak mu je uspjelo nabaviti 1980 kredita. Preostalo mu je još deset dana a nije vidio nikakve mogućnosti da sakupi ostatak.

Vesna je ležala pored njega. Spavala je, a Silvije je ruku podvijenih pod glavu razmišljao. Sjetio se prvog dana kad je stigla Vesna. Koliko je samo štedio da uplati prvu ratu! Koliko je godina prije toga prošlo, godina frustracije, ali i upornosti da ne podlegne različitim nastranostima. Ono što mu je kroz sve te godine davalo snagu da progura, bilo je uporno sjećanje na Vesnicu, nekadašnju ljubav iz škole. Sjećanje na njezinu dugačku plavu kosu, zelene oči! Od svoje devete godine pa do dvadeset sedme Silvije je progurao život u svijetu bez žena samo uz pomoć sjećanja na Vesnicu, na svog oca koji ga je štitio od novonastalih čuda i poslije, nakon očeve smrti, čitanja D. H. Lawrencea. I kada se odlučio da kupi model, nije ni trena kolebao u vezi s vanjštinom. Zamišljao je da bi i Vesnica takva bila da je ostala živa. Jednog je jutra, pred njegovu kuću u Gračanima stao mobil iz kojeg je ona izišla...

Silvije se nagne i nježno je poljubi. I zar da je sada izgubi?Dok se zora blijedo rađala, u Silvijevoj se glavi počeo ocrtavati plan. Na prvi pogled sumanut, ali jedini koji je mogao uspjeti u ovim okolnostima. Jedino mu je taj plan mogao osigurati sretan život s Vesnom.

*

Majstora Đuku zatekao je u radionici, kako popravlja neki stari foto-aparat iz sedamdesetih godina prošlog stoljeća.

— Pogledajte ga — ponosno hukne Đuka, pokazujući aparat, Nikkomat FT-2. — Za ovog ću dobiti od kakva skupljača starina najmanje dvije tisuće. Takav sam i ja nekad imao. Ah, gdje je sad taj

aparat? Više nitko ne želi slikati kako spada... — šezdesetgodišnji Đuka počeo se sjećati i zato ga Silvije brzo prekine:

— Čuj, Đuka, potrebne su mi neke stvari...

Dva sata kasnije Silvije je od Duke kupio pećicu, pribor za pecanje i gomilu poljoprivrednih alatki. Nakon dužeg cjenkanja složili su se oko cijene: 1600 kredita.

— Stvari ćeš odnijeti sam — reče Đuka i spremi kredite u stražnji džep. — Marta, donesi kavu! — poviče, zadovoljan što je sklopio dobar posao.

Možda je to bio sulud plan, ali Silvije se odlučio da pobjegne. Tko će ga tražiti na Hvaru? Ako pođe odmah, ima izglede da ga nitko ne uoči, da ostavi što manje tragova. Počet će ga tražiti tek nakon desetak dana, a dotad on može naći osamljeno mjesto na Hvaru, gdje ima sunca, smiriti se i baviti se poljoprivredom (uzeo je i priručnik o uzgajanju povrća). Nikada, pa ni ovaj put nije žalio što odlazi iz Zagreba. Zar mu i Đuka nije govorio da je ljeti Zagreb najdosadnije mjesto na svijetu? Za put je obrijao bradu, skratio kosu, i oboje su stavili tamne naočale. U džepu je imao još dvije stotine kredita, možda i nešto više, ali dovoljno za početak. Glavno da je Vesna s njim. Ali, usprkos tolikom optimizmu, Silvije osjeti crne crve u trbuhu.

Put ih je vodio preko Like u Split. Silvije je računao da će biti manje uočljivi u koloni vozila što su se kretala na jug. Iako su te kolone svake godine bivale sve kraće, još je bilo dovoljno vozila da među njima izgledaju kao obični turisti. I tako su stigli, nakon deset sati, u Vrbosku, malo mjesto blizu Jelse. Silvije je bio pun nade i odlučnosti da se smiri i započne nov život.

Ljetna sezona se završavala. Silvije i Vesna udomaćili su se u Vrboskoj. Silvije gotovo nije mogao vjerovati kada je za bagatelu dobio kuću na kraju naselja, s velikim komadom zemlje. Štoviše, ljudi su bili sretni kad su čuli da njih dvoje namjeravaju ostati zastalno i da žele uzgajati povrće. Nisu previše ispitivali Silvija o njegovu poslu ni o Vesni. A kada im je Silvije popravio nekoliko sitnih kvarova, bili su potpuno zadovoljni. Vrboska je bila mjesto staraca — svi mladići otišli su u gradove. Starci su provodili dane pričajući na suncu, kartajući, ispunjavajući blaženom dokolicom ostatak života. Teške promjene u svijetu na njih kao da uopće nisu djelovale.

Mir im je bio pomućen tek ljeti (ali svake godine sve manje) i starci su mirno pokapali jedan drugoga, predajući se zaboravu i konačnu smirenju prirodno i bez suvišnih uzbuđenja. Kako došlo, tako i prošlo.

Bilo je to u prosincu kad se pojavio prvi zlokobni predznak, predznak koji je najavio kraj te pustolovine. Vesna i Silvije pošli su u šetnju prema Maslinici, uvali s druge strane brda što je sa sjevera štitilo Vrbosku od vjetrova. Dan je bio sunčan, vedar, pun mirisa

borova. Spustili su se do šljunčane plažice, bacali kamenje u more, trčali, smijali se. I ljubili. Krenuli su kući u sumrak, uspinjući se stazicom kroz borovu šumu.

Odjednom, pred njima se pojavi spodoba, sva u ritama, obrasla gustom kosom i bradom, opaljena suncem. Bio je to samo jedan od mnogih pustinjaka — asketa što su se povukli od svjetovnih iluzija i odlučili da nađu mir među borovima i kamenjem, pticama i travama. Sve je to Silvije znao, ali je u očima tog pustinjaka svjetlucalo nešto što se Silviju nije svidjelo. On stane, Vesna pored njega, ne shvaćajući što se događa. Pustinjak je užarenih očiju gledao Vesnu.

— Žena — napokon prostenje. — Žena! — ponovi još uzbuđeniji i ruka mu posegne za Vesnom.

— Hej, stani, čovječe! — pokuša ga Silvije smiriti postavivši se između njega i Vesne. Ali asket kao da ga nije opažao. Počne kružiti oko njih, stalno gledajući Vesnu pohotnim očima, kao bijesan pas, poluotvorenih usta.

— Čekaj čovječe, smiri se. Pa to nije prava žena. To je ginekoid!

Ali, pustinjak ga nije čuo. Nakon toliko godina provedenih u samoći više nije znao ništa o životu. I mukotrpno vrijeme meditacija bilo je u trenu zbrisano pojavom lijepa stvorenja privlačnih oblina. Nirvana kao da je isparila. Pustinjak je cio ponovo uronio u ovozemaljski život.

— Slušaj, to je umjetna žena, stvar — ponavljao je Silvije, uplašen. Pustinjak ih je i dalje grozničavo obilazio u krugu koji je postajao sve uži. Silviju prekipi i on naglo objema rukama odgurne pustinjaka. Nesretni asket vrisne, padne i prevme se, ali začas ustane. U ruci je držao kamen. Ipak, Silvije je bio jači. Dok je držao mršavo isposnikovo tijelo ispod sebe, prikovano o tlo, vikne:

— Vesna, bježi kući!

Ona ih je još malo gledala, a zatim se okrene i potrči uza stazu.

Desetak je minuta Silvije čučao nad pustinjakom koji se od nemoći i jada rasplakao i migoljio se grgoljeći, sav slinav. Silvije ustane i ostavi pustinjaka na zemlji. Udaljujući se sunčanom stazom, Silvije je slušao sve slabije jecaje očajnika koji ponovo mora osvojiti svoj mir.

*

Toga dana i večeri Vesna je bila šutljiva i neobična. Silvije se zabrinuo. Nije znao kako je taj incident djelovao na nju, jer nije imao pojma kako radi njezin pozitronski mozak. (A zar je to čudno? Ta zar je ikad prosječan muškarac znao što se skriva u mozgu žene?)

Legli su u krevet i šutjeli. Kroz prozor mjesečina je osvjetljavala stol sa čašom, Vesninu desnu ruku i dio lica. Silvije je zaspao brzo, sanjajući svijet bez ljudi, svijet u kojem su ostale samo životinje. Slušao je kako se životinje vesele što su ljudi nestali, što ih više nisu

istrebljivali. Naročito su bile glasne ptice — toliko bučne da se od tog razdraganog cvrkutanja Silvije probudio, zaslijepljen novim danom. Na terasi živkala je gomila vrabaca u horu.

Vesne nije bilo u krevetu. Silvije se kiselo nasmiješi, sjetivši se noćašnjeg sna, sna koji će za najviše jedno stoljeće postati java — samo neće biti ljudi da se u to uvjere. Spustio se u kuhinju, ali Vesne nije ni tamo bilo. U okvir ogledala bilo je zataknuto pismo naslovljeno na njega. Od nelagode osjeti oštru bol u želucu. Uzme pismo i otvori ga.

Dragi Silvije,

Znači, tako: ja nisam žena, ja nisam ljudsko biće! Jednostavno — ja sam stvar, predmet. Kolikogod bila slična ljudima, ipak sam napravljena.I sve što je u meni, ugrađeno je. Sva moja osjećanja, svi moji osjećaji! Znači li to da su i ostale žene samo »žene«? Postavljaju mi se mnoga pitanja i ja moram na njih naći odgovore. Zato i odlazim. Ne traži me.

Vesna

Pad je bio sve strmoglaviji. Skrhan, Silvije je jednog dana dopustio bez ikakva otpora da ga milicijska patrola odvede u Hvar. I sada provodi dane u gotovo praznoj kući. Čeka poziv suda, jer je organizacija »Osamljena srca« povela protiv njega postupak, a sve što je bar malo vrijedilo, zaplijenjeno mu je na ime troškova i duga. Otada se unikatni modeli više ne prodaju na kredit. Silvije se zaposlio i jednoga će dana ponovo imati i sferofon, i holovizor i ostale stvari, ali nikada, više nikada, neće imati Vesnu.

Po gradu su kružile neobične priče, o bježanju ginekoida, o navodnoj organizaciji »Fronte za oslobođenje ginekoida«. Siivije je znao da je u to zacijelo umiješana Vesna, pa se apatično prepustio sivilu svakodnevice, životu u svijetu koji nestaje, u svijetu u kojem je muškarac želio postati tvorac, a to mu nije uspjelo. U svijetu u kojem je ljubav samo nešto prolazno.

ROĐACI

Mihaly Veres
Rokonok

Preveo Zlatko Glik

Zemlja je u nekoliko sati opustjela; nepoznata bolest tako je neočekivano nadošla da se nije moglo ni misliti na obranu. Nije čak izbila ni panika. Bila je to brza smrt. Nestalo je i biljaka i životinja, prestao je svaki život... Stoljeća su prekrila tragove, kosti su se pretvorile u prah, izumrli planet kružio je oko Sunca...

... Ali, atomski reaktori još su radili stoljećima; kroz vodove je navirala struja; svjetla gradova još su treperila prema zvijezdama; tekuće vrpce — istina, škripajući — još su tekle svojim putem premda na njima ničega nije bilo, a u cijevima skladišta hrane uvijek istom jednoličnošću pretakala se rashladna tekućina....

*

Svemirski brod dostigao je gornje slojeve Zemljina omotača i počeo aterirati. Prošao je kroz atmosferu i bez većih teškoća spustio se na valove oceana pa uronio u beskrajne tišine vodene mase.

Kapetan je zadovoljno trljao peraje. Sve je prošlo prema zamišljenom planu čemu su, doduše, doprinijela savršeno pouzdana mjerenja sondi. Ovakav su planet tražili odavna kao i drugi njihovi istraživački svemirski brodovi. Na ovome dvije trećine površine pokriva voda prikladna za život i prebivanje, čak više nego kod kuće gdje je nekorisno kopno zauzimalo više od polovice površine. Za višegodišnjeg putovanja otkrili su brojne sunčeve sisteme, no tek su sada stigli na pravi cilj.

U međuvremenu su stigle i obavijesti koje su u potpunosti potvrdile podatke dobivene pomoću sondi. Voda je pogodna za disanje, nema nikakve opasnosti. Kapetan je izdao zapovijed:

— Pripremiti se za iskrcavanje!

*

Svake večeri sastajali su se u kapetanovoj sobi da razmotre rezultate istraživanja toga dana. Svakoga jutra su po dvojica u po

jednom istraživačkom čamcu kretala na put. Mjerili su, fotografirali, izračunavali, pa pošto su raspravili o prikupljenom materijalu, marljivo su slali informacije put daleke domovine, kojoj sunca ne vidješe već godinama. Ni u ovdašnjem, doduše, nisu mnogo uživali jer je debeli sloj vode propuštao tek nešto svjetla, a nisu se usudili približiti obali. Kad se kapetan pojavio na vratima uz svoje uobičajene snažne zamahe perajama, ostali su se već bili udubili u diskusiju.

Upravo je govorio biolog.

— Jednom riječi, sve ukazuje na to da je nekada na ovom planetu postojao život. Ispitivanja tla to nedvojbeno dokazuju. Samo je neobično da je nestao tako bez traga, usprkos tome što je prema izotopskim ispitivanjima još prije nekoliko perioda — perajom je pokazivao oko sebe — u okolici bilo biljnog i životinjskog svijeta.

— A zašto onda ne možemo naći nekakav opipljiv trag? —upao je netko. — Sve je izumrlo.

— Ali, ipak smo nešto našli! — reče inženjer. — I to upravo danas. Samo sam ovo htio otkriti pred kapetanom.

Sve su se oči uprle prema njemu, a u nastaloj tišini inženjer nastavi:

— Sociolog i ja danas smo se sasvim približili obali — reče i otpliva do karte — evo ovdje — pokaže na neku točku — kad li odjednom ugledasmo među stijenama predmet čudna oblika. Odmah smo zapazili da nije prirodnog porijekla. Ne možemo još sigurno reci, potrebna su ispitivanja, ali, prema svemu, otkrili smo olupinu nekakva vozila.

— Znate li što to znači? — presiječe kapetan,

Sociolog kao da je čekao ovo pitanje.

— Znači samo jedno: da nismo našli tragove jednostavnog života, nego neke razvijene civilizacije.

— Samo ako nama slični posjetioci nisu zaboravili svoj čamac — reče kapetan.

— Ne, nije vjerojatno — reče sociolog — jer, kako smo dalje išli uz obalu, zapazili smo sve više takvih olupina. Toliko čamaca nema nijedna ekspedicija! Sličilo je nekom skladištu, garaži ili tako nešto; jedan uz drugog mnogo brodova, malih i velikih, izmiješano.

— Dvije bitne stvari smo mogli ustanoviti već na prvi pogled — uze ponovo riječ inženjer. — Prvo, ta vozila izrađena su tako da se gotovo sa sigurnošću može reći da su građena da plove po površini vode. A drugo, za to im je bila potrebna bar toliko razvijena tehnika koliko je naša.

— Voziti se po površini? — glasno je razmišljao kapetan. — Kakva to ima smisla?

— Ne znam — odgovori inženjer — sutra u ovo vrijeme znat ćemo više.

— Mislim da bi bilo najbolje da sutra svi odemo tamo — reče kapetan — ima li još nešto?

*

Kugla svemirskog broda mirno se odmarala u pijesku. Posada je spavala, samo kapetanu san nije htio na oči. Nešto mutno motalo mu se po glavi, nešto što je zaboravio. Činilo mu se da je prilikom spuštanja vidio svjetla —začudo na kopnu. Tada se na to nije obazirao, a možda je to bilo i priviđenje. Ali, sada je osjetio da to treba izvidjeti. Potražio je filmove snimljene.prilikom spuštanja. Uvuče jedan u projektor i ukopča ga. Ekran zasvijetli i na njemu se pojavi kugla planeta: brzo se pribiižavala, popunila ga cijelog; već su uočljive i linije obala oceana. Sada! Da, na kopnu je bljesnulo svjetlo. Kapetan baci pogled na kut slike, upravo su tada bili udaljeni nekoliko jedinica od površine. Svjetlosne točke raspršile su se u nepravilne mrlje. »Točno kao naši gradovi«, mislio je kapetan, »ali na kopnu! Moramo otići na obalu!« zaključi.

Otvoriše se vrata i sociolog upliva.

— Čuo sam buku — reče ispričavajući se. — Smetam li?

— Dođi — mahnu kapetan — upravo gledam film o spuštanju.

— I meni je to palo na pamet — reče sociolog. — Svjetla na kopnu, zar ne?

Kapetan samo mahnu perajom, nije trebalo ništa kazati: obojica su mislili isto. Na ovom planetu razumnim je bićima uspjelo probiti se na kopno. A koliko su to oni iskušavali tamo kod kuće kad se od prenaseljenosti jedva moglo živjeti! Pokusi nisu dali rezultata. Pokazalo se da se život — osim nekih primitivnih oblika — može razvijati samo u vodi i da ga se ne može razdvojiti od nje. A sada — bar se tako čini — nestala civilizacija ovog planeta potvrđuje da razum može osvojiti i vrhove kopnenih tajni.

— Hajdemo spavati — reče tiho kapetan.

*

Ponovo su se okupili u kapetanovoj prostoriji. Za njima je bio mukotrpan posao dugih tjedana, mnogo su saznali, ali na bitno pitanje još nisu dobili odgovora.

Specijalnim vozilima odlazili su na kratke izlete po kopnu, usprkos tome što su znali da je to za njih i te kako opasno.

— Da ukratko sažmem rezultate naših istraživanja — počeo je kapetan. — Uostanovili smo da je ovaj planet prikladan za rješenje naše prenaseljenosti. Neće biti lako naći rješenje, ali naći ćemo ga. Dalje, pronašli smo tragove jedne iščezle kulture. To je samo po sebi uzbudljivo znanstveno otkriće, ali za nas i vrlo važna činjenica. Mogla bi se promijeniti budućnost cijele civilizacije, ako otkrijemo tajnu

stanovnika tog planeta, odnosno, ako razriješimo pitanje života na kopnu što se do sada smatralo neostvarivim. Mislim da o tome ne moram potanje govoriti. Uređaji i zgrade ostali su u boljem stanju na kopnu nego u vodi, tako da, usprkos svim opasnostima, tamo moramo usredotočiti naša istraživanja. Mnogo detalja već znamo. Pronašli smo sačuvane likove razumnih bića tog planeta u različnim oblicima. Vjerujem da se svi slažemo u tome da neobično nalikuju na nas: stas, broj peraja i njihov smještaj, oblik i veličina penisa i tako dalje. Može se pretpostaviti da im je i unutrašnji izgled, pa prema tome i inteligencija i način mišljenja, sličan našemu. Mislim da bi nam to mogla biti jedna od polaznih točaka. Druga je činjenica koju treba uzeti u obzir da je njihov tehnički razvitak znatno premašio naš. Pronašli smo mnogo oruđa, sprava i aparata koji se perajama jednostavno ne mogu koristiti, a to znači da su se u svakodnevnom životu za najjednostavnije djelatnosti koristili vrlo razvijenim robotima. Ne mogu sasvim rastumačiti zašto nađeni uređaji, koji su nedvojbeno roboti, podsjećaju izgledom na primitivnije građena živa bića,kakva smo također upoznali sa slika. Po mojemu, za to moraju postojati nekakvi kultni razlozi. No, to nije bitno.

Sve ovo što smo do sada pronašli od takve je neprocjenjive vrijednosti da kad bismo se sada vratili, donijeli bismo više nego što se od nas očekivalo. Ja, međutim, mislim da je naša učenjačka obaveza nastaviti putem kojim smo krenuli. Mislite li i vi tako, ili je bolje da odmah krenemo kući?

Oduševljenje koje je slijedilo kapetanove riječi, bilo je odgovor na pitanje.

*

— Znaš li o čemu razmišljam? — upita biolog kapetana.— Kako je mogao nestati svaki život ovako odjednom bez tragova? Nije moguće da nema nikakva traga. Samo slike, nerazumljivi znakovi, strojevi, zgrade. Ali, neposrednog traga nigdje.

— Već tjednima tapkamo na istom mjestu. — Kapetan je bio prilično loše volje. — Nikakvih rezultata.

— Palo mi je nešto na pamet — reče zamišljeno biolog.

— Sjećaš li se kako si prošli put rekao da bi način mišljenja stanovnika planeta mogao biti sličan našemu. Već tada mi se u glavi ukotvila jedna misao. Sada sam je do kraja razradio, možda će ideja biti od koristi.

Kapetan ga je pogledao, ali nije rekao ništa. Biolog je nastavio:

— Dakle, progonilo me na koji bi način oni mogli sačuvati život za buduće generacije. Sjetio sam se bolesnika od neizlječivih bolesti: naravno, ako su imali dovoljno novaca, dali su se zamrznuti, u nadi da će ih oživiti kada se u budućnosti pronađe lijek od njihove bolesti.

— Na to misliš...

— Da, zašto ne? Pa tehnika im je vrlo razvijena. Riješili su pitanje života na kopnu, zašto ne bi mogli otkriti i kako se on konzervira? Moramo pronaći bolnice ili nešto slično. Siguran sam da ćemo tamo naći bića koja se mogu oživiti, ili, ako to ne, onda bar leševe koje možemo proučiti. Ako su zaista slično mislili kao i mi, možda ćemo uspjeti. Ako dobro razmisliš, što smo postigli do sada, ovo nam je jedina nada!

*

Kapetan je već postao vrlo nestrpljiv. Opsjedale su ga misli ne bi li trebalo prekinuti ovo istraživanje bez rezultata. Ništa novo nisu našli iako su se usredotočili na biologov plan.

Odjednom mu do ušiju dopre snažno bućkanje i uzbuđeni glasovi. Čuo je biologov glas:

— Tu je! Pronašao sam! Rekao sam da moramo pronaći, znao sam da se može samo tako...

Kapetan koji je stajao na vratima odjednom se raspoloži. Biolog je jedva došao do riječi, nešto od uzbuđenja a nešto od čitavog pljuska pitanja.

— Već sam rekao tehničarima neka pripreme uređaje...

Pronašao sam tijelo! Za koji čas će početi buđenje...

—Gdje je? —upita kapetan.

Biolog pokaže na robota koji je plivao uz njega. Ovaj je držao četvrtast predmet.

— Sve se slaže — rekao je sada već smirenije biolog — mjesto gdje smo našli, temperatura, uskladištenje, sve. I što je najvažnije: slika! Sve je potpuno jasno. Znakove uz nju već ćemo odgonetnuti, ali slika! Pogledaj!

Kapetan uze među peraje četvrtast predmet i pažljivo pogleda sliku na poklopcu koja je vjerno prikazivala živo biće, pa polako, iako nije ništa razumio, prijeđe očima preko znakova pod slikom: »Duboko smrznuti losos. Made in Norway«.

IZA SVEGA LEŽI SVINJA

Philip K. Dick
Beyond Lies the Wub

Preveo Anton Samovojska

Gotovo su završili ukrcavanje. Prekriženih ruku vani je stajao Optus i po licu mu se vidjelo da je nezadovoljan. Kapetan Franco je, zadovoljno se smiješeći, silazio niz platformu, Spazivši Optusa, začuđeno ga upita.

— Što se događa? Pa plaćeni ste za ovaj posao.

Optus je šutio. Iznenada se okrene i počne skupljati svoju odjeću. Međutim, Franco stane čizmom na rub odjeće.

— Samo trenutak. Ne odlazi! Nisam još završio.

Optus se ponosno okrene.

— Vraćam se u selo — reče. Okrenuvši se pogleda životinje i ptice koje su ukrcavali u svemirski brod.

Franco upali cigaretu.

— Zašto ne. Možete otići na pašnjake i uhvatiti još tih životinja. Jer kad se jednom nađemo napol puta između Marsa i Zemlje...

Optus je bez riječi otišao. Franco se pridružio prvom oficiru na podnožju platforme.

— Kako napreduje? — upita ga i pogleda na sat. — Imamo još mnogo posla.

— Kako to mislite? — upita oficir i mrzovoljno ga pogleda.

— Što se događa s vama? Pa nama treba mnogo više tih životinja i ptica, no što smo ih dosad ukrcali.

— Vidjet ćemo se kasnije, kapetane. — Oficir prođe pored dugonogih marsovskih ptica i uđe u brod. Franco ga je pratio pogledom. Upravo se spremao da krene za njim, kad ugleda nešto što ga je izuzetno uzbudilo.

— Moj bože — reče. Stao je i zapanjeno zurio. Peterson je zajapuren išao stazom i na konopcu vodio nešto golemo i debelo.

— Oprostite, kapetane — reče, potežući konopac. Franco mu priđe.

— Što je to?

Stvorenje je isprva stajalo opušteno, a potom se polako spustilo. Sjedjelo je poluotvorenih očiju. Nekoliko muha zujalo mu je oko

slabina, a ono ih je bezuspješno pokušavalo otjerati repom. Na trenutak nastade mrtva tišina.

— To je vub — napokon prozbori Peterson. — Kupio sam ga od domorodaca za samo pedeset centi. Jedan od njih mi je kazao da je vub vrlo neobična životinja, koju svi mnogo poštuju.

— Ovo? — reče Franco i rukom pljesne životinju po velikom prljavom boku. Naceri se. — Pa to je svinja! Golema, prljava svinja!

— Točno, gospodine. To je svinja, a domoroci je zovu vub.

— Zaista golema svinja. Mora težiti više od dvjesta kilograma. — Franco posegne za čuperkom dlake. Vub zacvili i otvori male, vlažne oči. Počela su mu se micati i velika usta.

Iznenada se spusti suza niz vubov obraz i kane na tlo.

— Možda je dobar za jelo — nervozno reče Peterson.

— Uskoro ćemo vidjeti — odgovori Franco.

*

Vub je vrlo lako podnio uzlijetanje broda. Čvrsto je spavao u utovarnom prostoru. Činilo se da su na njega već zaboravili. Ali, kad se brod našao u svemiru, i, kako je let tekao glatko, kapetan Franco je zapovijedio svojim ljudima da ga dovedu, ne bi li on uspio dokučiti kakva bi to mogla biti životinjska vrsta.

Prolazeći uskim hodnicima, vub je neprekidno roktao i teško dahtao.

— Hajde — Jones je ljutito vikao, potežući konopac, Vub se vrtio stružući kožom o glatke zidove broda. Napokon su stigli do prostorije u kojoj se nalazila posada. Kad je vub ušao u sobu, ljudi su zapanjeno poskočili.

— Što je sad ovo — reče Francuz.

— Peterson kaže da je to vub — odgovori Jones. — On pripada njemu. — Istodobno nogom udari životinju, koja je teško dišući, nesigurno stajala na nogama.

— Što se s njom događa? — nastavi Francuz. — Da se neće razboljeti?

Napeto su promatrali. Vub je tužno vrtio očima. Iznenada i on stade piljiti u ljude.

— Mislim da je žedan — progovori Peterson. Ode da donese vode. Francuz kimne glavom.

— Nije čudo da smo imali toliko teškoća s polijetanjem. Moramo ponovo napraviti sve balastne proračune.

Peterson se vratio s vodom. Vub ga zahvalno pogleda i počne pohlepno piti, prskajući usput i ljude.

Tada se na vratima pojavi kapetan Franco.

— Pogledajmo to čudo — rece i krene naprijed, kritički promatrajući vuba.— Dobio si ga za pedeset centi?

— Da — reče Peterson. — On jede skoro sve. Dao sam mu žito i uživao je u njemu. Jede i krumpir, kašu i ostatke hrane sa stola. Pije i mlijeko. Čini mi se da uživa u jelu, a čim se najede legne i spava.

— Odlično— reče kapetan Franco. — Međutim, pitanje je kakav je okus njegova mesa. Sumnjam da bi ga još trebalo toviti. Čini mi se dovoljno debelim. Gdje je kuhar? Neka smjesta dođe ovamo. Želim saznati...

Vub je prestao laptati i pogledao je kapetana.

— Zaista želite, kapetane? — progovori iznenada vub. —

Možda bi bilo bolje da razgovaramo o nečem drugom.

Nastao je muk.

— Što je to bilo? — upita Franco.

— Vub, zapovjedniče — odgovori Peterson. — On je to rekao.

Svi su pogledali u vuba.

— Što je rekao? Što je rekao?

— Predložio nam je da razgovaramo o nečemu drugom.

Franco je prišao vubu. Obilazio ga je znatiželjno. Napokon se vratio među svoje ljude.

— Ni najmanje se ne bih začudio kad bi unutra bio Marsovac — reče mudro. — Možda bi bilo dobro da ga otvorimo i provjerimo.

— Oh, bože — zaječi vub. — Zar vi ljudi mislite samo na klanje i ubijanje?

Stisnutih pesnica Franco poviče.

— Iziđi odatle! Tko god da jesi, iziđi!

Medutim, ništa se nije pomaglo. Ljudi su i dalje nepomično stajali i bezizražajnih lica zurili u vuba. Vub mahne repom i odjednom ustane.

— Molim vas, oprostite — ispriča se.

— Mislim da tamo nema nikoga. To govori svinja — tiho reče Jones. Svi su se nijemo pogledali.

Uto uđe kuhar.

— Trebali ste me, kapetane? — upita. — A što je ovo?

— To je svinja — odgovori mu Franco. — Pojest ćemo je. Hoćeš li je izvagati i...

— Mislim da bismo zaista trebali razgovarati — opet progovori vub. — Raspravio bih s vama kapetane, naravno, ako smijem. Vidim da se vi i ja ne slažemo u nekim osnovnim stvarima.

Dugo je trebalo kapetanu da nađe pravi odgovor. Vub je dobroćudno čekao, ližući vodu sa čeljusti.

— Dođi u moju kabinu — napokon reče kapetan. Okrene se i iziđe iz sobe. Ustane i vub i polako pode za njim. Ljudi su zbunjeno promatrali kako odlazi. Čuli su ga i dok se uspinjao stepenicama.

— Baš me zanima što će se dogoditi — reće kuhar. — Ja ću biti u kuhinji. Obavijestite me čim nešto doznate.

— Svakako — reče Jones. — Svakako.

S uzdahom olakšanja vub je legao u kut sobe.

— Morate mi oprostiti — reče. — Sklon sam različitim oblicima odmaranja. Kad je netko glomazan poput mene...

Kapetan nestrpljivo kimne glavom. Prekriženih ruku sjedio je za stolom.

— U redu — progovori. — Počnimo. Ti si vub. Da li je to točno?

— Pretpostavljam da jest — odgovori vub. — Tako nas bar zovu Marsovci, ali mi sebe nazivamo drugacije.

— Kako to da govoriš engleski? Da Li si ikad bio u dodiru sa Zemljanima?

— Nisam.

— Kako me onda razumiješ?

— Zar ja govorim engleskim jezikom? Nemam pojma kojim jezikom govorim. Ja čitam vaše misli...

— Moje misli?

— Baš tako.

— Razumijem — reče kapetan. — Telepatija. Naravno.

— Mi smo vrlo star narod — reče vub. — Vrlo star i nepokretan. Skoro da se uopće ne možemo kretati. Nadam se da si možete predočiti da nešto tako sporo i teško mora biti prepušteno na milost i nemilost okretnijim oblicima života. Koga bismo mi mogli pobijediti? Preteški smo da trčimo, prenježni da se borimo, nespretni da nekoga lovimo.

— Od čega onda živite?

— Od biljaka, povrća. Jedemo skoro sve. Vrlo smo miroljubivi. Živimo i puštamo druge da žive u miru. Tako smo uspjeli opstati.

Vub je promatrao kapetana.

— Zbog svega toga žestoko se borim protiv vaše namjere da me pojedete. Čitajući vaše misli već se vidim kako visim u hladnjaku, kako se kuham u kotlu, kako postajem plijenom vaših omiljenih mačaka.

— Dakle, ti čitaš misli — prekine ga kapetan. — Vrlo zanimljivo. Znaš li još nešto osim toga?

— Tu i tamo, ponešto — reće odsutno vub, pažljivo promatrajući sobu. — Imate prekrasnu sobu, kapetane. Vrlo je uredna. Poštujem uredna stvorenja. Neke ptice na Marsu također su vrlo uredne i svoja gnijezda neprestano čiste.

— Svakako — kimne glavom kapetan. — Ali vratimo se na naš problem.

— Pa vratimo se, kad baš želite. Govoriii ste kako ćete me pojesti. Koliko znam okus je moga mesa vrlo dobar. Malo je masno, ali zato prilično sočno. Ali, kako vi i ja možemo uspostaviti kontakt kad imate tako barbarske želje? Pojesti me! Radije raspravljajte sa mnom o filozofiji, umjetnosti...

Kapetan ustane.

— Filozofija — reče. — Možda će te to zanimati, ali slijedećih mjesec dana teško ćemo pronaći nešto drugo za jeio. Što možeš, nesretan slučaj...

— Shvaćam — kimne vub. — Ali, da li se to slaže s vašim principima demokracije? Zašto mi ne date priliku? Vucimo slamku ili nešto slično. Pa demokracija, napokon, služi da štiti slabije od nepravde.

*

U sobi je vladao muk.

— Eto, vidiš — progovori vub. — Mi imamo mnoge zajedničke mitove i junake: Astarta, Odiseja...

Peterson je mirno sjedio, zureći u pod. Odjednom se pomakne.

— Nastavi — reče. — Molim te, nastavi.

— Eto, na primjer, u vašoj »Odiseji« može se pronaći mnoštvo simbola koji su zajednički mnogim civiliziranim narodima. Po mojem mišljenju, Odisej svjesno luta svijetom. To je želja za samostainošću, on se želi odvojiti od društva, od domovine. To je proces individualizacije.

— Ali, Odisej se ipak vraća kući — reče Peterson i pogleda kroz okno zvijezde, beskonačno daleke, kako svjetlucaju. — Ipak, on se na kraju vraća kući.

— Naravno. Trenutak odvajanja je vremenski period, kratki izlet duše. Kako počinje, tako i završava. Putnik se morao vratiti domovini i narodu.

Začuje se otvaranje vrata. Vub zašuti, pokušavajući okrenuti svoju veliku glavu.

Na čelu svojih ljudi u sobu je ušao kapetan Franco. Oklijevajući, na trenutak su zastali.

— Da li ti je dobro? — upita Francuz.

— Misliš li na mene? — začudi se Peterson.

— Dođi ovamo — reče Franco i spusti pištolj. — Ustani i dođi ovamo!

Peterson je, međutim, i dalje sjedio.

— Pođi, Petersone — reče mu vub.

— Zašto? — upita Peterson i ustane.

— To je zapovijed.

Peterson priđe vratima. Francuz ga zgrabi za ruku.

— Što se događa? — povika Peterson i grubo se istrgne. — Što se s vama događa?

Kapetan Franco priđe vubu, koji je mirno ležao u kutku sobe i promatrao što se događa.

— To je vrlo zanimljivo — progovori vub. — Vi ste jednostavno

opsjednuti idejom da me pojedete. Zaista sam iznenađen vašim vladanjem.

— Ustani — zapovjedi Franco.

— Ako baš želite...

Gunđajući vub se počeo dizati.

— Budite strpljivi. Budući da sam težak to mi baš ne polazi za rukom. — Ipak je uspio ustati, zadihan, smiješno isplažena jezika.

— Ubij je sada — poviče Franco.

— Za ime boga! — uzvikne Peterson.

Jones se hitro okrenuo prema njemu. U očima mu se ogledao strah. Svi su netremice promatrali vuba, koji je stajao u uglu sobe.

— Hajde! — naposljetku će Franco. — Sklonite mi se s puta.

Ljudi su se razmakli.

— Bojite se? — prozbori vub. — Zaista ne znam što se s vama događa. Ništa vam nisam učinio, a sam sam protivnik ideje da se bilo kome nanese bol. Sve što sam uradio, ucinio sam da bih zaštitio sebe. Poput vas i ja sam razborito biće. Na vaš brod natjerala me znatiželja. Želio sam nešto nauciti o vama. Stoga sam predložio domorocima da me prodaju.

— Vidite. Upravo to sam i mislio. Špijun — reče Franca.

Vub ponovo legne na pod.

— Vrlo mi je vruće — dašćući progovori. — Znam da smo blizu mlaznica... atomska sila... učinili ste velike stvari na polju tehnike, ali očito je da vam moral i etika nisu ni približno na istoj razini s naukom.

Franco se okrene prema ljudima, koji su se, široko otvorenih očiju, zbili oko njega.

— Ja ću to učiniti — prekine Franco šutnju. — Možete gledati.

Francuz kimne glavom.

— Pokušajte ga pogoditi u mozak. Zacijelo nije dobar za jelo. Nikako ne pucajte u prsni koš. Pogodite li ga u rebro, mučit ćemo se s vađenjem kostiju.

— Poslušajte — molećivim glasom progovori Peterson. — Da li vam je bilo što učinio? Kakvo je zlo nanio bilo kome, pitam ja vas. I napokon, on je još moj. Nemate ga pravo ubiti. Ne pripada vama.

Franco izvuče pištolj.

— Izlazim — poviče Jones blijeda lica. — Ne želim to gledati.

— Odlazim i ja — reče Francuz. Ljudi su mrmljajući odlazili. Peterson zastane pred vratima.

— Pričao mi je o mitovima — reče. — Uvjeren sam da nam ne bi nanio nikakvo zlo.

Napokon iziđe.

Franco priđe vubu. Vub ga polagano pogleda.

Naposljetku progovori.

— Vrlo glupa situacija. Zaista mi je žao da me želite ubiti...

Zastane, kao da se nečeg prisjeća, neprestano zureći u pištolj.

— Možete li me pogledati u oči i onda učiniti to što namjeravate — iznenada progovori. — Možete li to učiniti?

Kapetan pogleda dolje.

— Naravno da to mogu učiniti — reče. — Na našoj farmi imali smo svinje, prljave, poludivlje svinje. Mogu to učiniti.

Piljeći u vuba, u blistave, vlažne oči, Franco povuče okidač...

*

Meso je bilo izvanredno.

Sjedili su zlovoljno oko stola, a poneko je preko volje jeo. Jedini koji je zaista iskreno uživao u jelu, bar se tako činilo, bio je kapetan Franco.

— Još? — upita, pogledajući ljude, koji su sjedili oko stola. — Još? I možda malo vina?

— Ja ne bih — reče Francuz. — Mislim da ću se vratiti u sobu za kartanje.

— I ja, također — ustane i Jones, energično odgurnuvsi stolicu. — Vidjet ćemo se kasnije.

Kapetan ih je promatrao kako odlaze. Ustade ih još nekolicina i napusti sobu.

— Što misliš, što se s njima događa? — upita kapetan. Okrene se Petersonu. Peterson je sjedio piljeći u svoj tanjur, u krumpir, zeleni grašak i u debeli, pečeni komad, još vrućega mesa.

Zausti, ali iz njegovih usta ne iziđe nikakav glas. Kapetan mu stavi ruku na rame.

— To je sada potpuno organska tvar — reče. — Duh života odavno je nestao odatle. — Nastavio je jesti, umačući kruh u sok pečenke. — Ja, osobno, vrlo volim jesti i mislim da je to jedna od najdivnijih stvari u kojima čovjek može uživati: jelo, spavanje, razmišljanje, raspravljanje...

Peterson kimne glavom. Istodobno još su dva čovjeka napustila blagovaonicu. Kapetan popije malo vode i uzdahne.

— Dobro — reče napokon. — Moram priznati da sam neobično užlvao u jelu. Sve što sam čuo potpuno je istinito. Meso vuba je izvanredno. Žao mi je što već prije nisam u njemu uživao.

Ubrusom obriše usta i nasloni se. Peterson je još snuždeno gledao u stol. Kapetan ga je pažljivo promatrao. Iznenada se nagne nad stol.

— Hajde, hajde — progovori. — Živjeli! Raspravljajmo malo.

Nasmiješi se.

— Kao što sam rekao, prije nego što su me grubo prekinuli, uloga Odiseja u mitologiji...

Peterson se trgne.

— Da nastavim — reče kapetan. — Odisej, kako sam ga ja shvatio, namjerno, svjesno luta svijetom, želeći se odvojiti od društva...

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

I PADE NOĆ

Isaac Asimov
Nightfall

Prevela Janko Paravić

»Kad bi se zvijezde pojavile jedne noći u tisuću godina, kako bi ljudi vjerovali u nebo i obožavali ga, te očuvali kroz mnoga pokoljenja sjećanje na nj!«
Emerson

Aton 77, direktor Sveučilišta Saro, jarosno isturi donju usnu i oštro pogleda mlada novinara, izvan sebe od bijesa.

Theremon 762 mirno uzvrati pogled. Već se u svojim ranim danima, kad mu je rubrika — koju su danas objavljivale brojne novine širom Lagasha — bila tek luda zamisao što se rodila u glavi početnika, specijalizirao za »nemoguće« intervjue, To ga je stajalo udaraca, modrica na očima i slomljenih kostiju, ali mu je isto tako dalo i dovoljno hladnokrvnosti i samopouzdanja.

Stoga je spustio ispruženu ruku, na koju se njegov sugovornik tako upadljivo nije obazirao, te mirno pričekao da se vremešni direktor smiri. Astronomi su uostalom bili čudna čeljad, a sudeći po njegovu vladanju u toku prošla dva mjeseca taj ih je Aton sve nadmašio.

Aton 77 je napokon smogao glasa. Iako mu je glas još drhtao od suspregnuta uzbuđenja, nije ga napustio njegov pažljivi, pomalo sitničav način izražavanja po kojem je slavni astronom bio poznat.

— Gospodine — reče on — vi ste doista silno drski kad se usuđujete dolaziti ovamo s tim vašim besramnim prijedlogom.

Beenay 25, krupni telefotograf Opservatorija, jezikom obliže suhe usne i uzrujano prozbori:

— Pa, možda...

Direktor se okrene prema njemu i podigne sijedu obrvu.

— Ne miješajte se u to, Beenay. Vjerujem vam da ste ovog čovjeka doveli ovamo dobronamjerno, ali neću u ovom trenutku dopustiti nikakvu nepokornost.

Theremon odluči da je došao trenutak da se i on umiješa.

— Direktore Aton, ako mi dopustite da završim ono što sam počeo

govoriti, mislim da...

— Mladiću, ne vjerujem — srdito odvrati Aton — da bi vaše riječi, ma što rekli, mnogo vrijedile u usporedbi s onim što ste u protekla dva mjeseca napisali u vašoj dnevnoj rubrici. Poveli ste u novinama pravu kampanju protiv mojih napora i napora mojih kolega da organiziramo svijet kako bismo se mogli suočiti s opasnošću koju više ne možemo spriječiti. S vašim vrlo osobnim napadima učinili ste sve što je bilo u vašoj moći da osoblje ovog Opservatorija izvrgnete javnom ruglu.

Direktor podigne sa stola primjerak »Vijesti« Saro Cityja i bijesno se njime unese Theremonu u lice.

— Usprkos vašem dobro poznatom bezobrazluku, mislim da ste zaista pretjerali kad ste došli ovamo s molbom da vam dopustim da odavde izvještavate o današnjem događaju za vaše novine. Vi, od svih mogućih novinara!

Aton baci novine na pod, priđe prozoru i sklopi ruke na leđima.

— Zbogom — odsječeno dobaci preko ramena i zlovoljno se zagleda prema horizontu gdje je sunce Gama, najsvjetlije od šest sunaca planeta, upravo zalazilo. Sunce je već izblijedjelo i požutjelo u sumaglici na horizontu, i Aton je znao da ga neće više nikada vidjeti kao duhom zdrav čovjek.

Naglo se okrenuo.

— Ne, čekajte! Dodite ovamo! — strogo je mahnuo rukom. — Reći ću vam što želite!

Novinar se nije ni maknuo da ode, te se polako približio starcu. Aton pokaže prema nebu.

— Od šest sunaca, samo je Beta ostalo na nebu. Vidite li ga?

Bilo je to, zapravo, nepotrebno pitanje. Sunce Beta bilo je gotovo u zenitu i na njegovu crvenkastu svjetlu krajolik je poprimio neobičnu narančastu boju kako su jarke zrake sunca Gama sve više nestajale iza horizonta. Sunce Beta nalazilo se u afelu. Doimalo se maleno, manje nego što ga je Theremon ikad vidio, i u tom je trenutku neometano vladalo nebom Lagasha.

Lagashevo sunce, Alfa, oko kojeg se okretao planet bilo je na antipodima, kao i dva udaljena para dvojnih sunaca. Crveni patuljak Beta — neposredni pratilac sunca Alfa — bio je sam na nebu, sablasno sam.

Crveni odsjaj sunca obasjavao je uzdignuto Atonovo lice.

— Za nešto manje od četiri sata — reče on — doći će kraj civilizaciji kakvu poznajemo. Do toga će doći jer, kako vidite, Beta je jedino sunce na nebu. — Sumorno se nasmiješio. — Objavite to! Neće preostati nitko tko bi to mogao pročitati.

—Ali, ako prođu četiri sata . .. i još četiri... a ništa se ne dogodi? — tiho upita Theremon.

— Neka vas to ne zabrinjava. Dovoljno će se toga dogoditi.

— Recimo da je tako! Ali... ako se ipak ništa ne dogodi? — Mislim da biste ga mogli saslušati, gospodine — javi se Beenay 25 po drugi put.

— Stavite to na glasanje, direktore Aton — reče Theremon.

Preostalih pet suradnika Opservatorija, koji su se do tada oprezno držali po strani, uskomešaše se.

— To — odlučno reće Aton — neće biti potrebno. — Izvukao je iz džepa sat. — Budući da vaš dobri prijatelj Beenay toliko navaljuje, posvetit ću vam pet minuta. Izvolite.

— Dobro! Ne shvaćam zašto mi ne biste dopustili da kao očevidac zabilježim ono što će se dogoditi? Ako se vaše predviđanje obistini, moja vas prisutnost neće smetati, jer tada moja rubrika neće nikada ugledati svjetlo dana. S druge strane, ako se ništa ne dogodi, morat ćete se pomiriti s podsmijehom, ako ne i s nečim gorim. A tada bi bilo zaista pametno da taj podsmijeh prepustite prijateljski naklonjenim ljudima.

Aton prezirno puhne.

— Mislite li na sebe kad govorite o prijateljski naklonjenim ljudima?

— Svakako! — Theremon sjedne i prekriži noge. — Možda su moji članci znali biti i pomalo grubi, ali sam svaki put jasno ostavio otvorenom mogućnost da biste i vi mogli imati pravo. Uostalom, u ovom stoljeću ne možete Lagashu propovijedati »smak svijeta«. Morate shvatiti da ljudi više ne vjeruju »Knjizi otkrovenja« i zato ih smeta kad znanstvenici odjednom naglo promijene stav i kažu nam da sljedbenici Kulta ipak imaju pravo...

— Nitko od nas to nije rekao, mladiću — prekine ga Aton. — Iako Kultu dugujemo velik dio naših podataka, u našim rezultatima nećete naći nikakva misticizma svojstvena Kultu. Činjenice su činjenice, a i u takozvanoj mitologiji Kulta ipak ima nekakvih činjenica. Mi smo ih razotkrili i izbacili iz njih svu tajnovitost. Možete biti sigurni da nas danas sljedbenici Kulta mrze više nego vi.

— Ja vas ne mrzim. Htio bih vam samo reći da je raspoloženje javnosti kritično. Ljudi su srditi.

Aton podrugljivo iskrivi usta.

— Neka se srde!

— U redu, ali što će biti sutra?

— Neće biti nikakva »sutra«!

— Ali, ako ipak bude. .. Pretpostavimo da ćemo doživjeti sutra... tek toliko da vidimo što će se dogoditi. Napokon, znate, poslovi su potpuno zamrli u posljednja dva mjeseca. Ulagači zapravo ne vjeruju da će doći do propasti svijeta, ali su ipak oprezni sa svojim novcem, sve dok to ne prođe. Ni običan čovjek vam ne vjeruje... ali, za svaku sigurnost, i kupovanje nova namještaja može pričekati nekoliko

mjeseci. Shvaćate li? Čim sve ovo prođe, poslovni ljudi će vas žive oderati. Reći će: ako šašavci, oprostite na izrazu, mogu ugroziti blagostanje zemlje nekakvim suludim predviđanjem, kad god im se to svidi, tada ih planet u tomu treba spriječiti. Bit će vruće, gospodine.

Direktor strogo pogleda novinara.

— A što biste vi u takvoj situaciji predložili?

— Pa... — naceri se Theremon —... htio sam vam predložiti da meni prepustite da o svemu tome obavještavam javnost. Mogao bih prikazati stvari tako da se istakne samo smiješna strana. Priznajem da to ne bi bilo lako izdržati, jer bih vas tada morao prikazati kao gomilu blebetavih idiota, ali će možda ljudi zaboraviti srdžbu ako ih uspijem navesti da vam se smiju. Zauzvrat moj izdavač jedino traži isključivo pravo na reportažu.

Beenay kimne glavom i uzvikne:

— Gospodine, mi ostali smatramo da on ima pravo. U toku posljednja dva mjeseca razmotrili smo sve mogućnosti da se negdje u našoj teoriji ili u našim proračunima potkrala greška, ali ipak još postoji vjerojatnost, pa makar to bila i jedna naprama milijun, da smo negdje pogriješili. Morali bismo i to uzeti u obzir.

Ljudi što su stajali oko stola odobravajući zažamoriše, a Atonovo lice poprimi izraz čovjeka koji je odjednom ustanovio da su mu usta puna nečeg čega se ne može riješiti.

— No, tada možete ostati, ako želite. Zamolit ću vas, međutim, da se ni na koji način ne miješate u naše zadatke. Isto tako, ne zaboravite da ovdje ja rukovodim svim djelatnostima te da od vas očekujem potpunu suradnju i poštovanje, usprkos svemu što ste pisali u vašim člancima...

Ruke su mu bile za leđima, a na naboranu licu ocrtavala se odlučnost. Tko zna koliko bi još govorio da se odjednora nije začuo nov glas.

— Zdravo, zdravo, zdravo! — javi se nečiji visoki tenor. Debeli obrazi pridošlice još se više zaokrugliše od zadovoljna smiješka.

— Kakva je to mrtvačka atmosfera? Nitko nije napunio gaće, nadam se.

Aton se zaprepašteno trgne, a tada se mrzovoljno obrati pridošlici.

— Što, do vraga, radite ovdje, Sheerine? Mislio sam da ćete ostati u Skloništu.

Sheerin se nasmije i smjesti svoj zdepasti trup na stolicu.

— K vragu i Sklonište! Dosađivao sam se tamo. Htio sam biti ovdje, tu gdje stvari postaju »vruće«. Mislite li da nisam radoznao? Htio bih vidjeti te Zvijezde o kojima stalno pričaju sljedbenici Kulta.

Protrljao je rukama, a zatim nastavio ozbiljnijim tonom.

— Vani je smrzavica. Vjetar je tako hladan da su mi na nosu gotovo počele rasti ledenice. Čini se da Beta uopće ne grije na toj

udaljenosti.

Sjedokosi direktor zaškrguće zubima od bijesa.

— Zašto uvijek pretjerujete s tim vašim ludostima, Sheerine? Što ćete nam ovdje?

— A što ću im tamo? — Sheerin s komičnom rezignacijom ispruži dlanove. — Tamo, u Skloništu, psiholog ne vrijedi ni koliko pojede. Njima su potrebni energični muškarci i jake, zdrave žene koje mogu rađati djecu. A ja? Meni je pedeset kilograma previše za energična muškarca ,a znam da ne bih bio ni za što ni što se tiče djece. Zašto da im onda natovarim na leđa još jedna usta koja treba hraniti? Bolje se osjećam ovdje.

— O kakvu je to skloništu riječ? — žustro upita Theremon.

Sheerin je, čini se, tek tada opazio novinara. Namrštio se i isturio debele obraze.

— A tko je ovaj crvenokosi momak?

Aton stisne usne te mrzovoljno promrmlja:

— To je Theremon 762, onaj novinar. Pretpostavljam da ste čuli za njega.

Novinar pruži ruku.

— A vi ste, naravno, Sheerin 502 sa Sveučilišta Saro. Čuo sam za vas. — Theremon ponovi svoje pitanje. — O kakvu je to skloništu riječ.

— Pa — odvrati Sheerin — uspjelo nam je uvjeriti nekoliko ljudi u valjanost našeg proročanstva o... hm... propasti svijeta, da se spektakularno izrazim, i oni su poduzeli odgovarajuće postupke. To su uglavnom članovi obitelji osoblja Opsevatorija, neki nastavnici sa Sveučilišta Saro, te još nekoliko ljudi izvana. Ima ih otprilike tri stotine, ali tri četvrtine su žene i djeca.

— Tako, znači! Oni bi se trebali skloniti na mjesto gdje im Tama i te... hm... Zvijezde ne mogu nauditi, a tada istrajati kad ostatak svijeta ode do vraga.

— Ako u tome uspiju. Kad čovječanstvo poludi, a veliki gradovi planu... bit će teško preživjeti u takvoj okolini. No, imaju hrane, vode, sklonište i oružja...

— Ne samo to — javi se Aton. — Imaju i svu našu dokumentaciju, osim onoga što ćemo još danas prikupiti. Ti će podaci biti neprocjenjivo važni za slijedeći ciklus, i to je ono što mora preživjeti. Ostatak može otići do vraga.

Theremon tiho i dugo zazviždi, a tada sjedne, prepustivši se teškim mislima. Ljudi koji su stajali za stolom izvukoše ploču za multišah i započeše igru sa šest igrača. Vukli su poteze brzo i šutke. Sve su oči bile usredotočene na ploču. Theremon ih je napeto promatrao, a tada ustao i prišao Atonu koji je sjedio po strani i šapćući razgovarao sa Sheerinom.

— Slušajte — reče — pođimo nekamo gdje nećemo smetati ostalima. Htio bih vam postaviti nekoliko pitanja.

Stari astronom ga kiselo pogleda, ali Sheerin žustro zacvrkuće.

— Svakako. Dobro će mi doći malo razgovora. To uvijek pomaže. Aton mi je pričao o vašem mišljenju u vezi s reagiranjem javnosti ako se predviđanje ne obistini... i ja se slažem s vama. Čitam vašu rubriku prilično redovito i, usput rečeno, vaša gledišta mi se općenito sviđaju.

— Molim vas, Sheerine — progunđa Aton.

— Što? Oh, u redu. Hajdemo u susjednu sobu. Tamo su, uostalom i stolice udobnije.

Stolice u susjednoj prostoriji bile su zaista udobnije. Osim toga, na prozorima su visile debele crvene zavjese, dok je na podu bio sag kestenjaste boje. Na svjetlosti sunca Beta — boja koja je nalikovala na boju opeke — što je dopirala u sobu, doimala se poput osušene krvi.

Theremon zadrhti.

— Dao bih deset kredita za poštenu količinu bijela svjetla, makar to bilo i na sekundu. Da su bar Gama ili Delta na nebu.

Ż Što ste me htjeli pitati? — javi se Aton. — Ne zaboravite da je naše vrijeme ograničeno. Za nešto više od sat i četvrt preseiit ćemo se u prostorije na katu, a nakon toga više neće biti vremena za razgovor.

— Dobro, sad ću — Theremon se nasloni i sklopi ruke na prsima. — Svi ste, čini se, toliko prokleto sigurni u to da vam polako počinjem vjerovati. Možete li mi rastumačiti o čemu je zapravo riječ?

Aton prasne.

— Mislite li tu sjediti i reći mi da ste nas sve to vrijeme bombardirali izrugivanjima i ne pokušavajući utvrditi što zapravo nastojimo reći?

Novinar se smeteno nasmiješi.

— Nije baš tako, gospodine. Znam o čemu se općenito radi. Vi kažete da će za nekoliko sati svijetom zavladati Tama i da će čovječanstvo nasilno poludjeti. Mene zanima znanstvena podloga svega toga.

— Nemojte se u to upuštati. Nikako — upadne Sheerin. — Ako Atona zamolite da vam to kaže... pretpostavljajući da će on uopće i biti raspoložen da vam odgovori... on će vam početi nabrajati stranice i stranice brojki i pokazivati čitave knjige grafikona. Nećete ništa shvatiti. Da ste mene pitaii, ja bih vam to mogao ispričati rječnikom nestručnjaka.

— U redu, pitam onda vas.

— Htio bih prije nešto popiti — Sheerin protrlja rukama i pogleda Atona.

— Vode? — progunda Aton.

— Ne govorite gluposti!

— Nemojte vi govoriti gluposti. Danas nema alkohola. Moji bi se

ljudi začas opili. Ne mogu sebi priuštiti da ih stavljam na takvu kušnju.

Psiholog nešto nerazgovjetno promrmlja, a zatim se okrene Theremonu, netremice se zagleda u njega svojim prodornim očima i počne razlagati.

— Poznato vam je, naravno, da je povijest civilizacije na Lagashu cikličke naravi — i to zaista cikličke!

— Znam — oprezno odgovori Theremon — da današnja arheologija zastupa to mišljenje. No, je li to prihvaćeno kao činjenica?

— Pa, manje-više jest. Svi se općenito slažu da je tako, barem u ovom, posljednjem stoljeću. Taj ciklički karakter je... zapravo, bio je... jedna od velikih tajni. Utvrdili smo nizove civilizacija, točnije devet određenih civilizacija kao i tragove nekih drugih. Sve su te civilizacije dosegle razinu koja se može usporediti s razinom naše civilizacije i sve su one, bez izuzetka, nestale u plamenu na samom vrhuncu svog razvoja. Nitko nije znao razloga. Plamen je razorio sva središta kulture, i nije preostalo ništa što bi moglo ukazati na uzrok.

Theremon ga je pažljivo pratio.

— Nije li postojalo i kameno doba?

— Vjerojatno, ali se za sada još praktički ništa ne zna o njemu. Zna se samo to da su ljudi toga doba bili jedva nešto iznad inteligentnih majmuna. To možemo zaboraviti.

— Razumijem. Nastavite!

— Postoji niz tumačenja tih katastrofa što se stalno ponavljaju, no sva su više-manje fantastične prirode. Neki kažu da povremeno dolazi do vatrene »kiše«, drugi da Lagash svako toliko prolazi kroz neko sunce, a neki navode još luđe uzroke. No, ima jedna teorija, potpuno drugacija od svih ostalih tumačenja, koja se predajom prenosi već čitav niz stoljeća.

— Znam. Mislite, zar ne, na taj mit o »Zvijezdama« u »Knjizi otkrivenja« sljedbenika Kulta?

— Upravo tako — zadovoljno potvrdi Sheerin. — Sljedbenici Kulta tvrde da je Lagash svakih dvije tisuće i pedeset godina ulazio u golemu pećinu tako da su nestala sva sunca te cio svijet prekrila potpima tama! A tada, kažu oni, pojavile su se stvari zvane Zvijezde, koje su ljude oslobodile njihovih duša, pretvorivši ih u nerazumne zvijeri, tako da su uništili civilizaciju koju su sami izgradili. Naravno, oni to miješaju s gomilom religiozno-mističkih pojmova, ali to je osnovna zamisao.

Sheerin na trenutak zastane i duboko uzdahne.

— A sada dolazimo na Teoriju o Univerzalnoj Gravitaciji.

Izgovorio je te riječi pažljivo ih ističući... i u tom trenutku Aton se okrene od prozora, glasno puhne i bijesno iziđe iz sobe.

Dvojica muskaraca se zagledaše za njim, a Theremon reče:

— Što mu je?

— Ništa posebno — odvrati Sheerin. — Dvojica naših još nisu došla, iako su se trebali pojaviti prije nekoliko sati. Naravno, strašno mu nedostaju ljudi jer su svi osim zaista najbitnijih otišli u Skloništе.

— Ne mislite li valjda da su ta dvojica pobjegla?

— Tko? Faro i Yimot? Ne, naravno da ne. Ipak, ako se ne vrate u toku idućeg sata, bit će škakljivo.

Sheerin odjednom ustane i oči mu zasjaše.

— Uostalom, sve dok Atona nema...

Na prstima je prišao najbližem prozoru, čučnuo te iz dugog ormarića ispod prozora izvukao bocu crvene tekućine koja je značajno zaklokotala kad ju je stresao.

— Činilo mi se da Aton ne zna za ovo — primijeti dok je žustro prilazio stolu. — Evo! Imamo samo jednu čašu. Budući da ste vi gost, prepuštam je vama. Ja ću zadržati bocu.

Sheerin vrlo pažljivo napuni čašicu.

Theremon je htio protestirati, ali ga Sheerin strogo pogleda.

— Poštuj starije od sebe, mladiću.

Novinar ponovo sjedne i sa žaljenjem pogleda bocu.

— U redu, vi stari pokvarenjače!

Adamova jabučica psihologa počela je skakutati kad je digao bocu. Otpivši, zadovoljno je nešto progunđao, cmoknuo ustima te nastavio.

— Ali što ti zapravo znaš o gravitaciji?

— Ništa, osim činjenice da je to posve nova stvar, da to još nije najpreciznije utvrdeno, i da je matematska osnova toga tako složena da na Lagashu ima, navodno, samo dvanaest ljudi koji je shvaćaju.

— Pih! Gluposti! To je bez veze! Mogu ti dati svu bitnu matematiku u jednoj rečenici. Zakon o Univerzalnoj Gravitaciji kaže da svako tijelo u svemiru privlači drugo tijelo silom koja je razmjerna proizvodu njihovih masa, a obrnuto razmjerna kvadratu njihovih udaljenosti.

— I to je sve?

— I to je dovoljno! Ljudima je trebalo četiri stotine godina da do toga dođu.

— Zašto tako dugo? Čini se dovoljno jednostavnim, bar onako kako ste to vi rekli.

— Zato što se veliki zakoni ne mogu naslutiti nekakvim bljeskom nadahnuća, što god da ti mislio. Obično je potreban zajednički rad čitavog svijeta punog znanstvenika u toku niza stoljeća. Nakon što je Genovi 41 otkrio da Lagash rotira oko sunca Alfa, a ne obratno — a to je bilo prije četiri stotine godina — astronomi nisu sjedili skrštenih ruku. Snimali su složena kretanja šest sunaca, analizirali ih i razmrsivali. Iznosili su teoriju za teorijom, provjeravali ih i mijenjali, napuštali i ponovo oživljavali, ili pretvarali u nešto drugo. Bio je to

vraški posao.

Theremon zamišljeno kimne i pruži čašu. Sheerin bezvoljno nagne bocu i nekoliko se crvenih kapi prelije u čašu.

— Bilo je to prije dvadeset godina — nastavi pošto je i sam ponovo ovlažio grlo — kad je napokon dokazano da Zakon o univerzalnoj gravitaciji točno objašnjava orbitalna kretanja šest sunaca. Bio je to sjajan uspjeh.

Sheerin ustane i pođe prema prozoru ne ispuštajući bocu iz ruku.

— A sada dolazimo na ono glavno. U toku prošlog desetljeća izračunano je kretanje Lagasha oko sunca Alfa na osnovi gravitacije, ali se rezultati izračunavanja nisu slagali s putanjom što je utvrđena promatranjem! Nisu se slagali ni kad su uzete u obzir i sve perturbacije uzrokovane ostalim suncima. Ili zakon nije bio valjan, ili se radilo o još jednom, za sada nepoznatom faktoru.

Theremon se pridruži Sheerinu kod prozora i pogleda niz pošumljeni obronak sve do horizonta na kojem su se krvavo ljeskali tornjevi Saro Cityja. Novinar osjeti kako u njemu raste napetost kad je na trenutak pogledao na sunce Beta. Ono je plamtjelo crvenkastim odsjajem u zenitu, patuljasto i zlokobno.

— Nastavite — reče tiho.

— Astronomi su godinama tapkali u mraku — reče Sheerin — no svaka je nova teorija bila neodrživija od prijašnje... sve dok se Aton nije dosjetio da se obrati Kultu. Soru 5, vodi Kulta, bili su dostupni neki podaci koji su znatno pojednostavili problem. Aton se latio posla i krenuo novim tragom.

— Pretpostavimo — nastavi Sheerin — da postoji još jedno nesvijetleće planetarno tijelo poput Lagasha. Kad bi takvo tijelo postojalo znaš, ono bi svijetljelo samo svjetloščU što se od njega odbija, a kad bi se sastojalo od plavičastih stijena, kao što je to uglavnom slučaj sa samim Lagashom, tada bi, na crvenilu neba, vječiti sjaj sunca činio to tijelo nevidljivim... potpuno bi ga prigušio.

— Lude li zamisli! — zazviždi Theremon.

— Misliš li da je luda? Slušaj ovo: pretpostavimo da to tijelo rotira oko Lagasha na takvoj udaljenosti i u takvoj putanji te da ima takvu masu da bi sila njegova privlačenja točno objašnjavala skretanja Lagashove putanje od teoretskih podataka... znaš li što bi se dogodilo?

Novinar strese glavom.

— Pa, to bi se tijelo tu i tamo našlo ispred nekog od sunaca. — Sheerin nadušak ispije ostatak tekućine u boci.

— A to se i događa, pretpostavljam — mirno reče Theremon.

— Točno! Ali samo jedno sunce leži u ravnini obrtaja tog tijela. — On palcem pokaže na patuljasto sunce na nebu. — Beta! I, utvrđeno je da će doći do pomrčine tek kad je raspored sunaca takav da je Beta jedino sunce na svojoj hemisferi te na najvećoj udaljenosti, a tada je

taj mjesec neizbježno na najmanjoj udaljenosti. Pomrčina koja uslijedi, prilikom koje je prividni promjer mjeseca sedam puta veći od promjera sunca Beta, prekriva čitav Lagash i traje više od pola dana tako da je svaka točka na planetu zahvaćena pomrčinom. A ta se pomrčina događa svake dvije tisuće četrdeset i devet godina!

Theremonovo lice nalikovalo je na bezizražajnu masku.

— I to bi trebala biti moja reportaža?

Psiholog kimne glavom.

— Da, to je sve. Najprije pomrčina... koja će početi za tri četvrt sata... tada sveopća Tama i, možda, te tajnovite Zvijezde, . . a zatim ludilo, i kraj ciklusa.

Prepustio se mračnim mislima.

— Imali smo dva mjeseca vremena... ovdje na Opservatoriju... ali to nije bilo dovoljno da uvjerimo Lagash u opasnost. Možda ni dva stoljeća ne bi bila dovoljna. Međutim, naša dokumentacija je u Skloništu, i danas ćemo fotografirati pomrčinu. Slijedeći ciklus će početi s istinom i kad dođe do slijedeće pomrčine, čovječanstvo će najzad biti spremno ni nju. Zapravo, i to je dio tvoje reportaže.

Slabašan vjetar nabrao je zavjese na prozoru kad ga je Theremon otvorio i nagnuo se van. Njegov hladni dah mrsio mu je kosu dok je zurio u grimizni odsjaj sunčeva svjetla na ruci. Odjednom se buntovno okrenuo.

— Zašto bih ja morao poludjeti od te Tame?

Sheerin se smiješio sam sebi te neodređenim pokretom ruke vratio praznu bocu.

— Jesi li ikad doživio Tamu, mladiću?

Novinar se nasloni na zid i razmisli.

— Ne. Mislim da nisam. Ali znam što je to. To je... hm... — Neodređeno je micao prstima, a tada živahno dodao. — To je kad nema svjetla. Kao u pećinama.

— Jesi li ikada bio u kakvoj pećini?

— U pećini?. Nisam, naravno.

— To sam i mislio. Ja sam to pokušao, prošlog tjedna . .. samo da vidim kako je to .. . ali sam brzo izišao. Ušao sam u pećinu sve dok joj ušće nije postalo poput nejasne svijetle mrlje, a svuda uokolo bio je mrak. Nisam nikad mislio da čovjek moje težine može tako brzo trčati.

Theremon prezirno naškubi usnu. — Pa, kad je već o tome riječ, mislim da ne bih bježao da sam bio tamo. Psiholog se namršti i ljutito pogleda mladića.

— Ti si zaista hvalisavac! No, da vidimo usuđuješ li se navući zavjese?

Theremon ga iznenađeno pogleda.

— Čemu? Da su na nebu četiri sunca, ili pet, možda bismo mogli malo prigušiti svjetlo da nam bude ugodnije, ali sada ni ovako

nemamo dovoljno svjetla.

— Upravo zato. Samo navuci zavjese, a tada dođi ovamo i sjedni.

— U redu.

Theremon uhvati uzicu s resama i povuče. Crvene zavjese kliznuše preko široka prozora. Mjedeni prsteni zašištali su po šipki, i u sobi je zavladao tamnocrven polumrak.

Theremonovi koraci su šuplje odjekivali u tišini dok je prilazio stolu, a tada je zastao na pol puta.

— Ne vidim vas — prošapta.

— Napipaj put — naredi Sheerin prigušenim glasom.

— Ali, ne vidim vas — dahtao je novinar. — Ne vidim ništa.

— Što si očekivao? — bio je sumoran odgovor. — Dođi ovamo i sjedni!

Ponovo se začuo zvuk koraka dok se Theremon neodlučno približavao. Zatim se čulo kako netko petlja oko stolice, te Theremonov tihi glas.

— Ovdje sam. Osjećam se... — kao da ga je nešto gušilo —... osjećam se dobro.

— Sviđa ti se, zar ne?

— N... ne. To je prilično strašno. Čini se da zidovi... — On zastane. — . .. da mi se zidovi približavaju. Osjećam potrebu da ih odgurnem. Ali, ne obuzima me ludilo! Zapravo, sada mi se sve to ne čini tako strašnim kao u početku.

— U redu. A sada ponovo odmakni zavjese.

U polumraku čuli su se oprezni koraci, šustanje, dok je Theremon pipajući tražio vrpcu zavjese, a zatim se zavjese konačno ponovo rastvoriše. Crveno svjetlo razli se prostorijom i Theremon, radosno uzviknuvši, pogleda sunce.

Sheerin nadlanicom obriše znoj sa čela i drhtavim glasom primijeti.

— A to je bila samo polumračna soba.

— Može se izdržati — bezbrižno reče Theremon.

— Da, u polumračnoj sobi, svakako. No, jesi li bio na izložbi u povodu stogodišnjice Jonglora?

— Ne, nisam nikada stigao. Šest tisuća milja činilo mi se predalekim, čak i za izložbu.

— No, ja sam bio tamo. Jesi li moždo čuo za »Tunel tajni« koji je po broju posjetilaca potukao sve rekorde među objektima za zabavu... bar prvih mjesec dana?

— Da, čuo sam. Nije li bilo nekakve gužve s tim u vezi?

— Vrlo malo. Sve su zataškali. Taj »Tunel tajni« bio je jednostavno tunel dug milju... bez svjetala. Posjetioci bi sjeli u malo otvoreno vozilo te se petnaestak minuta vozili u Tami. Bio je vrlo popularan... dok ga nisu zatvorili.

— Popularan?

— Svakako. Ljude privlači strah kad je on dio igre. Dijete se rađa s tri nagonska straha: sa strahom od glasnih zvukova, sa strahom od pada i sa strahom od tame, odnosno odsutnosti svjetla. Zato, kad ljudi nekog zaskoče i viknu »bu«!«, to se smatra smiješnim i zabavnim. To isto vrijedi i za vožnju toboganom u luna-parku. Zato su i tim »Tunelom tajni« počeli zgrtati novce. Ljudi su izlazili iz Tame drhteći, bez daha, polumrtvi od straha, ali su i dalje plaćali da se njime provozaju.

— Čekajte, sad se sjećam. Neki su umrli u Tunelu, zar ne? Nešto se o tome pričalo pošto su ga zatvorili.

Psiholog prezirno puhne.

— Glupost! Umrlo ih je dvoje ili troje. To nije bilo ništa! Isplatili su naknadu obiteljima preminulih i nagovorili Gradsko vijeće Jonglora da to zaboravi. Uostalom, rekli su, ako ljudi sa slabim srcem žele proći tunelom, čine to na vlastiti rizik. Osim toga, obećali su da se to više neće dogoditi. I tako su pred ulaz postavili liječnika koji je pregledao svakog posjetioca prije ulaska u tunel. To je čak povećalo broj posjetilaca.

— No, i što se tada dogodilo?

— To, međutim, nije bilo sve. Ljudi bi katkada znali izići iz Tunela u savršeno dobrom stanju, samo što nisu htjeli više ulaziti u zgrade, bilo kakve zgrade, uključujući palaće, stambene zgrade, kolibe, barake, potleušice i šatore.

Theremon se zaprepasti.

— Mislite li time reći da oni nisu htjeli ulaziti s otvorenog u zatvorene prostore? Pa gdje su onda spavali?

— Na otvorenom.

— Trebali su ih silom uvesti unutra.

— To su i činili. Na to su ti ljudi dobivali žestoke histerične napadaje i zdušno se trudili da prospu sebi mozak o najbliži zid. Kad bi ih doveli unutra, mogli su ih tamo zadržati samo uz pomoć luđačke košulje ili jake doze sredstva za umirenje.

— Sigurno su poludjeli.

— To je upravo ono što se dogodilo. Jedna osoba od svakih deset što bi ušla u taj tunel izlazila bi iz njega u takvu stanju. Pozvali su psihologe, i mi smo se odlučili za jedino moguće rješenje. Zatvorili smo tunel.

Sheerin raširi ruke.

— Što je bilo tim ljudima? — konačno upita Theremon.

— Zapravo isto ono što se dogodilo tebi kad ti se učinilo da će te zidovi ove sobe zdrobiti u tami. Postoji psihološki izraz za čovjekov nagonski strah od odsutnosti svjetla. Mi to nazivamo klaustrofobijom budući da je pomanjkanje svjetla uvijek povezano sa zatvorenim

prostorima, tako da strah od jednog postaje i strah od drugog, Shvaćaš li?

— A ti ljudi iz tunela?

— Ti ljudi iz tunela bili su oni nesretnici čije psihičko stanje nije bilo toliko čvrsto da bi mogli nadvladati klaustrofobiju što ih je zgrabila u Tami. Petnaest minuta bez svjetla dugo traje. Ti si to doživio samo dvije ili tri minute, i vjerujem da si bio prilično uznemiren. Ti ljudi iz tunela bili su obuzeti tzv. »klaustrofobičnom fiksacijom«. Njihov latentni strah od Tame i zatvorenih prostorija iskristalizirao se i postao aktivan te, kako se bar za sada čini, stalan. Eto do čega sve može dovesti ako se provede petnaest minuta u tami.

Zavladala je tišina, a tada se Theremon namršti.

— Ne vjerujem da je to tako strašno.

— Misliš reći, ne želiš u to vjerovati — odsješno odvrati Sheerin. — Bojiš se u to povjerovati. Pogledaj kroz prozor!

Theremon ga posluša, a i psiholog nastavi.

— Zamisli Tamu... svuda. Nigdje nikakva svjetla, dokle god ti pogled dopire. Kuće, drveće, polja, zemlja, nebo . .. sve crno! A tada još možda i te Zvijezde... Što god one bile. Možeš li to sebi zamisliti?

— Da, mogu — ratoborno izjavi Theremon.

Kao da ga je iznenada obuzela strast, Sheerin lupi šakom po stolu.

— Lažeš! Ne možeš to zamisliti! Tvoj mozak nije svojom građom dorastao toj predodžbi, kao što nije dorastao ni predodžbi beskonačnosti ili vječnosti. O tome možeš samo pričati. I djelić stvarnosti te uznemirio, a kad se dogodi ono pravo, tvoj će se mozak suoćiti s pojavom koja će biti potpuno izvan njegovih mogućnosti razumijevanja. Poludjet ćeš, potpuno i stalno! U to nema sumnje! — Zastao je, a tada tužno dodao. — I još dva tisućljeća naporne borbe pretvorit će se u ništavilo. Sutra na cijelom Lagashu neće ostati ni jedan jedini grad.

Theremon se uspio djelomično pribrati.

— Ne znam zašto bi do toga moralo doći. Još ne shvaćam zašto bih morao poludjeti ako na nebu nema ni jednog jedinog sunca... no, kad bih i poludio, i kad bi svi poludjeli, zašto bi gradovi morali stradati? Hoćemo li ih razoriti?

I Sheerin je bio ljutit.

— Da se nađeš u Tami, što bi htio više od svega... za čime bi težio svim svojim nagonima? Za svjetlom, do vraga, srjetlom!

— Pa?

— A kako bi došao do svjetla?

— Ne znam — bezizražajno reče Theremon.

— Koji je jedini način da dođeš do svjetla, osim sunca?

— Odakle da to znam?

Stajali su jedan nasuprot drugome, licem u lice.

— Moraš nešto zapaliti, momče — reče Sheerin. — Jesi li ikada vidio vatru u šumi? Jesi li ikad odlazio na logorovanje te kuhao jelo na vatri što si je naložio drvima? Znaš, toplina nije jedna stvar što se dobiva kad izgara drvo. Vatra daje i svjetlo, a ljudi to znaju. I, kad je tama, oni hoće svjetla, i dobit će ga.

— Paljenjem drva?

— Paljenjem svega što im dopadne ruku. Oni će morati imati svjetla. Morat će nešto spaliti, a do drva se ne dolazi tako lako... i zato će zapaliti što god im bude pri ruci. Dobit će svjetlo... i sva naselja će planuti!

Piljili su netremice jedan u drugoga kao da je riječ o nekakvu osobnom okršaju u kojem valja odlučiti čija je snaga volje jača, a tada se Theremon bez riječi odmakne. Disao je hrapavo i isprekidano, i jedva mu je doprla do ušiju buka što se iznenada začula iza zatvorenih vrata susjedne sobe.

Sheerin je prvi progovorio, očito se trudeći da ostavi dojam sabrana čovjeka.

— Mislim da sam čuo Yimotov glas. Vjerojatno su se on i Faro vratili. Uđimo da vidimo što ih je zadržalo.

— Zašto ne? — promrmlja Theremon. Duboko je uzdahnuo te se stresao. Napetosti je nestalo.

U drugoj sobi nastala je prava zbrka. Osoblje Opservatorija okupilo se oko dvojice mladića koji su sa sebe skidali ogrtače, istovremeno se braneći od mnogobrojnih pitanja. Aton se probije kroz gomilu i ljutito stane pred pridošlice.

— Shvaćate li da nas manje od pola sata dijeli do posljednjeg roka? Gdje ste se vas dvojica izgubili?

Faro 24 sjedne i protrlja ruke. Obrazi su mu bili crveni od hladnoće.

— Yimot i ja smo upravo izveli jedan naš ludi eksperiment. Htjeli smo utvrditi ne bismo li nekako mogli izvesti nešto čime bismo mogli simulirati pojavu Tame i Zvijezda, kako bismo unaprijed imali nekakva pojma o tome kako je to.

Slušaoci zbunjeno zažamoriše, a u Atonovim očima se odjednom pojavi tračak zanimanja.

— Nitko nije ništa o tome prije govorio. Što ste zapravo učinili?

— Pa — reče Faro — Yimotu i meni je ta zamisao veći davno prije pala na pamet, te smo se njome bavili u slobodno vrijeme. Yimot je pronašao u gradu nekakvu jednokatnicu, s kupolastim krovom... mislim da je to nekada bio muzej. Da ne duljim, kupili smo je...

— Odakle vam novac? — prekine ga Aton glasom koji nije trpio prigovora.

— Uzeli smo ga s naših bankovnih računa — progunđa Yimot 70. — Stajala je dvije tisuće kredita. — Zatim je dodao, kao da se brani.

— Pa, što onda? Sutra će dvije tisuće kredita biti samo dvije tisuće komadića papira. Ništa više.

— Naravno — složi se Faro. — Kupili smo tu kuću i zastrli je crnim baršunom od vrha do dna kako bismo postigli što potpuniju Tamu. Zatim smo izbušili sitne rupe na stropu i krovu te ih pokrili malim metalnim poklopcima koje smo sve mogli odjednom odmaknuti u stranu kad bismo povukli jednu ručicu. Taj dio nismo sami radili... najmili smo tesara, električara i još neke majstore . .. novac nije bio u pitanju. Time smo htjeli postići da svjetlo prodire kroz te otvore na krovu tako da dobijemo efekt poput tih Zvijezda.

U tišini što je uslijedila nije se čuo ni dah, a tada se javi Atonov strogi glas.

— A tko vam je dao pravo da se bavite privatnim...

Faro kao da se zastidio.

— Znam, gospodine, ali... iskreno govoreći, Yimot i ja smo smatrali da je eksperiment pomalo i opasan. Ako zaista postignemo taj efekt, mislili smo, napola smo očekivali da ćemo poludjeti... na osnovi onoga što Sheerin kaže o svemu tome, to nam se činilo prilično vjerojatnim. Htjeli smo sami preuzeti taj riziko. Naravno, da smo utvrdili da možemo zadržati zdrav razum, činilo nam se da bismo mogli steći imunitet na pravu stvar, a tada i sve vas izložiti tome na isti način. Međutim, ništa od svega toga...

— Zašto, što se dogodilo?

Yimot je odgovorio na to pitanje.

— Zatvorili smo se u tu kuću, a tada pričekali da nam se oči naviknu na mrak. To je jezovit osjećaj jer vam se zbog potpune Tame čini da će se zidovi i strop srušiti na vas. No, nekako smo to izdržali te povukli ručicu. Metalni poklopci su se odmaknuli i čitav je krov zasjao malim točkicama svjetla ..,

— I...?

— I... ništa. I to je zapravo ludo. Ništa se nije dogodilo. Bio je to običan krov s rupama, i tako je upravo i izgledao. Ponovili smo to nekoliko puta... zato smo i zakasnili.. . ali, nismo ništa osjetili.

Zavladala je tišina od zaprepaštenja, i svi se pogledi okrenuše prema Sheerinu koji je sjedio nepokretno, otvorenih usta. Prvi je progovorio Theremon.

— Valjda vam je jasno što to znači s obzirom na tu vašu teoriju, zar ne, Sheerine? — Novinar se cerekao i na licu mu se jasno čitalo olakšanje.

No, Sheerin podigne ruku.

— Samo trenutak. Pustite me da o tome razmislim.

A tada je pucnuo prstima i kad je podigao glavu, u pogledu mu nije bilo ni iznenadenja ni nesigurnosti.

— Pa naravno...

Nije stigao dovršiti rečenicu. Negdje iznad njih začuo se oštar tresak, i Beenav skoči na noge te potrči uza stepenice, uzviknuvši:

— Što je to, do vraga'?

Ostali su ga slijedili.

Sve se dogodilo neobičnom brzinom. Čim je stigao u kupolu, Beenay zaprepašten pogleda na smrskane fotografske ploče i na muškarca koji se nad njih sagnuo, a tada se silovito baci na uljeza te ga nemilosrdno zgrabi za vrat. Uslijedilo je divlje lamatanje, a kad su se gužvi pridružili i ostali, neznanac je nestao, prekriven tijelima petorice-šestorice pobjesnjelih ljudi.

Aton se posljednji uspeo stepenicama, teško dišući.

— Pustite ga!

Oklijevajući se razdvojiše i grubo podigoše neznanca na noge. Teško je disao, odjeća mu je bila razderana, a na čelu se vidjela modrica. Kratka žuta brada bila mu je pomno nakovrčana kao u sljedbenika — Kulta.

Beenay premjesti ruke s neznanceva vrata na ovratnik i divljački ga strese.

— No, svinjo, što si naumio? Te ploče...

— Ploče me ne zanimanju — hladno odvrati Kultist. — To je bila nezgoda.

Beenay mu je slijedio mrki pogled te se okomio na njega.

— Aha. Htio si se dočepati samih fotoaparata. Pa, imao si sreću što ti se dogodila ta nezgoda s pločama. Da si samo taknuo »Berthu« ili neki drugi fotografski aparat, spržili bismo te na laganoj vatri. No, i ovako... — Beenay zamahne pesnicom.

Aton ga zgrabi za rukav.

— Stanite! Pustite ga!

Mladi tehničar zastane i oklijevajući spusti ruku. Aton ga gurne u stranu i stane pred sljedbenika Kulta.

— Vi ste Latimer, zar ne?

Kultist se kruto nakloni i pokaže znak na bedru.

— Ja sam Latimer 25, ađutant trećeg razreda njegove presvjetlosti Sora 5.

— Vi ste — Aton podigne sijede obrve — bili ovdje s njegovom presvjetlosti kad me prošlog tjedna posjetio, zar ne?

Latimer se ponovo nakloni.

— No, što sada hoćete?

— Ništa što biste mi dragovoljno dali.

— Poslao vas je Sor 5, pretpostavljam... ili je to bila vaša zamisao?

— Neću vam odgovoriti na to pitanje.

— Hoće li biti još posjetilaca?

— Ni na to vam neću odgovoriti.

Aton pogleda na sat i namršti se.

— Slušajte, čovječe, što vaš vođa hoće od mene? Ja sam ispunio svoj dio pogodbe.

Latimer se jedva zamjetno nasmiješi, ali ne reče ništa.

— Zamolio sam ga — srdito nastavi Aton — da mi ustupi podatke koji su poznati samo Kultu, i on mi ih je dao. Na tome vam zahvaljujem. Zauzvrat sam mu obećao da ću dokazati da je vjerovanje Kulta u osnovi istinito.

— To nije trebalo dokazivati — bio je ponosan odgovor. — »Knjiga otkrivenja« to dovoljno dokazuje.

— Da, što se tiče šačice sljedbenika Kulta. Nemojte se pretvarati da ste me krivo shvatili. Ponudio sam vam znanstvenu podršku vašem vjerovanju. I to sam i učinio!

Kultist se ogorčeno namršti.

— Da, učinili ste to... lukavo poput lisice jer je vaše navodno tumačenje podržalo naša vjerovanja, ali ih je istovremeno učinilo potpuno nepotrebnim. Vi ste Tamu i Zvijezde pretvorili u prirodne pojave i time im potpuno uklonili pravo značenje. To je svetogrđe.

— Ako je i tako, to nije moja greška. Činjenice su tu. Što sam mogao učiniti već ih iznijeti?

— Vaše su »Činjenice« prijevara i zabluda.

— Aton ljutito zatopta. — Odakle to znate?

U odgovoru se osjetila sigurnost tupa dogmatika.

— Znam!

Direktor se sav zajapurio i Beenay mu nešto došapne, ali ga Aton rukom ušutka.

— Što Sor 5 hoće od nas? On još drži, pretpostavljam, da ugrožavamo bezbrojne duše pokušavajući upozoriti svijet da poduzme zaštitne mjere protiv opasnosti od ludila. To nam ne uspijeva, ako mu to nesto znači.

— Već je i sam pokušaj uzrokovao dovoljno zla. I vašim opakim nastojanjima da dođete do informacjja vašim đavolskim instrumentima treba stati na kraj. Mi slušamo volju Zvijezda, i jedino mi je žao što zbog svoje nespretnosti nisam uspio uništiti vaše vražje uređaje.

— To vam ne bi mnogo koristilo — odvrati Aton. — Svi naši podaci, osim neposrednih dokaza što ih kanimo upravo sada prikupiti, već su pohranjeni na sigurnu mjestu i nitko ne može do njih. — Aton se sumorno nasmiješi. — To, dakako, ne utječe na činjenicu da ste pokušali izvršiti provalu i krivično djelo.

Okrenuo se prema muškarcima što su iza njega stajali.

— Neka netko pozove policiju u Saro Cityju.

Sheerin s odvratnošću uzvikne:

— Do vraga, Atone, što vam je? Nemamo vremena za to.

Evo... — on se progura prema Atonu —.. . pustite mene.

Aton s visoka pogleda psihologa.

— Vaše su majmunarije u ovom trenutku posve neumjesne, Sheerine. Dopustite mi, molim vas, da postupim prema vlastitu nahođenju. Vi ste sada ovdje autsajder i nemojte to zaboraviti.

No, bilo je nemoguće obuzdati Sheerinovu rječitost.

— Ali, zašto bismo se sada bavili takvim brigama kao što je pozivanje policije... a pomrčina Bete će početi za koju minutu... kad je ovaj mladić ovdje voljan dati časnu riječ da će ostati ovdje i da nam neće praviti nikakve teškoće?

Nije trebalo dugo čekati na odgovor sljedbenika Kulta.

— To mi uopće ne pada na pamet. Radite što hoćete, ali upozoravam vas da ću... čim mi se za to ukaže prilika . .. dovršiti ono zbog čega sam došao. Ako od mene očekujete časnu riječ, bilo bi bolje da pozovete policiju.

Sheerin se prijateljski nasmiješi.

Tvrdokorna li momka! Pa, nešto ću ti objasniti. Vidiš li onog mladića pokraj prozora? Jak je to i krupan momak i vrlo vješto se služi pesnicama. Osim toga, i on je ovdje nestručnjak koji zapravo ne pripada ovamo. Čim počne pomrčina, jedini će mu posao biti da pazi na tebe. Osim njega, tu sam i ja... možda sam malo prekrupan za aktivno šakanje, ali mu ipak mogu pomoći.

— No, i što onda? — ledenim glasom upita Latimer.

— Poslušaj me, pa ću ti sve reći — odgovori Sheerin. — Čim počne pomrčina, zgrabit ćemo te, Theremon i ja, i strpati te u sobičak bez prozora s jednim jedinim vratima na kojima je golemi lokot. I tamo ćeš ostati.

— A nakon toga — zajapuri se Latimer — neće biti nikoga tko bi me oslobodio. Znam isto toliko dobro koliko i vi što znači dolazak Zvijezda... znam to mnogo bolje od vas. Kad svi poludite, sumnjam da ćete me osloboditi. Značt, čeka me gušenje ili polagana smrt od gladi, zar ne? No, što sam drugo i mogao očekivati od vas? Ali vam neću dati riječ. To je pitanje načela, i ne želim o tome više razgovarati.

Aton je, čini se, bio zbunjen, i po njegovim izblijedjelim očima vidjelo se da je uznemiren.

— Zaista, Sheerine! Zaključati ga...

— Molim vas! — Sheerin ga nestrpljivo ušutka pokretom ruke. — Nisam ni na trenutak pomislio da bismo otišli tako daleko. Upravo ste čuli Latimerov mali lukavi blef, ali nisam psiholog samo zato što mi se sviđa zvuk te riječi.

Sheerin se naceri sljedbeniku Kulta.

— Hajde, hajde... nisi valjda zaista mislio da bih učinio nešto tako surovo kao što je polagana smrt od gladi? Ako te zaključam u tu sobicu, dragi moj Latimeru, nećeš vidjeti Tamu i nećeš vidjeti Zvijezde. Nije potrebno nikakvo posebno poznavanje osnovnog

vjerovanja Kulta pa da se shvati da za tebe biti skriven od Zvijezda, kad se one pojave, znači gubitak tvoje besmrtne duše. No, vjerujem da si častan čovjek. Prihvatit ću tvoju riječ da nećeš više nastojati ometati naš posao, ako mi je daš.

Na Latimerovoj sljepoočici groznicavo je kucala žila, a on sam kao da se skupio kad je promuklo rekao:

— U redu, dajem riječ! — No tada je brzo i bijesno dodao: — Ali me ipak tješi pomisao da ćete svi biti prokleti zbog svojih današnjih djela. — Mladić se okrene i ukočeno pođe do visoka tronošca pokraj vrata. Sheerin kimne novinaru.

— Sjedni uz njega, Theremone... za svakl slučaj. Hej, Theremone!

Ali novinar se nije micao. Problijedio je do usana.

— Pogledajte! — Prst kojim je pokazivao prema nebu drhtao je, a glas mu je bio opor i promukao.

Svi su dahnuli od zaprepaštenja kad su pogledali u pravcu u kojem je pokazivao novinarov prst, a tada bez daha zastali i ukočeno zurili u nebo.

Sunce Beta kao da je bilo otkrhnuto s jedne strane!

Djelić tame koja je prekrila sunce bio je možda velik poput nokta na prstu, ali se ukočenim promatračirna učinilo kao da je on odškrinuo vrata što vode u propast.

Promatrali su ga samo trenutak, a zatim je nastalo vrijeme vike i zbrke koje je trajalo još kraće da bi ustupilo mjesto sređenoj žurbi kad je svatko hitao na određeno mu mjesto. U tom kritičnom trenutku nije bilo vremena za uzbuđenje. Ti su ljudi bili samo znanstvenici s određenim zadatkom. Čak je i Aton negdje nestao.

— Zacijelo je pomrčina počela petnaest minuta prije — javi se Sheerin jednolinčim glasom. — To jest nešto ranije, ali mislim da su prilično dobro pogodili vrijeme s obzirom na ne izvjesnosti u proračunu.

Ogledao se, a tada na prstima prišao Theremonu koji je još buljio kroz prozor, i obazrivo ga odvukao.

— Aton je izvan sebe od bijesa — prošapta — i zato se drži podalje. Propustio je početak pomrčine zbog te strke s Latimerom, i izbacit će te kroz prozor ako mu se nađeš na putu.

Theremon kimne glavom i sjedne. Sheerin ga iznenađeno pogleda.

— Do vraga, čovječe! — uzvikne. — Pa ti drhtiš?

— Što? — Theremon obliže suhe usne, a tada se pokuša nasmiješiti. — Moram priznati da se ne osjećam najbolje.

Psiholog ga strogo pogleda.

— Valjda ne gubiš hrabrost?

— Ne! — ogorčeno uzvikne Theremon. — Pruži mi priliku, molim te! Nisam zapravo vjerovao u sve te brbljarije, barem ne duboko u sebi, znaš... sve do ovog trenutka. Pruži mi priliku da se na sve ovo

priviknem. Ti si se pripremao dva mjeseca ili dulje.

— Pa, što se toga tiče, imaš pravo — zamišljeno odgovori Sheerin. —Slušaj! Imaš li obitelj... roditelje, ženu, djecu?

Theremon zanijeće glavom.

— Pretpostavljam da misliš na Sklonište? Ne, za to ne moraš brinuti. Imam sestru, ali ona živi dvije tisuće milja odavde. Ne znam joj ni točnu adresu.

— A ti? Imaš još vremena da stigneš tamo. Osim toga, ionako im nedostaje jedna osoba otkako sam ja otišao. Uostalom, tebe ovdje ne trebaju, i mislim da ćeš im dobro doći..

Theremon ga umorno pogleda.

— Ti misliš da sam izvan sebe od straha, zar ne? Nastoj nešto shvatiti, čovječe... ja sam novinar, i moj je zadatak da napišem reportažu. I ja ću je napisati.

Slab smiješak pojavi se na licu psihologa.

— Shvaćam. Profesionalna čast, zar ne?

— Mogao bi to i tako nazvati. Doduše, dao bih desnu ruku za još jednu bocu onog izvanrednog soka, makar bila i upola manja od one što si je prigrabio. Ako je nekome ikad bio potreban gutljaj nečeg oštrog, taj sam...

Zastao je. Sheerin ga je žestoko gurao.

— Čuješ li to? Slušaj!

Sheerin bradom pokaže u stranu i Theremon pogleda u tom smjeru te se zagleda u sljedbenika Kulta koji je, očito zaboravivši sve oko sebe, stajao okrenut prema prozoru s izrazom bezumna zanosa na licu i nešto sam sebi govorio jednoličnim glasom.

— Što to govori? — prošapta novinar.

— Citira »Knjigu otkrivenja«, peto poglavlje — odgovori Sheerin, te uzrujano doda: — Šuti i slušaj!

U glasu sljedbenika Kulta odjednom se osjetio žešći žar:

— I tako bi u to vrijeme Sunce Beta sve duže samo bdijaše na nebu kako su obrtanja prolazila, sve dok ne dođe vrijeme kad ono samo, skupljeno i hladno, obasjavaše Lagash u toku čitava pola obrtaja.

... A ljudi se skupljaše na trgovima i ulicama, te tu raspravljaše i čudiše se tom prizoru, jer ih obuze čudno mrtvilo. Misli im bijahu uznemirene a govor zbunjen, jer duše njihove očekivahu dolazak Zvijezda.

... A u gradu Trigonu, točno u podne, pojavi se Vendret 2 i reče ljudima Trigona: »Eto, grešnici! Tako prezirete putove kreposti, doći će vrijeme obračuna. Spilja se već približava da proguta Lagash, zaista, i sve na njemu.«

... Još govoraše kad rub Spilje Mraka prijeđe preko ruba sunca Beta, te ono nestade na čitavom Lagashu. Glasni bijahu krici ljudi dok je sunce nestajalo, i golemi strah obuze njihove duše.

... I tako Tama Spilje pade na Lagash, i na čitavoj površini Lagasha ne bijaše svjetla. Ljudi kao da oslijepiše, i čovjek ne mogaše vidjeti svog susjeda iako osjećaše dah njegov na licu svom. A u toj tami pojaviše se Zvijezde, i bijaše ih bezbroj, i začuše se zvuci takve ljepote da i samo lišće na drveću zavapi od čuđenja.

.. . U tom trenutku duše napustiše ljude i njihova napuštena tijela pretvoriše se u zvijeri, da, divlje zvijeri, te uz divlje krikove lutahu potamnjelim ulicama gradova Lagasha.

.. . A tada sa Zvijezda provali Nebeski Plam i tamo gdje on dodirnu tlo gradovi Lagasha planuše i bijahu razoreni, te ništa ne ostade od čovjeka i djela njegova. I tada...

Latimerov glas se jedva zamjetno promijenio. Iako nije skrenuo pogleda, nekako je osjetio da ga dvojica muškaraca napeto slušaju. Neusiljeno, ne zastajkujući ni da predahne, promijenio je boju glasa i slogovi postadoše zvonkiji.

Theremon se iznenađeno zagleda u Latimera. Jedva je prepoznao riječi što ih je sljedbenik Kulta sada poceo izgovarati. Promijenio se samo naglasak, iako Theremon nije znao kako, te... jedva zamjetio... naglašavanje samoglasnika. Ništa više, ali usprkos tomu više uopće nije mogao razumjeti Latimera.

Sheerin se naceri.

— Prešao je na jezik nekog od starih ciklusa, vjerojatno njihova tradicionalnog drugog ciklusa. To je i jezik na kojem je prvobitno napisana »Knjiga otkrivenja«, znaš.

— Nije važno. Dovoljno sam toga čuo — Theremon odmakne stolicu i zagladi kosu rukama koje više nisu drhtale. — Sad se osjećam mnogo bolje.

— Doista? — Cini se da je Sheerin bio donekle iznenađen.

— Svakako. Bio sam maloprije posve poživčanio. Kad sam te slušao kako pričaš o toj gravitaciji i zamijetio početak pomrčine, to me zamalo dotuklo. Ali ovo... — prezirno je palcem pokazao bradata sljedbenika Kulta —... ovakve mi je stvari znala pričati dadilja. Takvim sam se pricama smijao čitavog života, i neću dopustiti da me to sada plaši. — Duboko je uzdahnuo i dodao grozničavom veselošću: — No, okrenut ću ipak stolicu od prozora kako bih ostao u svom normalnom izdanju.

— Dobro, ali bit će bolje da govoriš tiše — reče Sheerin. — Aton je upravo podigao glavu iz te kutije u koju se uvukao i dobacio ti ubitačan pogled.

Theremon nakrivi usta.

— Zaboravio sam starog. — Izvještačenom pažnjom okrenuo je stolicu od prozora, pogledao s gađenjem preko ramena i dodao: — Upravo mi je palo na pamet da bi protiv tog ludila sa Zvijezdama morao ipak postojati velik imunitet.

Psiholog mu nije odmah odgovorio. Sunce Beta prošlo je zenit i četverokut sunčeva svjetla boje krvi što je prije ocrtavao obrise prozora na podu sad je osvjetljavao Sheerinova koljena. Zamišljeno se zagledao u njegovu tamnu boju, a tada se nagnuo i zaškiljio se u samo sunce.

Režanj na rubu sunca Beta prerastao je u crnu mrlju koja je prekrila trećinu sunca. Zadrhtao je i, kad se ponovo uspravio, gojazni su mu obrazi bili blijedi.

Nasmiješivši se, kao da se ispričava, on je okrenuo stolicu.

Sada u Saro Cityju vjerojatno dva milijuna ljudi odjednom nastoji pristupiti Kultu, kao da je došlo do nekakva golema preporoda — reče i nastavi ironičnim tonom. — Kult sada svakako uživa trenutak besprimjerna uspjeha. Siguran sam da će ga dobro iskoristiti. Što si ono maločas rekao?

— Samo to: kako su sljedbenici Kulta uspijevali prenositi »Knjigu otkrivenja« iz ciklusa u ciklus, i kako je, osim toga, knjiga uopće napisana? Nekakav imunitet je morao postojati, jer da su svi poludjeli, tko bi tada mogao napisati knjigu?

Sheerin se potišteno zagleda u novinara.

— Pa, mladiću, o tome nema nikakvih izvještaja očevidaca, ali možemo prilično dobro naslutiti što se dogodilo. Vidiš, postoje tri vrste ljudi na koje to razmjerno ne bi moralo utjecati. Prvo, to su oni malobrojni pojedinci koji uopće ne zamjećuju Zvijezde: duševno zaostale osobe ili oni koji se opiju do otupjelosti kad pomrčina započne i ostaje u tom stanju do kraja. Njih možemo izostaviti.,. jer to zaista nisu nikakvi svjedoci. Zatim, tu su djeca ispod šest godina. Njima je svijet u cijelosti previše nov i previše čudan da bi se previše bojala Zvijezda i Tame. To bi za njih bila još samo jedna čudna stvar na svijetu koji ih ionako iznenađuje. To shvaćaš, zar ne?

Sheerinov sugovornik sumnjičavo kimne.

— Pa, recimo da shvaćam.

— Konačno, imamo ljude čiji je razum pregrub, da tako kažem, da bi se potpuno poremetio. To bi jedva djelovalo na vrlo neosjetljive ljude... recimo, na ljude poput nekih od naših starijih, od rada izmučenih seljaka. Djeca bi se toga kratkotrajno sjećala i sve to, spojeno sa zbunjenim i nerazgovjetnim blebetanjima poluludih kretena, tvorilo je osnovu za »Knjigu otkrivenja«. Naravno, knjiga se prije svega temeljila na svjedočanstvima onih koji su najmanje sposobni da služe kao povjesničari, to jest, svjedočanstvima djece i kretena. Osim toga, vjerojatno je u toku ciklusa prerađena i ponovo prerađena.

— Misliš li — upadne Theremon — da su prenosili knjigu kroz cikluse na isti način kako mi namjeravamo prenijeti tajnu gravitacije?

Sheerin slegne ramenima.

— Možda, ali njihova metoda nije važna. Oni to nekako čine. Ono što sam htio istaći jest da ta knjiga može biti samo masa iskrivljenih predodžbi, čak i ako se osniva na činjenicama. Sjećaš li se, na primjer, eksperimenta s rupama na krovu što su ga pokušali izvesti Faro i Yimot... onoga što nije uspio?

— Sjećam se.

— Znaš li zašto nije... — Stao je i uznemireno se digao, jer im se upravo približavao Aton, lica izobličena od zaprepaštenja.

— Što se dogodilo?

Aton ga povuče u stranu i Sheerin je osjetio kako se prsti kojima ga je Aton zgrabio za lakat trzaju.

— Ne tako glasno! — Atonov glas bio je prigušen i izmučen. — Upravo sam razgovarao sa Skloništem na posebnoj liniji.

Sheerin ga uznemireno prekine.

— Jesu li u neprilici?

— Oni nisu — Aton je značajno istakao zamjenicu. — Baš su se prije nekoliko trenutaka hermetički zatvorili i ostat će zakopani sve do prekosutra. Oni su na sigurnom. Ali grad, Sheerine... tamo vlada rasulo. Nemaš ni pojma... — Aton je govorio s velikom mukom.

— Pa? — nestrpljivo prasne Sheerin. — što onda? Bit će još gore. Zašto drhtite? — A tada ga sumnjičavo upita: — Kako se osjećate?

Atonove oči srdito zasjaše zbog Sheerinove posredne aluzije, ali srdžba zatim ponovo ustupiti mjesto tjeskobi.

— Niste me shvatili. Sljedbenici Kulta su postali vrlo aktivni. Nagovaraju ljude da napadnu Opservatorij... obećavajući im da će time odmah steći oprost, obećavajući im spas, obećavajući im svašta. Što da učinimo, Sheerine?

Sheerin pogne glavu i zagleda se u nožne prste. Dugo je tako stajao, kuckao bradu zglavkom prsta, a tada digao pogled i žustro rekao:

— Učiniti? Što možemo učiniti? Ništa, uopće ništa. Znaju li to ostali?

— Ne znaju!

— Dobro! Neka tako i ostane. Koliko nam još ostaje do potpune pomrčine?

— Niti sat.

— Preostaje nam jedino da stavimo sve na kocku. Treba vremena da bi se organizirala zaista opasna gomila, i još više vremena da je se dovuče dovde. Do grada ima najmanje osam kilometara .. .

Ukočeno je pogledao kroz prozor, niz obronke, sve do mjesta gdje su obrađena polja prepuštala prostor skupinama bijelih zgrada u predgrađima, te dalje gdje se nazirala i sama metropola, poput nejasne mrlje na horizontu... poput maglice na sve slabijem svjetlu sunca Beta.

Ponovio je, ne okrećući se.

— Trebat će im vremena. Nastavite raditi i molite se da potpuna pomrčina nastupi prije negoli se pojavi rulja.

Sunce Beta bilo je prepolovljeno i nevidljiva linija koja je dijelila sunce već se polako počela kretati prema njegovu još svijetlom dijelu. Izgledalo je poput golema kapka koji je poprijeko isključivao svjetlo što je obasjavalo jedan svijet.

Na trenutak nije zamjećivao slabe šumove u prostoriji u kojoj se nalazio, osjećajući samo tmurnu tišinu polja što su se prostirala vani. Čak su i kukci, čini se, zanijemili od strahote. Sve se naziralo nekako mutno.

Trgnuo se začuvši glas pokraj uha.

— Nešto nije u redu? — reče Theremon.

— Što? Hm... ne. Vrati se i sjedni na svoju stolicu. Smetamo im.

Vratili su se u svoj kut, ali psiholog neko vrijeme nije nista govorio. Podigao je ruku i otpustio ovratnik, okretao vrat amo-tamo, ali mu to nije ništa pomoglo. Odjednom je podigao pogled.

— Osjećaš li nekakve smetnje u disanju?

Novinar širom otvori oči te dva-tri puta duboko udahne.

— Ne. Zašto?

— Vjerojatno sam predugo gledao kroz prozor. Zgrabila me ta nejasnoća. Smetnje u disanju su jedan od prvih simptoma klaustrofobična napadaja.

Theremon još jednom duboko udahne.

— Pa, mene još nije zgrabilo. Hej, evo još jednog momka.

Krupna Beenayeva prilika stala je izmedu svjetla i dvojice muškaraca u kutu, i Sheerin zabrinuto zaškilji prema njemu.

— Zdravo, Beenay.

Astronom premjesti težinu na drugu nogu i slabo se nasmiješi.

— Dopuštate li mi da na trenutak sjednem i pridružim se razgovoru? Podesio sam fotografske aparate i sad nemam nikakva posla sve do potpune pomrčine.

Zastao je i pogledao Latimera koji je prije petnaest minuta iz rukava izvukao malenu u kožu uvezanu knjigu te se napeto u nju udubio.

— Jeste li imali problema s tim...?

Sheerin zanijeće glavom. Zabacio je ramena i namrštio se od koncentracije, prisiljavajući se da diše redovito.

— Imaš li teškoća s disanjem, Beenay? Beenay onjuši zrak.

— Meni se ne čini da je ovdje zagušljivo.

— Zgrabila me klaustrofobija — objasni Sheerin opravdavajući se.

— Oh! Na mene to djeluje drugačije. Čini mi se da mi vid popušta. Stvari postaju nejasne i... eto, ništa ne vidim jasno. Osim toga, hladno je.

— Što se toga tiče, doista je hladno. To nije nikakva iluzija —

naceri se Theremon. — Nožni prsti su mi promrzli kao da sam ih držao u hladnjaku,

— Bilo bi najbolje — umiješa se Sheerin — da razmišljamo o drugim stvarima. Prije nekoliko trenutaka pričao sam ti, Theremone, zašto je Farov eksperiment s rupama na krovu propao.

— Tek si počeo pričati o tome — odgovori Theremon, obujmi koljeno objema rukama i nasloni bradu na njih.

— No, kao što sam rekao, oni su pošli krivim putem zato što su doslovce shvatili »Knjigu otkrivanja«. To pripisivanje fizička značenja Zvijezdama bilo je vjerojatno besmisleno. Moguće je, znaš, da ljudski razum u polpunoj Tami osjeti silnu potrebu da stvori svjetlo. Možda te Zvijezde i nisu ništa drugo već takva prividnost svjetla.

— Drugim riječima — upadne Theremon — misliš da su Zvijezde posljedice ludila a ne jedan od uzroka? Kakve li koristi od Beenayjevih fotografija?

— Da dokažemo da je to iluzija, možda. Ili, što ja znam, da dokažemo suprotno. Ipak...

Beenay je, međutim, privukao stolicu bliže i na licu mu se odjednom ukaže oduševljenje.

— Drago mi je što ste vas dvojica počeli o tome razgovarati. Oči mu se suziše, i on podigne prst. — Razmišljao sam o tim Zvijezdama i palo mi je na pamet nešto zaista zgodno. Naravno, sve je to neodređeno poput magle, i ne mislim o tome govoriti kao o nečemu doista ozbiljnom, ali mi se to ipak čini zanimljivim. Želite li to čuti?

Rekao je to pomalo oklijevajući, ali Sheerin se nasloni i reče:

— Samo naprijed! Slušam te.

— Pretpostavimo da u svemiru ima i drugih sunaca. — stidljivo je zastao... — Hoću reći, sunaca koja su tako daleko i tako su nejasna da ih ne možemo vidjeti. Znam da to zvuči kao da sam čitao neke od onih fantastičnih priča.

— Ne mora biti tako. Ipak, ne isključuje li tu mogućnost činjenica da bi se ta sunca . .. prema Zakonu o gravitaciji. .. morala osjetiti s obzirom na njihovu silu privlačenja?

— Ne, kad bi ona bila dovoljno daleko — odvrati Beenay —zaista daleko... možda čak i četiri godine svjetlosti, ili još više. Tada ne bismo nikada mogli otkriti perturbacije jer bi ta sunca bila premalena. Recimo da postoji mnogo takvih dalekih sunaca, možda desetak ili dvadesetak.

Theremon ispusti melodičan zvižduk.

— Izvrsne li ideje za dobar članak u nedjeljnom dodatku. Dvadesetak sunaca u svemiru promjer kojega iznosi osam godina svjetlosti. Sjajno! Time bi naš svijet zaista postao beznačajan. Čitaoci bi to s oduševljenjem »progutali«.

— To mi je tek onako palo na pamet — naceri se Beenay —ali

mislim da shvaćate što hoću reći. Za vrijeme pomrčine tih bi dvadesetak sunaca postalo vidljivo jer ne bi bilo stvarne sunčane svjetlosti koja bi im prigušila sjaj. S obzirom na to da su tako daleko, činila bi se malenima, poput mnogobrojnih malih kuglica. Sljedbenici Kulta, dakako, pričaju o milijunimi Zvijezda, ali vjerojatno pretjeruju. U svemiru jednostavno nema mjesta gdje bi stalo milijun sunaca... ako se ne bi dodirivala.

Sheerin ga je slušao sa sve većim zanimanjem.

— Mislim da tu ima nešto, Beenay. Pretjerivanje je upravo ono što se moglo dogoditi. Naš razum, kao što vjerojatno znaš, ne može neposredno shvatiti ni jedan broj veći od pet. Iznad tog broja postoji samo »mnogo«. I zato bi se »desetak« začas moglo pretvoriti u »milijun«. To je vraški zgodna ideja!

— Dosjetio sam se još jedne zgodne stvari — nastavi Beenav. — Jeste li ikada pomislili kako bi gravitacija bila jednostavan problem kad bismo imali posve jednostavan sistem? Zamislimo svemir s jednim planetom i samo jednim suncem. Planet bi se kretao savršenom elipsom i točna priroda gravitacijske sile bila bi tak očita da bismo je mogli prihvatiti kao aksiom. Astronomi na takvu svijetu počeli bi od gravitacije čak i prije negoli bi izumili teleskop. Bilo bi dovoljno promatranje golim okom.

— No, da Ii bi takav sistem bio dinamički stabilan? — sumnjičavo upita Sheerin.

— Naravno! To se obično naziva slučajem »jedan plus jedan«. To je matematski već riješeno, ali mene zanimaju filozofske implikacije.

— Pa, nije loše kao predmet za razmišljanje— složi se Sheerin — poput idealna plina ili apsolutne nule.

— Naravno — nastavi Beenav — »kvaka« u svemu tome jest da bi život na takvu planetu bio nemoguć. On ne bi dobivao dovoljno topline i svjetla te, ako bi se obrtao, pola svakog dana vladala bi potpuna Tama. život. .. koji u osnovi zavisi od svjetla . .. ne bi se mogao razvijati uz takve uvjete. Osim toga...

Sheerinova stolica se prevrnula kad je skočio na noge i grubo prekinuo Beenavja.

— Aton je donio svjetiljke.

— Uh? — izusti Beenav, okrene se i ukočeno pogleda, a tada s olakšanjem razvuče usne u osmijeh.

Aton je u naručju nosio pet-šest štapova dugačkih tridesetak i debelih dva-tri centimetra. Srdito je preko njih pogledao okupljene suradnike.

— Vratite se svi na posao! Sheerine, dođite ovamo i pomozite mi! Sheerin pritrča starcu i njih dvojica, u potpunoj tišini, namjestiše štapove, jedan po jedan, u improvizirane metalne držace što su visili na zidovima.

Držeći se poput osobe koja nosi najsvetiji predmet prilikom vjerska obreda, Sheerin strugne velikom i nezgrapnom šibicom sve dok nije cvrćeći planula, te je doda Atonu koji prinese plamen gornjem kraju jednog štapa.

Plamen je neko vrijeme uzaludno lelujao oko vrška, a tada, uz pucketavi plamsaj, žuto svjetlo odjednom obli Atonovo izborano lice. Odmaknuo je šibicu, a prozor se zatresao od spontana klicanja.

Na vrhu štapa lelujao je plamen dugačak petnaestak centimetara! Metodično su zapalili i ostale štapove sve dok šest zasebnih plamenova nije obasjalo stražnji dio prostorije žutim svjetlom.

Svjetlo je bilo slabašno, slabije i od mutna sunčeva svjetla. Plamen je suludo lelujao, stvarajući pijane valovite sjene. Baklje su se đavolski pušile i smrdjele poput zagorjela jela u kuhinji. Ali, davale su žuto svjetlo.

Bilo je nečeg posebna u tom žutom svjetlu, nakon četiri sata sumorna, sve slabija svjetla sunca Beta. Čak je i Latimer podigao pogled s knjige i zadivljeno pogledao.

Sheerin zagrije ruke na najbližoj baklji, ne obazirući se na čađu što se poput fine sive prašine skupljala na njima, i sam sebi je oduševljeno mrmljao.

— Divno! Divno! Nisam nikad prije znao da je žuto tako čudesna boja.

No, Theremon je sumnjičavo promatrao baklje. Nabrao je nos osjetivši smrad poput užežene masti i upitao:

— Što je to?

— Drvo — kratko odvrati Sheerin.

— Ne, to nije drvo. Pa to ne gori. Samo je gornjih nekoliko centimetara pougljenjeno, a plamen i dalje izbija ni iz čega.

— U tome i jest ono najljepše. To je zaista djelotvoran mehanizam za dobivanje umjetna svjetla. Napravili smo ih nekoliko stotina, ali smo većinu, naravno, dali Skloništu. Vidiš — Sheerin se okrene i rupčićem obriše pocrnjele ruke, — uzmeš krepku srčiku trske, temeljito je osušiš i natopiš je životinjskom masti. Zatim je zapališ i mast malopomalo izgara. Te će baklje neprekidno gorjeti skoro pola sata. Domišljat izum, zar ne? To je djelo jednog od naših mladih suradnika na Sveučilištu Saro.

Nakon kratkotrajna uzbuđenja u prostoriji pod kupolom je ponovo nastala tišina. Latimer je prenio stolicu neposredno ispod jedne baklje i nastavio čitati, mičući usnama dok je jednoličnim glasom zazivao Zvijezde. Beenay se vratio svojim fotografskim aparatima, a Theremon je iskoristio priliku da nešto doda svojim bilješkama za članak što će ga sutradan napisati za »Vijesti« Saro Cityja... To je u toku posljednja dva sata činio savršeno metodično i savjesno, iako je bio potpuno svestan da je to bilo isto tako savršeno besmisleno.

No, kao što je to pokazivao i podrugljiv izraz Sheerinovih očiju, to pažljivo bilježenje pomoglo mu je da se pozabavi nečim drugim, a ne da je nebo postepeno poprimalo stravičnu tamnocrvenu boju, poput goleme tek oguljene repe. Prema tome, služilo je svrsi.

Zrak je nekako bivao sve gušći. Sumrak je prodirao u prostoriju poput nečeg gotovo opipljiva, a plešući krugovi žute svjetlosti oko baklji ocrtavali su se sve oštrije prema sivilu što ih je okruživalo. Smrad dima prožimao je prostoriju. Čulo se samo tiho pucketanje goruć ih baklji, prigušeno tapkanje kad bi netko na prstima obišao svoj radni stol, te povremeni suspregnuti uzdah nekoga tko je nastojao zadržati prisebnost u svijetu što je nestajao u tami.

Theremon je prvi začuo zvukove izvana. Bio je to isprva nejasan, neodređen dojam zvuka koji ne bi ni čuo da u prostoriji nije bila mrtva tišina.

Novinar se uspravi i spremi bilježnicu. Zadržao je dah i oslušnuo., a tada se, iako oklijevajući, provukao između solarskopa i jednog od Beenayevih aparata te stao pred prozor.

— Sheerine! —njegov zaprepašteni krik prolomio se tišinom.

Svi su prestali raditi! Psiholog se u trenu našao uz njega. I Aton mu se pridružio. Čak je i Yimot 70, visoko na svojoj maloj stolici za okularom golema solarskopa, zastao i pogledao prema dolje.

Od sunca Beta ostala je samo tinjajuća krhotina, bacajući posljednji očajnički pogled na Lagash. Istočni horizont, prema gradu, bio je izgubljen u Tami, a cesta što je vodila od Saro Cityja do Opservatorija nalikovala je na mrko-crvenu liniju obrubljenu s obje strane šumarcima u kojima se više nisu mogla razaznati stabla, već se sve stopilo u tamnu masu.

Cesta je bila ono, međutim, što im je privuklo pažnju jer je njome kuljala druga tamna masa, neizmjerno opasna.

— Luđaci iz grada! — poviće Aton isprekidanim glasom. — Došli su!

— Koliko je do potpune pomrčine? — upita Sheerin.

— Petnaest minuta, ali. .. oni će stići ovamo za pet.

— Ništa zato! Neka ljudi i dalje rade. Mi ćemo ih zadržati. Opservatorij je građen poput tvrđave. Atone, za svaki slučaj, pripazite na našeg mladog sljedbenika Kulta. Theremone, pođi sa mnom.

Sheerin iziđe iz prostorije, a Theremon ga je u stopu pratio. Ispod njih spuštale su se stepenice u uskim, kružnim spiralama oko središnjeg šahta, te se gubile u vlažnu i sumornu sivilu.

U prvom zaletu sišli su petnaestak metara tako da je mutno, treperavo svjetlo što je prodiralo kroz otvorena vrata prostorije pod kupolom nestalo, te ih će sada i odozgo i odozdo pritiskivala ista sumorna tama.

Sheerin zastane i uhvati se punašnom rukom za prsa. Oči je

iskolačio, a glas mu je nalikovao na suhi kašalj.

— Ne mogu .. . disati... Siđi . .. sam. Zatvori sva vrata...

Theremon siđe još nekoliko stepenica, a tada se okrene.

— Čekaj! Možeš li izdržati minutu?

I on je dahtao. Zrak mu je ulazio u pluća i izlazio poput sirupa, a u mislima mu je počela rasti klica histerije kad je pomislio da će sam morati sići u taj tajnoviti Mrak.

Theremon se ipak bojao tame!

— Ostani ovdje — reče. — Vratit ću se za sekundu.

Potrčao je prema gore, preskačući dvije stepeniee odjednom, dok mu je srce lupalo... ne samo od napora... te uletio u prostoriju pod kupolom i zgrabio baklju iz držača. Gadno je smrdjela, a od dima je gotovo oslijepio, ali je zgrabio tu baklju kao da je želi poljubiti od radosti. Plamen se vijao za njim dok je ponovno žurio niz stepenice.

Sheerin otvori oči i zastenje kad se Theremon sagnuo nad njim. Theremon ga grubo strese.

— Hajde, saberi se. Sad imamo svjetlo.

Podigao je baklju što je više mogao i, držeći za lakat psihologa koji je posrtao, počeo silaziti okružen zaštitnim krugom svjetla.

Prostorije u prizemlju bile su još osvijetljene slabašnim svjetlom sunca, i Theremon osjeti kako osjećaj strave polako popušta.

— Evo — reče odsječnim glasom i doda Sheerinu baklju.

— Čuješ li ih, napolju?

Izvana je zaista dopirala buka... isprekidani promukli i nerazgovijetni uzvici.

No Sheerin je imao pravo; Opservatorij je bio čvrst poput tvrđave. Sagrađen u prošlom stoljeću, kad je neogavotski arhitektonski stil dostigao vrhunac ružnoće, bio je projektiran zbog postojanosti i trajnosti a ne ljepote.

Prozori su bili zaštićeni rešetkama od željeznih šipki, debelih nekoliko centimetara, koje su bile usađene duboko u betonske prozorske pragove. Masivnim kamenim zidovima ne bi naudio ni potres, a glavna vrata sastojala su se od goleme hrastove ploče ojačane željezom. Theremon povuče zasune i oni, muklo škljocnuvši, kliznuše na mjesto.

Na drugoj strani hodnika Sheerin je slabim glasom kleo. Pokazao je na bravu stražnjih vrata koju je netko vješto, očito kratkom polugom za obijanje, pretvorio u komad neupotrebliva željeza.

— To je zacijelo Latimerovo djelo — reče.

— Hajde, nemoj samo stajati tamo — nestrpljivo poviče Theremon. — Pomozi mi da privučemo pokućstvo... i nemoj mi prinositi tu baklju očima. Ugušit ću se od dima.

Dok je govorio, privukao je teški stol do vrata, te je za dvije minute podigao barikadu koja nije bila ni lijepa ni simetrična, ali je zato

svojom masivnošću i golemom inercijom i te kako služila svrsi.

Nejasno, kao izdaleka, čuli su kako napadači golim šakama udaraju po vratima, a krici i urlici što su dopirali izvana doimali su se nekako polustvarno.

Ta je rulja krenula iz Saro Cityja sa samo dvije stvari na umu: da razaranjem Opservatorija stekne spas duše što su im obećali sljedbenici Kulta, te s izluđujućim strahom koji ih je zamalo paralizirao. Nije bilo vremena da se sjete vozila, oružja, vođa, čak ni organizacije. Krenuli su prema Opservatoriju pješke i napali ga golim rukama.

I sada, kad su stigli, posljednji odsjaj sunca Beta, posljednji treptaj tamnocrvena plamena, sablašno je drhturio iznad čovječanstva kojemu je ostao samo goli, sveopći strah!

— Vratimo se u kupolu! — zastenje Theremon.

U prostoriji pod kupolom samo je Zimot ostao na svom mjestu za solarskopom. Ostali su se skupili oko fotografskih aparata gdje im je Beenay davao upute hrapavim i napetim glasom.

— Pažljivo me svi slušajte! Ja ću snimiti Betu neposredno prije potpune pomrčine i promijeniti ploču. To znači da će za svakim aparatom biti po jedan od vas. Svi znate... vreme na ekspozicije...

Svi su prigušenim mrmljanjem izrazili pristanak. Beenay rukom prijeđe preko očiju.

— Gore li još baklje? Nije važno, vidim ih! — Podupro se o naslon stolice. — Ne zaboravite .. . nemojte... nemojte obraćati pažnju na kvalitetu fotografije. Ne gubite vrijeme nastojeći snimiti d .. . dvije zvijezde odjednom u polju objektiva. Jedna je dovoljna. I... ako osjetite da vas napušta razum, odmaknite se od aparata.!

Sheerin na vratima prošapta Theremonu:

— Odvedi me Atonu. Ne vidim ga.

Novinar mu nije odraah odgovorio. Nejasni oblici astronoma titrali su i rasplinjali se, a baklje na zidovima kao da su se pretvorile u male žute mrlje.

— Mračno je — prošapta. Sheerin ispruži ruku.

— Atone. — Posrnuo je prema naprijed. — Atone! Theremon zakorači za njim i uhvati ga za ruku.

— Čekaj, odvest ću te.

Nekako je uspio prijeći sobu. Zatvorio je oči ne bi li time zaboravio Tamu, nastojeći se istovremeno odrvati kaosu što mu je zahvatio misli.

Nitko ih nije čuo niti na njih obraćao pažnju. Sheerin je gotovo udario o zid.

— Atone!

Psiholog osjeti kako ga dodiruju nečije drhtave ruke, koje se zatim odmaknuše, a nečiji glas promrmlja:

— Jesi li to ti, Sheerine?

— Atone! — Trudio se da diše normalno. — Ne brini zbog rulje. Građevina je dovoljno čvrsta da ih zadrži.

Latimer je ustao, lica izobličena od očaja. Dao je riječ . .. ako je prekrši, dovest će svoju dušu u smrtnu opasnost. Doduše, tu su riječ iznudili od njega. Nije je dao dobrovoljno. Zvijezde će uskoro doći! Nije mogao stajati i dopustiti... Ipak, dao je riječ...

Posljednja zraka sunca Beta mutno je obasjala Beenayjevo lice, i Latimer se, vidjevši ga kako se naginje nad svoj aparat, napokon odluči. Nokti mu se urezaše u meso na dlanovima kad se sav napeo.

Suludo je zateturao kad je skočio. Ispred sebe razabirao je samo sjenke; čak ni sam pod ispod nogu kao da nije postojao. Tada ga je netko zgrabio i on padne, a nečiji prsti ga zgrabiše za vrat.

Skupio je koljeno i svom snagom udario napadača.

— Pusti me jer ću te inače ubiti.

Theremon prodorno uzvikne, oslijepljen od boli, te progunđa.

— Ti prokleta varalice!

Novinaru se činilo da je svjestan svega što se događa. Čuo je Beenayev kreštavi glas:

— Gotovo. Za aparate, ljudi! — a tada ga obuze potpuno nov osjećaj kad se posljednja nit sunčeva svjetla potpuno stanjila i pukla.

Istovremeno je začuo Beenayjev posljednji prigušeni dahtaj, i Sheerinov čudni, slabašni krik, zapravo histerični hihot koji je prešao u kreštanje a potom zamro... a tada je odjednom napolju zavladala tišina, neobična, smrtonosna tišina.

Latimer je potpuno omlitavio u njegovu sve slabijem zahvatu, i Theremon zaviri u oči sljedbenika Kulta. U njima nije bilo nikakva izraza i ukočeno su buljile prema gore, odražavajući slabi žuti sjaj baklji. Opazio je mjehuriće pjene na Latimerovim usnama i začuo duboko životinjsko cviljenje što mu je dopiralo iz grla.

Polagano, kao opčinjen stravom, podigao se na jednu ruku i pogledao prema strašnoj tami prozora.

Kroz prozor su sjale Zvijezde!

Nije to bilo slabašnih tri tisuće i šest stotina zvijezda što se golim okom mogu vidjeti sa Zemlje . .. Lagash se nalazio usred golema zviježđa. Trideset tisuća moćnih sunaca osvjetljavalo je planet sjajem što je palio dušu, sjajem koji je bio užasniii i hladniji u svojoj strašnoj ravnodušnosti od vjetra što je brijao hladnim, stravično pustim svijetom.

Theremon teturajući ustane. Grlo ga je stezalo, gušeći ga, a svi su mu se mišići grčili od žestine groze i gola, neizdržljiva straha. Gubio je razum i znao je to, a negdje duboko u njemu djelić pameti je još vapio, boreći se da odagna beznadnu poplavu mračne strave. Bilo je to više nego strašno, poludjeti i znati da gubiš razum... znati da ćeš za samo minutu još fizicki biti ovdje, ali će stvarno biće biti mrtvo,

utopljeno « u mračnu ludilu. Jer to je bila Tama — Tama i Hladnoća i Propast. Svijetli zidovi svemira bili su razmrskani i njihove strašne crne krhotine padale su da ga zdrobe, zgnječe i zbrišu.

Sudario se s nekim tko je puzao na rukama i koljenima, ali je nekako uspio prijeći preko njega. Hvatajući se rukama za izmučeno grlo, šepesao je prema plamenu baklji koji je ispunjavao sav njegov ludi pogled.

— Svjetla! — vrisnuo je.

Negdje u prostoriji Aton je plakao, jezivo cvileći poput strašno preplašena djeteta.

— Zvijezde... sve Zvijezde... nismo uopće znali. Nismo ništa znali. Mislili smo šest zvijezda je svemir jer nešto Zvijezda nismo opazili... Tama uvijek i zauvijek i zauvijek i zidovi se urušavaju a mi nismo znali... nismo mogli znati i ništa...

Netko je divljački posegnuo za bakljom i ona padne i ugasi se. U tom trenutku još im se više približio strašan sjaj ravnodušnih Zvijezda.

Izvana, na horizontu, u pravcu Saro Cityja, nešto je sve jače i sve sjajnije plamtjelo, ali to nije bio žar nekog sunca.

Duga, beskrajna noć se ponovo spustila.

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

SVEMIRSKE LUKE, JAVITE SE

Mack Reynolds
Come in, Spaceport

Prevela Nikola Popović

Bruce Cameroon je kontrolirao kompjutor kada je stigao prvi poziv. Vrlo malo je mogao i trebao učiniti. On je samo morao biti tu, za svaki slučaj, ako se dogodi nešto. Taj posao kontrolora kompjutora zaista je već bio postao besmislen. Ta kompjutori ga doista nisu trebali. A mogao ga je obavljati od kuće, iz kreveta. Sve što je morao učiniti bilo je da digne uzbunu tako da se može intervenirati na vrijeme ako se dogodi nešto nepredviđeno.

Radio-tehničar Dick McGruder sjedio mu je preko puta za stolom i žvakao gumu, a Jill Farnsworth, tajnica, koja je bila isto toliko korisna, koliko i Bruce, sjedila je na drugom kraju kontrolne sobe i nešto govorila u svoj vokotipkač. Vjerojatno je pisala privatna pisma.

Jedan od kompjutora je očito nešto uhvatio što nije bilo uobičajeno, pa mu je ekran oštro zapucketao.

Ćuo se vrlo visok glas:

— U pomoć, u pomoć. Molim vas, javite se. Ovdje je Jimmy... ovaj, James Barry. U čamcu za spasavanje broj 2, s broda »Obećana zemlja«. Dvoje smo: moja sestra i ja. Ona je ranjena. Mi smo jedini preživjeli. Oni... svi su oni mrtvi. Naši roditelji... i svi ostali. Jane ima ozbiljne opekline. Molim vas neka budu spremna kola hitne pomoći u svemirskoj luci. Molim vas, dajte mi odmah vezu s nekim liječnikom. Moram ga pitati što da radim.

Bruce Cameroon je široko razrogačio oči:

— »Obećana zemlja«! Pa taj je broj eksplodirao i nema preživjelih!

McGruder drekne:

— Umukni i slušaj dalje!

Glas je nastavljao:

— Namazao sam je svim mastima koje sam našao u kutiji s lijekovima za prvu pomoć i svu sam je previo. Moj je otac... on je bio liječnik. Dao sam joj i jednu injekciju, mislim da je bio nekakav sedativ. Tako je pisalo na omotu: pseudomorfin. Ne znam da li sam joj morao dati još jednu injekciju. Sada spava. Ona nije odrasla. Deset joj

je godina. Ne znam da li sam joj smio dati cijelu injekciju? Ili joj možda treba dati još jednu. Ima dosta duboke opekotine po cijelom tijelu.

Uzdahnuo je sa suzama u grlu i nastavio:

— No ja se držim uputa u svemirskom čamcu za spasavanje, koliko mogu. Mislim da sam dosad učinio sve kako valja. Čini mi se da se krećemo prema sjevernoj polulopti. U uputama piše da tamo nema svemirskih luka. Zato zovem svemirsku luku Novi Denver. Zovem svemirsku luku Novi Denver. Završavam. Javite se.

— Uh, uh i baš kada sam ja na dužnosti — povikao je Bruce- — Jill! Pozovite jednog pilota. Mislim da je dežuran Bill.

Jill ga je odmah potražila. Vrlo brzo je obavijestila Brucea da je Bill već krenuo ovamo. U svoj je mikrofon govorila:

— Pronađite Zimmermana, pronađite Barkleyja, pronađite Rykova. Recite im da se odmah jave kontrolnom tornju.

Bruce reče Dicku McGruderu koji je sjeo u stolicu ispred svemirskog radio-videofona:

— Pokušaj ga dobiti na video ekranu i traži malo više podataka. Čini se da je dosta daleko u svemiru.

— U redu.

A Bruce je viknuo u mikrofon:

— Zove svemirska luka Novi Denver... James Barry, čamac za spasavanje broj 2 s »Obećane zemlje«. Javi se, Barry.

— U pomoć, u pomoć. Svemirski camac za spasavanje broj 2 s »Obećane zemlje« zove Novi Denver, svemirsku luku. Dajte upute za slijetanje. Dajte upute za slijetanje.

Bill Wellingham je uletio u sobu. Sjeo je odmah u pilotsko sjedalo i preuzeo stvar.

— U redu. Ovdje je Novi Denver. Čujemo te dosta dobro. Sada me dobro slušaj. Odmah na lijevoj strani imaš maleni prekidač zelene boje iznad kojeg piše »Oslobađanje kontrole«. Pritisni ga. Mi ćemo se spojiti na tvoje kontrole.

Dick McGruder poviče:

— Evo, imam ga i na video ekranu, Bruce. Dosta je maglovito.

— Uh, boga mu — rogoborio je Bruce. Lice i gornji dio tijela koji se jedva nazirao bilo je od dječaka od trinaest-četrnaest godina

Dječak je govorio pomalo očajno:

— Zovemo Novi Denver, svemirsku luku. Tražimo upute za slijetanje. U pomoć, u pomoć!

Bill odmah odgovori:

— Čujemo te jasno i glasno, sinko.

— Kaži mu da je liječnik već na putu da mu dade upute kako da postupa sa sestrom — rekla je Jill.

— Liječnik je već na putu da ti kaže što ćeš učiniti sa sestrom. A sada slušaj, dečko moj — reče Bill — s tvoje lijeve strane, na toj polici s dugmetima i raznim instrumentima, jedan je zeleni prekidač. Odmah ispod njega je pločica na kojoj piše »Oslobađanje kontrole«. Pritisni ga nadolje.

Dječak je gledao u ekran pred kojim je sjedio i napeto osluškivao. Napokon je zakimao glavom, uzeo nekakvu knjižicu s ploče ispod radio i video ekrana i počeo listati, često ližući prste suhim usnama. Ponovo je pogledao u ekran i rekao:

— U pomoć, u pomoć! Zovem Dundee, svemirsku luku. Zovem svemirsku luku Dundee. Jimmy Barry u svemirskora čamcu za spasavanje s »Obećane zemlje«, dajte mi upute za prisilno spuštanje. U čamcu je i desetogodišnja djevojčica kojoj treba liječnička pomoć. Zovem Dundee, svemirsku luku.

Ljudi u kontrolnom tornju svemirske luke Novi Denver zgledali su se u svojim stolicama potpuno blijedi.

— Pa, što se to događa? — upitala je Jill.

Nitko joj nije odgovorio.

Čuli su kako odgovara škotska svemirska luka.

— Zovemo Jimmyja Barryja. Zovemo Jimmyja Barryja. Čujemo te vrlo dobro Jimmy. Sve je u redu. Sve će biti dobro. Okreni se prema svojoj lijevoj strani. Tamo je na ploči među mnogim instrumentima jedna zelena polugica. Na njoj piše »Oslobadanje kontrole«. Jednostavno je pritisni i mi ćemo te preuzeti, momče. Ništa ne brini sve je u redu. Tanahni glasić se opet začuo:

— Zovem svemirsku luku Dundee. Svemirski čamac za spasavanje broj 2 s »Obećane zemlje«. Molim vas, javite se. Trebam upute za slijetanje.

Dick McGruder reče malodušno:

— On nas uopće ne čuje.

Dječak je napeto gledao u ekran. McGruder ga je sada već mnogo bolje vidio. Dječakovo je lice bilo dosta jasno, Uskoro on ponovo uze knjižicu i poče je prelistavati. Mrmljao je dosta čujno:

— Možda su u ovo doba dana s druge strane Zemlje pa me ne mogu čuti.

— Mi te čujemo, dječače! Mi te čujemo! — urlao je Bruce.

Dječak je pogledao u ekran i rekao vrlo pažljivo i što je jasnije mogao:

— Zovem kijevsku svemirsku luku. Ne govorim ruski. Svemirski Čamac za spasavanje broj 2 s »Obećane zemlje«. U pomoć, u pomoć! Molim vas dajte mi upute za slijetanje.

Čovjek koji mu se javio nije govorio engleski.

— Kijevska svemirska luka. Čuli smo te, mi te čujemo, mladiću James Barry. Čujemo te vrlo dobro. Možemo te spustiti. Mi smo svi

ovdje bili vrlo potreseni strašnom katastrofom »Obećane zemlje« i njenih putnika. Žao nam je što si izgubio roditelje i prijatelje. No sada se okreni na lijevu stranu. Tamo na kontrolnoj ploči je jedan prekidač zelene boje. Pritisni ga nadolje. Onda ćemo te spustiti. Čuli smo tvoje poruke koje si poslao Americi i Velikoj Britaniji. Pripremit ćemo odmah ambulantna kola za tvoju sestru. Sve će biti dobro. Samo pritisni prekidač.

— Zovem kijevsku svemirsku luku. Zovem kijevsku svemirsku luku.

Jill je podigla oči prema stropu sva očajna. Uskoro se ponovo čulo:

— Zovem svemirsku luku u Pekingu. Zovem Peking. Svemirsku luku Peking. U pomoć! Zovem pekinšku svemirsku luku.

Bilo mu je odgovoreno na perfektnom engleskom jeziku.

— Pekinška svemirska luka zove svemirski čamac za spasavanje 2 s »Obećane zemlje«. Znamo u čemu je tvoj problem, mladi gospodine Barry. Nešto se pokvarilo u tvojem prijemniku. Ako nas čuješ, odmah pritisni zeleni prekidač koji je na tvojoj lijevoj strani s natpisom »Oslobađanje kontrole«. Ti si u K-13 američkom svemirskom brodiću za spasavanje. Imamo specifikaciju toga brodića kao i sve nacije koje sudjeluju u svemirskim letovima. Možemo te spustiti sa sigurnošću. Kola za hitnu pomoć čekaju te zajedno s nekoliko liječnika specijalista za opekotine da se pobrinu za tvoju sestru.

Cijelih petnaest minuta dječak se nije javljao. Samo je zurio u ekran. A onda je ponovo progovorio posve očajan.

— Svima, svima. Mislim da tako trebam reći. Zovem bilo koju svemirsku luku na Zemlji. U pomoć, u pomoć! Svemirski Čamac za spasavanje broj 2 s »Obećane zemlje«. Potrebne su mi instrukcije za slijetanje. Upute ne razumijem. Netko mi mora reći kako da se spustim, kako da sletim. Ne znam kako... Moja sestra... plašim se, ona umire... Netko mi mora reći što da učinim.

Jill reče nemoćno:

— Što se to događa? Ako je toliko star koliko se čini, onda bi morao znati pročitati upute iz priručnika.

Bill Wellingham je pogleda iznenađeno. — Tako dugo već radiš ovdje i još ne znaš kako stoje stvari. Svima se svemirskim brodovima upravlja sa Zemlje prilikom slijetanja. Pilot koji je pet godina studirao i ima prakse može specijalno za to građene brodove spustiti na nekakav opskurni satelit ili na neki planet. Ali obični svemirski brodovi, linijski, teretni i oni za spasavanje, spuštaju iz kontrolnog tornja kvalificirani piloti koji to znaju. Čak i kad bi bio nekakvo čudo od djeteta u svemirskim znanostima i s iskustvom u svemirskoj navigaciji ne bi mogao spustiti čamac za spasavanje. Ja u tom poslu imam već dosta iskustva i to mi je profesija.

Ponovo je zvao dječak očajnim glasom:

— U pomoć, u pomoć! Zovem bilo koju svemirsku luku na Zemlji.

Bruce Cameroon uključi svoj ekran i odgovori:

— Novi Denver, svemirska luka zove Jimmvja Barryja, čamac za spasavanje broj 2. Javi se, Jimmy Barry!

Na ekranima za komuniciranje, koje je Dick ostavio otvorenima, mogli su čuti i ostale.

»Svemirska luka Dundee zove Jimmyja Barryja...«

»Kijevska svemirska luka zove čamac 2...«

»Peking, svemirska luka odgovara Jamesu Barryju. Javi se James Barry...«

Na dječakovu se licu vidjelo koliko je izgubljen:

— Možda sam još previše daleko pa me ne čuju — mrmljao je. — Nitko me ne čuje.

Kasnije kad je došla smjena, Bruce Cameroon, Dick McGrude, Biil Wellingham i Jill Farnsworth sjedili su napetih i umornih lica u administrativnoj zgradi u bifeu i pili kavu.

Na drugom kraju bifea grupa od šesnaestak ljudi okupila se oko televizora. Komentator je iznosio sve što se do sada dogodilo, uz komentare svemirskih pilota, autoriteta za svemirske letove, čak i komentare drugih svemirskih luka. Bruce Cameroon je s pravom sumnjao da sada svi komentatori govore o tome na televiziji. Dvije su žene iz kontrolnog tornja za slijetanje gledajući televizijski komentar gorko plakale.

Will Breck je kraj njih žurno prošao. Samo im je preko ramena dobacio:

— Uhvatili smo ga. On je oko dva dana daleko i približava se maksimalnom brzinom. — Zatim je odjurio dalje.

Bruce je upitao Billa Wellinghama:

— Kakva je maksimalna brzina čamca za spasavanje tipa K-13?

— Oko dvadeset tisuća svemirskih milja.

Jill se ugrize za usnu i zapita:

— Što će se dogoditi ako ne pronađe onaj prokleti prekidač? Hoće li se razbiti?

Bill je zakimao glavom sav ogorčen:

— Ako pogodi Zemlju, što je malo vjerojatno ako ga ne prihvatimo, sagorjet će u atmosferi. Brzo, za minutu ili čak i manje. A ako promaši Zemlju, proći će mimo nas i možda će ga progutati Sunce. No zaliha kisika i hrane sasvim sigurno neće dostati za tako dalek put.

Mark Ellington je prosao mimo njih. On im je doviknuo:

— Pokušat će ga privući sovjetska orbitalna stanica. Ako to Rusima uspije, onda će ih i spustiti, odnosno dati im upute za spuštanje.

— Ima li kakvih vijesti o tome? — zapitao je Bruce.

— Još nema.

Dick MacGruder reče zabrinuto:

— Ako ih oni mogu privući, mogli bismo to i mi. Ali nešto nije u redu s njihovim aparatima.

— Možda je krivo protumačio upute — dodala je Jill. — Možda će ih ponovo pročitati i razumjeti pa će pritisnuti onaj prekidač.

Dick je kimao glavom:

— Upute su vrlo jednostavne, da ne mogu biti jednostavnije. A aparati su načinjeni tako da ih mogu razumjeti i njima rukovati i zaplašeni, ranjeni pa i poluizbezumljene žrtve neke svemirske nesreće. Dječak je možda zaplašen, pretpostavljam da i jest, ali je još priseban i očito je dovoljno pametan prema onome što je do sada učinio. Ne, on je upute pročitao i razumio. Međutim, aparati su neispravni, prijemnik mu je oštećen. Možda se to dogodilo kad je eksplodirala »Obećana zemlja«.

— Imamo li ikakvih mogućnosti da uputimo nekakav brod za spasavanje dok čamac ne uđe u atmosferu? — upitao je Bruce Billa. — Willy je kazao da je još dva dana daleko.

Pilot je odgovorio negativno:

— Ne, ja sam već pomišljao na to, a vjerojatno i ostali. Ali ne postoji mogućnost da se u svemiru uđe u taj čamac za spasavanje. Morali bismo ga dekompresirati, a djeca nemaju svemirskih odijela. To bi ih ubilo. Osim toga, sumnjam da bismo mogli nešto učiniti za tako kratko vrijeme.

Dick McGruder reče gorko:

— Možda je to i najbolje za to dvoje djece. Svi su ga začuđeno pogledali.

— Što misliš time reći? — pitala je Jill ogorčeno. Dick slegne ramenima, a lice mu je bilo tužno.

— Pogledajte u kakvu su oni položaju. Nemaju roditelje. Nikakvih sredstava za život. Nemaju čak ni doma.

— Zašto, pa roditelji su im očito imali domovinu, bili su Amerikanci.

Bruce je znao na što misli Dick pa je kazao:

— Ne, kada je osnovana kolonija na Marsu prije dvadeset godina, bilo je dosta problema. Kolonisti, da bi pribavili dovoljno novca, digli su silnu galamu oko toga kako moraju napustiti Zemlju jer njome vrlo loše upravljaju mnoge vlade, jer je sva zagađena, a izvori su bogatstava i energije pljačkani nemilice, jednom zbog hladnog rata, drugi put zbog pravih ratova, te lokalnih ratova, trke u naoružanju i svega ostalog. Sve su prezreli i na kraju su se dramatično odrekli državljanstva zemalja kojima su pripadali do tada. Jimmy i Jane Barry nemaju domovine. Dick ima pravo. Oni nemaju rodbine i nikakvih sredstava za život. Ako nekako i uspiju prizemljiti čamac, možda će netko negdje biti dovoljno milostiv da ih stavi u nekakvo sirotište za nezbrinutu djecu. Ne znam. Mnogi imaju predrasuda prema

kolonistima na Marsu. Pošto su potrošili sav novac koji su prikupili, morali su odustati i vratiti se podvijena repa. Mnogi su ljudi uložili dosta novaca u taj poduhvat u nadi da će se na Marsu moći eksploatirati mineralni izvori, različni metali, itd. Međutim, ubrzo se pokazalo da je to bio bačen novac. Jill reče ogorčeno:

— Ne mogu ni spavati ni jesti. Vratimo se u kontrolnu sobu da vidimo što se dešava.

Bruceova smjena je ponovo preuzela dužnost kada se mladi Jimmy Barry javio preko radija i video ekrana.

Lice mu je bilo izmučeno i beznadno. Ponovo je vrlo pažljivo zvao svaku svemirsku luku, služeći se istom porukom kao i prije, i nije primao odgovore.

Jedno je vrijeme nesto preturao po instrumentima, pa je zbog toga čas nestajao čas se pojavljivao na ekranu.

— Malo ću pričekati pa ću onda pokušati iznova — mrmljao je u sebi.

Ostavljajući aparat uključen, ustao je i povukao se malo natrag pa se mogla vidjeti pozadina čamca za spasavanje. Sada su svi dobro vidjeli i dječaka i dio prostora oko njega. Približi se nekakvoj maloj sklupčanoj figuri što je bespomoćno ležala na klupi u prednjem dijelu čamca.

— Jane — reče Jill Farnswort gotovo šapatom.

Dječak je gledao svoju sestru i kimao glavom sav očajan.

Na stoliću pored klupe vidjela se nekakva torbica. James izvadi nekakav predmet koji nisu mogli prepoznati.

— Vjerojatno još jedna kapsula s pseudomorfinom — reče Dick McGruder s tjeskobom u glasu. — Što kažu liječnici?

— To je u redu — odvrati Bruce. — U te torbice za prvu pomoć u čamcima za spasavanje stavljaju kapsule s mnogo manje sedativa. No, naravno, Jimmy to ne zna i plaši se da ne bi ubrizgao sestri preveliku dozu koja bi je mogla i ubiti. On vjerojatno misli da sestrica može podnijeti samo polovinu te doze.

Dječak se očito odlučio. Mala se prilika grčila i prevrtala. On pritisne iglu i utisne narkotik u tijelo.

Okrenuo se i došao do radio-ploče i stao gledati izgubljeno u ekran. Napokon je pokušao ponovo:

— Zovem Novi Denver, svemirsku luku. Zovem svemirsku luku Novi Denver.

— Uh, trista mu... — prokune Bill Wellingham sav crven. — Samo jedan mali pritisak na prekidač, Jimmy, sinko samo mali jedan pritisak.

Dječak spusti glavu i tužno zakima:

— Nešto nije u redu — rekao je glasno. — Nešto s mojim aparatom. Možda govorim uzalud i nitko me ne čuje. Ako čak i emitira

i netko čuje, ja ne primam ništa i ne čujem ništa. Sve što mogu uhvatiti na ekranu to je nekakav šaljivi TV program.

Bruce Cameroon kao oparen skoči i bijelo pogleda u Dicka McGrudera kod svemirskog ekrana.

— što... je... rekao?

Svi su zuriii zapanjeno u ekran.

— ŠTO... JE... REKAO?

Dick McGruder će jedva čujno:

— On prima nekakav šaljivi TV program. Bruce se okrene žustro prema Jill Farnsworth:

— Kakav bi šaljivi program mogao biti na TV u ove sate?

— Ja... ja ne znam...

— Odmah pronađite.

Lice zabavljača koji je govorio na ekranu bilo je vrlo ozbiljno.

— Svi ste vi pratili tragediju što se dogodila u svemiru. Nakon potpunog uništenja svemirskog broda »Obećana zemlja«, koji se vraćao s putnicima što su kao zemaljske izbjeglice napustili koloniju na Marsu, samo su dva djeteta preživjela: teško ranjena Jane Barry i hrabri mali Jimmy koji je uspio usmjeriti čamac za spasavanje prema nama i sada bi se trebao spustiti na Zemlju za manje od 24 sata. No nesreća je ponovo zadesila Jimmyja. Njegov radio ne hvata poruke sa Zemlje. Nije uspio uspostaviti vezu ni s jednom svemirskom lukom na redovnim kanalima da bi ga neki pilot spustio na Zemlju... Ali, sada se nadamo da vam možemo javiti i jednu dobru vijest. Ovu ćemo našu predstavu prekinuti da bismo sve naše tehničke mogućnosti stavili na raspolaganje svemirskoj luci u Novom Denveru... Dragi gledaoci, mali Jimmy Barry može primati ovaj program! Upute za njegovo slijetanje bit će prenesene preko našeg tv odašiljača. Sve koji slušate ovu emisiju najsvečanije molim za trenutak šutnje za Jimmvja i Jane Barry koji su sami i očajni tamo gore u dalekom svemirskom prostoru. Do viđenja Jimmy ako me čuješ, želim ti mnogo sreće!

Lice zabavljača nestalo je s ekrana.

Ubrzo se na ekranu pojavi ozbiljno i napeto lice svemirskog pilota Billa Wellinghama.

— Jimmy, Jimmy, čuješ li me?

Na ekranu, u kontrolnoj sobi svemirske luke Jimmyjevo dječačko lice kao da se zaprepastilo.

— Ah... Ah, da. Da gospodine, čujem vas.

— Odlično, Jimmy. Sada me slušaj pažljivo. Prvo ćeš se okrenuti na svoju lijevu stranu. Vidiš li tamo mali zeleni prekidač?

— Onaj ispod kojeg piše »Oslobađanje kontrole«?

— Baš taj. Odlično, dječače. Pritisni ga!

— Dobro! — A zatim reče. — Učinio sam kako ste kazali.

— Odlično. Eto, to je sve što si trebao učiniti. Sada ću te spojiti s

klinikom Mayo i liječnici će ti kazati što da učiniš sa svojom sestrom. Oni bi htjeli doznati kakve lijekove imaš u torbici i još neke stvari.

— Dobro, sad ću uzeti torbicu.

Bill Wellingham se okrene Brucu Cameroonu:

— Eto to je to. Mi smo se uključili na svemirski čamac 2. Stavite u pogon kompjutore. Neću morati kočiti još nekoliko sati. — Znoj mu se slijevao niz lice. — Još nekoliko sati i ući će u našu atmosferu.

*

Kasnije, pošto se izgubilo u daljini zavijanje sirena ambulantnih kola sa Jimmyjem i Jane Barry, i kad se razišla golema masa svijeta što je pohrlila do svemirske luke da vidi spuštanje svemirskog čamca za spasavanje, Bruce Cameroon i Dick McGruder stajali su pokraj letjelice.

— Oštrouman dječak — reče Bruce.

— Svakako — doda Dick. — Pretpostavljam da će se snaći.

— Pretpostavljaš? Taj je dječak postao najslavniji poslije Lindbergha. Sumnjam da postoji čovjek na ovom svijetu, koji ima televizor ili radio, a da sada ne zna tko su Jane i Jimmy Barry, Možeš li zamisliti koliko će im samo darova, stipendija i ostaloga biti ponuđeno još prije nego mine sutrašnji dan?

— Jah — reče Dick s gorčinom u glasu. — Bez roditelja, bez novaca, bez domovine, što kažeš? Ne treba im domovina. Cijeli je svijet sada njihov dom. Dođi da pogledamo taj čamac za spasavanje. Nije mi jasno što se dogodilo s tim radio-aparatom.

Ušli su u letjelicu i ogledali se.

— Sretan sam što nisam morao prijeći skoro četvrtinu puta od Marsa dovde u tom čamcu — gunđao je Bruce. — Osjećao bih se kao u tamnici.

Dick je sjeo pored radija i nešto okretao. Uskoro je pogledao Brucea začuđena lica.

— Koji ti je đavo? — zapita ga Bruce.

Dick McGruder ga je gledao i sam ne vjerujući. Tiho reče:

— Sve dobro funkcionira na ovom aparatu.

— Kako to misliš?

— Pa, radi savršeno.

Bruce Cameroon se šutke zagleda u Dicka. Dick reče polagano:

— On nas je hvatao sve vrijeme. I nas i svemirsku luku u Dundeeu, i Kijev i Peking...

— Ali... ali. ..

— Zar ne shvaćaš u čemu je stvar? — reče Dick ljutito. — Mi smo žrtve najveće prijevare s golemim publicitetom kakvu svijet još nikada nije doživio. Kad je svemirski brod »Obećana zemlja« eksplodirao, ovo

dvoje djece više nije imalo nikoga, čak ni Zemlju, kao što smo već rekli. A sada su miljenici svih stanovnika na Zemlji. Znaš, kladio bih se da ta djevojčica i nije tako opasno opčena. Ona čak možda i ne treba liječničku pomoć. Sve je to bilo lukavo izrežirano. Da je doista sestrici bila potrebna hitna pomoć, on se ne bi time igrao.

— A što bi se dogodilo kad bismo objavili da je sve to velika prijevara i da je radio sve vrijeme bio u redu?

Dick ga pogleda i zagunđa, kiselo se osmjehujući:

— Ta tko bi ti vjerovao? Ljudi vole heroje i sada imaju jednoga. Pomislili bi da smo popravili aparat i da sada pokušavamo djeci otežati život. Mogli bi nas čak i linčovati.

S izvjesnim poštovanjem u glasu Bruce reče:

— Vidi, vidi što učini to derište!

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

DODATAK

Znanstvena fantastika u Sloveniji

Drago Bajt

Posljednjih smo godina svjedoci neobičnog zamaha raznovrsnih aktivnosti povezanih s takozvanom znanstvenom fantastikom. Znanstvena fantastika, koja obuhvaća poglavito literarnu, filmsku, likovnu i glazbenu umjetnost, rascvjetala se i u Jugoslaviji, o čemu svjedoče osobito književna izdanja (biblioteke Kentaur, Sirius, almanah Andromeda) i povećan broj filmova znanstvenofantastične vrste što ih gledamo u kino-dvoranama i na TV-ekranima. I slovensko se jezično područje uključuje u taj boom, premda je, zbog svoje malenosti, u usporedbi s hrvatskosrpskim zacijelo u gorem položaju.

Slovenija danas ima izdavačko poduzeće koje posebno njeguje izdavanje znanstvenofantastične književnosti: to je »Tehniška založba Slovenije«. To poduzeće počelo je izdavati znanstvenofantastičnu književnost potkraj pedesetih godina. Tako su u posebnoj zbirci Spektar do danas izašli romani Huxleyja OrweIla, Asimova, Simaka, Clarkea, Heinleina, Jefremova, Lema. Clementa, Aldissa, Andersona. Mainea, Biggla. Wyndhama i drugih te pet antologijskih zbirki znanstveno-fantastičnih priča: Bojim se, Ne zaklanjaj mi nebo, Osmi krug pakla, Sretna planeta i Putovanje na Zemlju. U izdavanju znastvenofantastične literature sudjelovali su i drugi izdavaći, najviše »Mladinska knjiga« (Weells: Prvi ljudi na Mjesecu, Orivell: 1984, Jefremov: Zvjezdani brodovi, Lem: Magellanov oblak), »Prešernova družba« (Wells: Vremenski stroj, Heinlein: Gospodari lutaka, Asimov: Druga vlada galaktičke države) i »Cankarjeva založba« (Zamjatin: Mi, Čapek: Rat ljudi i daždevnjaka, Chrichton Andromeda). Danas izdavanje literature te vrste nije više slučajno i stihijsko kao prije nekoliko godina. Doduše, nemamo još nijedne specijalne zbirke, ali u svim se izdavačkim poduzećima znanstvena fantastika uvrštava u programe u okviru različitih zbirki (zbirke Odisej i Krug u »Mladinskoi knjizi«. Zbirka Pučka knjiga u »Prešernovoi družbi«!

Ako pogledamo samo književnu produkciju u posljeđnje dvije

godine, 1976. i 1977. vidjet ćemo da je izašlo desetak romana: Meyrinkov Golem, Jonesov Kolos, Vonnegutov Doručak šampiona (sve u »Mladinskoj knjizi«), Lemov Nepobjedivi, Heinleinova Vrata u ljeto, Neugodan poziv (Jonathana Hoaga. Shekleyjeva Mijena duha (»Tehniška založba Slovenije«. i Clarkov Kraj djetinjstva (»Pomurska založba). »Tehniska založba Slovenije« također nastavlja izdavanje sabranih djela Julesa Vernea. Istovremeno je znanstvenofantastična belestristika izlazila i u revijama i časopisima. Revije »Življenje in tehnika« i »TIM« objavljuju samo kratke priče, a posebnu pozornost posvećuju toj vrsti literature i časopisi »Delo« i »Dnevnik« te Ijublianski radio.

Dakako, moramo se upitati kakav je u toj produkciji udio izvorne, slovenske znanstvenofantastične književnosti. Ona nema dugu tradiciju. Započinje Tavčarovom utopijskjm satirom 4000 (1891). nastavlja se u vrijeme između dva rata djelima V. Levstika, V. Bitenca. V. Hassla. R. Rehara. P. Brežnika i drugih, a obnavlja se tek u šezdesetim i sedamdesetim godinama. Godine 1961. izašla je priča za djecu Vida Pecjaka Drejček i tri Marsovca (drugo izdanje 1967). a 1967. godine pripovijetka Točno tri dana zakašnjenja Branimira Žganjera. U sedamdesetim godinama su izašla ova djela Vida Pečjaka: Adam i Eva na planetu staraca (1972) i roman Roboti su među nama (1974). Novele J. Dolničara, D. Kralja, M. Tavčara, G. Strniše, T. Kralja, M. Svabiča, B. Gradišnika i drugih izlazile su u revijama i Časopisima, čak i u nekim antologijama »Tehniške založbe Slovenije« (Bojim se, 1961). Danas možemo ustanoviti nekoliko Ćinjenica: vodeći slovenski pisac znanstvene fantastike je Vid Pećjak (roden 1929), autor triju knjiga, među njima i našeg prvog znanstvenofantasticnog romana. Autor jedine dosadašnje zbirke znanstvenofantastičnih novela je Branko Gradišnik (rođen 1962), kojem je lani »Mladinska knjiga« izdala zbirku pod naslovom Vrijeme. Od devet novela u toj knjizi, koje posebno obrađuju problem vremena, u pravom smislu znanstvenofantastične su samo posljednje dvije: Priča o Ljubljani i Odavde do vječnosti. Prva je priča o atomskoj eksploziji koja razara Ljubljanu (!), a u drugoj junak odlučuje da se iseli iz zemaljskoga vremena u nepoznatu vječnost, u prostor i vrijeme s tisuću života; pri tome mu pomažu stanovnici nepoznate zvijezde, koji zbog starosti nisu sami sposobni da svladaju zamke mjerljivih zemaljskih dimenzija.

Tako pojavu prve u cijelosti znanstvenofantastične zbirke novela očekujemo tek ove godine. »Mladinska knjiga« će, naime, izdati zbirku Franje Puncera (rodenog 1934. u Celju) Izgubljeni čovjek, sastavljenu od osam pripovijedaka. One obrađuju temu prvog doticaja s izvanzemaljskim bićima i temu apokalipse i kataklizme. Junak svih priča je čovjek postavljen pred sudbonosnu odluku o svojoj budućoj egzistenciji na Zemlji, ili trenutak nakon katastrofe koja je razorila

Zemlju. Katastrofu obično prouzroči konflikt između dvije ideje: ideje da je čovjek »nepogrešiv, nenadmašiv, jedino savršeno biće« (kako kaže Puncer u noveli Susret) i ideje da je griješiti ljudski, izabrane i za moto novela. Tema zemaljske katastrofe glavna je tema i u novelama Adamo, Izgubljeni raj, Crvenosmeđi kamenojedac i Zrtvovanje.

Ove godine je nastao i značajan pomak u pogledu mogućnosti objavljivanja izvornih znanstvenofantastičnih priča. Tjednik »Nedeljski dnevnik« je, naime, nakon Nove godine počeo objavljivati svaki tjedan po jednu kratku priču domaćeg autora. Tako se do danas skupilo već podosta priča različitih autora. Među njima su i neki »ozbiljni« pisci, koji su se skrili za pseudonim. Moramo ipak reći da je umjetnička kvaliteta tih priča zasad još niska.

Sama ta aktivnost zasigurno je posljedica toga što su se posljednjih godina ljubitelji i stvaraoci znanstvene fantastike kod nas sami organizirali. Danas imamo dva znanstvenofantastička kluba. Prvi je »Sekcija za spekulativnu umjetnost« pri Studentskoj organizaciji »Narodne tehnike« (SOLT). Ta sekcija je izdala i prvi broj »Periodika spekulativne umjetnosti«, koji je predstavio likovno i literarno stvaralaštvo te skupine. Sekcija je već posvuda po Sloveniji priredila više »audiovizuelnih večeri spekulativne umjetnosti«, na kojima su članovi čitali književne sastavke, prikazivali dijapozitive i filmove i izlagali likovna ostvarenja. Sada očekujemo da izade drugi broj sekcijskog glasila i zbornik prijevoda znanstvene fantastike.

Potkraj siječnja 1977. u Celju je osnovano društvo za znanstvenu fantastiku pod nazivom »Konstelacija«. U programskoj osnovi društva piše da okuplja ljubitelje, poznavaoce i stvaraoce znanstvene fantastike, razvija proučavanje i stvaranje u okvirima te djelatnosti na svim područjima, od beletristike i umjetnosti do prirodnih znanosti, tehnike i tehnologije, humanističkih znanosti, futurologije i graničnih znanosti, kakva je npr. parapsihologija. Zadatke društva simbolično predstavlja znak društva — stilizirana struktura atoma s tri eliptične kružnice koje se međusobno presijecaju i sedam krugova atomske jezgre u središtu. Elipse simboliziraju tri dimenzije vremena (prošlost, sadašnjost, budućnost) a kružnice sedam glavnih sadržajnih usmjerenja drušlva.

Ubrzo nakon osnivanja društvo »Konslelacija« je u celjskoj knjižnici priredilo izložbu znanstvene fantasttke, uglavnom knjiga, revija i likovne građe o američkom i sovjetskom istraživanju i osvajanju svemira. Bile su izložene knjige koje sa znanstvenih stanovišta obrađuju temu čovjekova prodiranja u svemir, zatim djela Julesa Vernea u slovenskim, hrvatskosrpskim, njemačkim i engleskim prijevodima, pa djela Wellsa i moderne znanstvene fantastike, prvenstveno angloameričke, a znanstvenofuturološki aspekt i granične oblike znanosti predstavile su knjige o hipotezama, vizijama i

tumačenjima, koje se bave pitanjima dodira s nepoznatim svemlrskim civilizacijama, pitanjima psihičkih fenomena, nepoznatih letećih predmeta i neobjašnjivih arheoloških i povijesnih zagonetki. Od te izložbe, koja je bila otvorena dvadeset dana (od 30. siječnja do 17. veljače 1977), međutim, celjsko društvo »Konstelacija« više nije javno upozorilo na sebe. Ali već i to pokazuje da su i u Sloveniji sazreli uvjeti za uključenje u jugoslavenska i evropska nastojanja na području znanstvene fantastike. Osnove za to već su dane.

(Sa slovenskog prevela GORDANA VISKOVlĆ)

»Andromedin« novi sjaj

Goran Pavelić

»Andromeda« broj 3 dolazi pred čitaoce prilično promijenjena. Zbog raznih okolnosti, uredništvo »Andromede« odlučilo se za novu koncepciju ovog popularnog znanfan almanaha. Tako u ovom broju možemo čitati dva romana, što je nužno dovelo do skraćivanja drugih rubrika. Svakako, to se ograničavanje najbezbolnije osjeća u stranim pričama. Broj domaćih prića je veći nego u izišlim brojevima, ali je štetu pretrpila poezija. Ipak, ovakvim konceptom »Andromede« više smo na dobitku.

Prvi roman u almanahu je »I ovo nanovo«, legende znanfana, Amerikanca Clifforda Simaka. Svi najznačajniji elementi Simakovih preokupacija nalaze se ovdje: sveobuhvatna, univerzalna istina (»sudbina«) koju čovjek dobiva od izvanzemaljskih bića i taj određeni pojedinac, Ašer Saton, dolazi u konflikt s ostalim ljudima zbog te istine. Roman je pisan čitko, u pravoj mjeri se smjenjuju akcija i razmišljanja. Naravno, Simak ne može bez glorificiranja jednostavnog, seoskog života i ljudi koji su prirodni zato što žive u neposrednom dodiru s prirodnom.

Ali najvažnija je klasična Simakova preokupacija: prevladavanje antropocentrizma, svođenje čovjeka na njegovu pravu mjeru zbog postizanja viših etičkih ciljeva. Ponekad Simak ne može a da ne moralizira (jasno, jer teško da svoju zamišljenu univerzalnu istinu može samo tako opisati). Vješto upleten sukob između čovjeka i androida koje je stvorio daje ovom romanu neophodnu crtu akcionosti. Tu je i vremensko putovanje i pred nama se nalazi sasvim pitak koktel propovijedanja i uzbuđivanja.

»Vreme nema miris« poručuje nam Francuz Gerard Klein. Njegovi junaci (koji usprkos herojskim kvalitetama posjeduju i sasvim ljudske mane, što ih čini podnošljivima) skaču kroz vrijeme, da bi stigli na Igonu, planet koji nečim tajanstvenim prijeti čitavoj Federaciji. Roman počinje u stilu space-opere, ali ono čime stanovnici Igone prijete, nije neko super-oružje već utopija, savršeno sređeno društvo sretnih pojedinaca, koji žive u sretnoj vezi s drvećem što im otkriva dubine njihova vlastita uma i na taj način ih čini psihički zdravim i stabilnim. I naši junaci prolaze kroz razne vremenske paradokse (ubijaju sami sebe npr.) i susreću čovjeka odgovornog za sve to: Arkimbolda Urcajta, koji im pruža konačnu lekciju saznanja o realnosti. Kao i svi romani koji se bave tako osjetljivom temom (utopija) i ovaj naginje ka nevjerojatnosti upravo zbog te zamišljene savršenosti. U takvim okolnostima gubi se ljudska nesavršenost, pa iako Klein vješto pokušava svoje junake učiniti običnim ljudima, na kraju prevladava taj osjećaj tipiziranosti i papirnatosti likova.

Što se domaćih priča tiče, one su sve na boljem kvalitativnom nivou od onih iz prošlog broja. No, još uvijek su naši autori pod utjecajem korektne znanstvene deskripcije i simptomatična je jedna stvar: nedostatak ležernosti. Većina autora pati od potrebe da se na najozbiljniji način pozabavi problemima smrti, ljudskosti i sl. Jedino priča »Pokus dr Talka« Nenada Fišera, sadrži zgodan pomak na samom kraju, koji opravdava nevjerojatno zakukuljeno dociranje tokom priče.

Ugodno iznenađenje u ovom broju svakako predstavlja Darko Suvin, ali ne kao kritičar, već kao pjesnik. Strani autori zastupljeni su sa tri kraće priče, ali smatram da je svakako mogao biti načinjen bolji izbor. Blok povijesti, teorije i kritike donosi nastavak Sađulova »Istorije naučne fantastike«, iscrpnog i detaljnog prikaza zbivanja do 1934. Tu su i dva priloga domaćih autora (Zečević i Koščević), kao i dio intervjua sa Simakom. Kao i obično, i ovaj je broj »Andromede« bogato ukrašen ilustracijama.

Asimov: Zadužbina

Želimir Košćević

Iako izdavački pothvat »Jugoslavije« iz Beograda, čija biblioteka »Kentaur« predstavlja jedini suvisli izdavački plan i program na području znanstvene fantastike u našoj zemlji, ostaje i nadalje u sjeni

takozvane »lijepe« ili »ozbiljne« književnosti, ne možemo a da već u uvodnoj rečenici ne naglasimo društvenu važnost i kulturnu vrijednost tog rada. Nažalost svijest o tome prodire sporo, informacija ostaje zatvorena u krugu ljubitelja, a recenzija teško prodire u javna glasila. Televizija šepa također, ignorirajući pri tom ne mali broj onih gledalaca koji bi rado čuli i na malom ekranu koju riječ o problematici znanstvene fantastike. Tako, ne preostaje nam drugo, nego da ovdje u »SIRIUSU«, u rubrici namijenjenoj informacijama, pozdravimo objavljivanje jednog od fundamentalnih djela suvremenog znan-fana — trilogiju Isaaca Asimova »Zadužbina«, »Zadužbina i Carstvo« i »Druga Zadužbina«. Ovo djelo nedavno je objavila »Jugoslavija« u svojoj specijaliziranoj znan-fan biblioteci »Kentaur«.

Posebno o Isaacu Asimovu ne treba govoriti. On je bez sumnje rodonačelnik suvremene znanstvene fantastike, popularizator znanosti, autor čuvenih zakona robotike i jedan od najplodnijih pisaca znanstvene fantastike. Njegova djela manje ili više poznata su jugoslavenskim čitaocima. Nedostajala je samo »Zadužbina« — prema sudu kritike Asimovljevo antologijsko djelo. Zbog toga smo slobodni posvetiti naše razmišljanje u cijelosti »Zadužbini«, odnosno grandioznoj povijesti budućnosti kakvu je Asimov u svojoj trilogiji ispripovijedao. Nećemo pričati sadržaj — bilo bi to i nemoguće izvesti u sažetom obliku. Ta radi se o povijesti deset tisuća godina, o povijesti čitave Galaksije, i tisuća i tisuća svjetova Galaktičkog Carstva. Ni više ni manje, a da ne govorimo o najrazličitijim modelima ljudskog ponašanja i djelovanja tokom tih deset tisuća godina. Čitava se ta galaktička povijest odvija u znaku »psihohistorije«, matematičke discipline koja na osnovu proučavanja društva u cjelini može utvrditi glavne tokove budućnosti, pa tako i utjecati na konačan ishod toka vremena. Trilogija »Zadužbina« ustvari je provjera valjanosti »psihohistorije«. Uvodne bilješke na početku gotovo svakog poglavlja Čitave trilogije, koje su prema Asimovljevoj narativnoj konstrukciji citati iz djela »Encyclopedia Galactica«, pokazuju i dokazuju da je »psihohistorija« bila u pravu, odnosno da je uspjela stvoriti takav hipotetički model budućnosti koji je skratio vrijeme galaktičkog barbarstva i stvorio uvjete za stvaranje novog, preporođenog Carstva.

To je pripovijest o Zadužbini: pad Carstva, doba barbarstva, srednji vijek, na kraju renesansa i obnavljanje Carstva. U toj su pripovjesti naravno inkorporirane pojedinačne sudbine, one koje svojim djelovanjem čine tok povijesti. Te su sudbine međusobno udaljene vremenom i prostorom, i gotovo neovisno jedna od druge — ukoliko vezom ne smatramo ostvarenje onakvog ljudskog ponašanja i djelovanja koje vodi k cilju i konačnom osmišljavanju »psihohistorije« — obnavljaniu Galaktickog Carstva. Treba naime znati da je Asimov svoju trilogiju pisao između 1942. i 1949. godine, manje ili više u

obliku međusobno nezavisnih priča (na slican je način nastao i njegov ciklus o robotima), tako da svaka priča, odnosno poglavlje »Zadužbine« može funkcionirati i kao zasebna uzbudljiva cjelina. Svršetka joj međutim nema, i kada na kraju otkrijemo tajnu Druge Zadužbine, gotovo nevoljko sklapamo posljednju stranicu trilogije, očekujući djetinjasto »a što je bilo dalje?«

Trilogija »Zadužbina« u osnovi je galaktička opereta. Mi to Asimovu nećemo upisati kao grijeh; Asimov je takav i tu se nema što dodati. »Zadužbina« međutim — bez obzira na ikonografiju, koju bi svaka epizoda Flasha Gordona mogla izvrsno ilustrirati — na sebi svojstven način problematizira pitanje povijesnog kao bitne oznake čovjeka kao svjesnog bića. Sam je Asimov naglasio da je mode] Galaktičkog Carstva »u osnovi Rimski«; događaji tokom deset tisuća godina galaktičke povijesti podsjećaju na tok naše zemaljske povijesti od vremena rasula Rimskog Carstva pa do vremena Renesanse. U tom smislu moramo izraziti određene rezerve prema takvom modelu (bez sumnje vrlo jednostavnom), jer — povijest se ipak ne ponavlja. No, za jednostavni nauk o povijesnom, Asimovljevu »Zadužbinu« možemo zadržati kao korisno štivo. Da znan-fan nije tokom šezdesetih godina doživio drugačiju evoluciju, odnosno da je Asimovljev model pisanja znan-fana uzet kao smjernica, vjerojatno ne bismo pristali uz ideologiju koju kazuje povijest »Zadužbine«. Ovako je uzimamo slobodno kao jedno temeljno djelo znan-fana, ali djelo čiji značaj procjenjujemo jedino u okviru razvojnih faza suvremenog znan-fana. Taj značaj međutim uopće nije malen; naprotiv, bez tog djela suvremeni znan-fan uopće ne bismo razumjeli.